

Lumina Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Lumină Lină • Gracious Light An XVII/ Nr. 4, 2012 New York

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XVII/ NR.4
OCTOMBRIE-DECEMBRIE 2012
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE SI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:
Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:
14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Graciously Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com
Redactor șef: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com
Redactor șef adjunct: M.N. RUSU, menerusu12@verizon.net
Redactori: VASILE ANDRU, DAN ANGHELESCU
Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN
Consilieri editoriali: GEORGE ALEXE, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE, MUGURĂȘ MARIA PETRESCU, MIHAI HIMCINSCHI
Fotoreporter: VALERIU MOLDOVEANU

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate pe dischetă sau prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Vietnam, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XVI/Nr. 4

Octombrie-Decembrie 2012

TEOLOGIE

- PR. THEODOR DAMIAN, Nașterea lui Iisus – *Dominus*5
- COLINDE: *Cerul și Pământul, Nouă azi ne-a răsărit, Mare Minune*8
- DIACON DR. LIVIU PETCU
Sfântul Ioan Gură de Aur – un arhipăstor model9
- DUMITRU ICHIM
Globalization, English version by Muguraș Maria Petrescu16
- DEACON DR. CĂTĂLIN VATAMANU, “Gracious Light” –
a Liturgical Belief and a Patristic Testimony17
- VASILE ANDRU, Sensul inițiativ al colindului creștin27
- DANIEL DRĂGAN, *Ochii poetului unic Neum*37
- LUCIAN VASILIU, *Discopatie orientală*44
- NICOLAE BĂCIUȚ
Singurând, Copilărie de înger, Nunta de argint45
- ANATOL CIOCANU, “Eu sunt cel dintâi și cel din urmă...”46

ESEU

- IOAN N. ROȘCA
Brâncuși și tripticul sculptural *Calea Eroilor*47
- MARIANA FLOAREA, *Ingerul*51
- TRAIAN VASILCĂU,
Dumnezeu la o cafea, Diamantul binecuvântării52
- În miresme îngropat, Blestem actual*52

PROZA

- GHEORGHE NEAGU, *The House*53

CĂRȚI ÎN AGORA

- AUREL SASU, M.N. Rusu și George Dan55
- CORNEL UNGUREANU, George Dan – o istorie literară regăsită57
- GHEORGHE PĂUN, Un roman de mare succes59
- EUGEN EVU, *Starea Poesis*64
- CASSIAN MARIA SPIRIDON
Fericirile monahului Nicolae Delarohia65
- VICTOR TEIȘANU
Sentimentul spiralei (antologie) de Lucia Olaru Nenati73
- ADRIAN BOTEZ, *Cică plouă*78

ARTE & MESERII

- M.N.RUSU, Ștefan Munteanu, ilustrator79
- LUCREȚIA ANDRONIC, *În doi*80
- FOTOALBUM82
- LIDIA LAZU, *Toată viața, Ochii tăi, Am avut îndoieli, Oriunde*91

ANTOLOGIE DE CENACLU

- M.N.R., Înstrinare la Brașov92
- Pocal cu iubire* de Rodica Ghinea92
- Tablou marin, Mărturisire* de Rodica Ghinea93
- Nichita* de Cornel Balaban93
- Tangoul ploii la mal de mare, Când au murit toate întrebările*
Răspântia sângelui de Ioana Andrada Tudorie94

RECENZII

VLADIMIR F. WERTSMAN

Teșu Solomovici, *Mareșalul Ion Antonescu - o biografie*
[*Marshal Ion Antonescu – A Biography*]95

MAGDALENA SCORȚEA

Religia, factor de bază în unitatea neamului românesc99

PR. GH. NAGHI

Die Union der Rumänen Siebenbürgens mit der Kirche von Rom,
Band I, *von den Anfängen bis 1701 – Unirea românilor*
transilvăneni cu Biserica Romei, vol. I, de la începuturi
până la anul 1701102

REPORTAJE

GH. BREHUESCU, Un cenaclu al cuvântului arzând în vară109

GH. BREHUESCU, Despre apocalipsă și alte întrebări110

MUGURAȘ MARIA PETRESCU, Preotul poet Dumitru Ichim
în Cenaclul din New York111

OTILIA MONTANO, Lansarea volumelor *Intâlnire cu trecutul*
și *Din viață* de Ion Burcin114

GHEORGHE BREHUESCU, Mihaela Albu la New York116

ELENA ADRIANA RĂDUCAN, Eveniment cultural la Craiova ...117

DANIELA MARIANO, Nichita Stănescu în actualitate
transoceanică118

CĂRȚI SOSITE119

GALERIA SPIRITUS120

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ121

ANUNȚURI124

Desen de Ștefan Munteanu

Cu ocazia Sf. Sărbători a Nașterii Domnului și a Noului An 2013

Institutul și Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel urează celor din Consiliul și Comitetul Bisericii, tuturor membrilor, participanților la slujbe și la celelalte activități spirituale și culturale, sprijinitorilor, întregii comunități românești și tuturor cititorilor, noi realizări în viața de zi cu zi, sănătate, bucurie și binecuvântarea lui Dumnezeu înmulțită în Noul An 2013 și în anii care vin.

PR. THEODOR DAMIAN

Nașterea lui Iisus – *Dominus*

Dumnezeu este Domnul și s-a arătat nouă.
(Ps. 117, 27)

Când cuvântul *Domnul* este aplicat la dumnezeire el nu mai are conotația obișnuită, de apelativ de politețe. Când spunem că Dumnezeu este *Domnul*, mai mult decât când zicem că este *Domn*, înțelegem că între mai mulți domni El este *Domnul*, adică Domnul tuturor, Domnul domnilor. Aici sensul cuvântului este acela de stăpân, *dominus*, cel care domină, care stăpânește totul. Pe de altă parte, nu poate stăpâni totul decât Cel care știe tot, iar Dumnezeu, ca făcător a toate este singurul care le cunoaște pe toate.

În limba greacă cuvântul “Dumnezeu”, *Theos*, vine de la verbul *theastai* care înseamnă a vedea. Cel ce vede, cunoaște, cel ce cunoaște stăpânește. Dumnezeu, ca a toate făcător, este deci și a toate văzător, a toate știutor, deci stăpânitor a toate: *Dominus*. Dumnezeu este Domnul.

În Vechiul Testament calitatea de dominator, de stăpân a lui Dumnezeu este adusă la cunoștința omului și pusă în conștiința sa de însuși Dumnezeu: “Eu sunt *Domnul* Dumnezeul tău, să nu ai alți dumnezei în afară de Mine” (Ieșire 20, 2-3). Dumnezeu trimite pe prooroci la misiune cu un mesaj care începe cu asumarea *Domniei* de către Dumnezeu, asumare cuprinsă în mesajul pe care Dumnezeu i-l dictează mot-à-mot profetului ca să-l transmită celorlalți. Iată cazul trimiterii profetului Natan la regele David cu mesajul Domnului: “Du-te și spune robului Meu David: Așa vorbește *Domnul*: Nu tu Îmi vei zidi o casă de locuit” (I Cronici, 17, 4). Deci Dumnezeu se numește pe sine *Domnul* și ține în mod expres ca acest titlu să fie transmis oamenilor. Așadar, oamenii au învățat, prin generații, să-L cheme pe Dumnezeu, *Domnul*.

Invocațiile cele mai generale din Psalmi, din rugăciuni, din dialogul omului cu Dumnezeu includ apelativul “*Doamne*”!, sau “*Doamne Dumnezeule*” sau “*Domnul meu și Dumnezeul meu!*” (Toma, Ioan 20, 29).

Din cele de mai sus se creează impresia că acest cuvânt trebuie folosit în exclusivitate pentru Dumnezeu. Și totuși el este acordat și omului. El este acordat la împărați, regi, prinți sau oameni de rând, însă evident, prin derogare, prin dispensă de la regulă, oamenii continuând să conștientizeze în orice moment faptul că singurul *Domn*, *Domnul*, este *Domnul* Dumnezeu.

Această calitate de stăpân intră și în paradoxul nașterii Fiului lui Dumnezeu “pentru noi și pentru a noastră mântuire”, cum spunem în Simbolul credinței, căci cine poate să mântuiască, decât cel care este stăpân a toate, *Domn*? Elementele *Domniei*, ale suveranității, sunt prezente direct sau simbolic pe întregul parcurs al evenimentului Nașterii lui Iisus.

Proorocii L-au prevestit pe Fiul lui Dumnezeu ca *Domn*, Împărat, Sfânt, Uns, ca Mesia, ca stăpân și suveran, în multiple dăți și feluri.

La Bunavestire apoi, îngerul îi spune Sf. Fecioare pe de o parte că Domnul este cu ea (Luca 1, 28), și pe de altă parte, că Cel ce se va naște din ea este Fiul Celui Preaînalt (Luca 1, 32), adică al lui *Dominus*, El însuși fiind *Dominus*, mai ales că va și împărăți peste casa lui David și împărăția Lui nu va avea sfârșit (Luca 1, 33). În această situație, simțind în har minunea, Sf. Fecioară confirmă suveranitatea celui ce avea să se nască, cu cuvintele de supunere: “Iată roaba *Domnului*” (Luca 1, 38).

Concepția supranaturală este și ea un indiciu că pruncul este deasupra legilor firii, deci stăpân al lor, *Dominus*.

Calitatea de *Domn* a lui Iisus este confirmată și de salutarea de mai târziu a Elisabetei: “De unde mie cinstea aceasta, să vină la mine Maica *Domnului meu*”? (Luca 1, 43). Ea are deci revelația, intuiția harică de a recunoaște în pruncul din pântecele Mariei pe *Domnul*, adică pe Dumnezeu întrupat, fiindcă Tatăl și Fiul sunt una, deci amândoi, *Domnul*, unitate ce avea să fie descoperită mai târziu în mod accentuat de Însuși Iisus când a afirmat: “Eu și Tatăl una suntem” (Ioan 10, 30).

În același timp însă Sf. Elisabeta vorbea și în numele pruncului ei, sau el vorbea prin mama lui, mărturisind dintru început că Iisus este *Domnul* său, așa cum avea să-L propovăduiască mai târziu.

Un alt element care atestă *domnia* pruncului Iisus este reprezentat în cadrul scenei Nașterii, de steaua călătoare și de sosirea spre închinare a celor trei regi, magi. Steaua simbolizează în acest context faptul că și cerul, nu numai pământul participă la eveniment, ceea ce arată unicitatea și măreția lui, precum și faptul că Cel născut este *Domn* al cerului și al pământului (pentru că “prin El toate s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut” (Ioan 1, 3), steaua însăși oprindu-se, ca într-o închinare, în fața ieslei *Domnului* său.

Magii, regii la rândul lor, reprezintă lumea, adică puterea lumii, elita, vârful. Închinarea lor în fața stăpânului, a *Domnului* este atât semnul supunerii lor, dar și al lumii, același lucru fiind implicat și în jertfele alese aduse pruncului divin recunoscut ca *Dominus*.

Îngerii și păstorii cântând reprezintă și ei cerul și pământul, deci recunoașterea pruncului atât de către lumea nevăzută, cât și de cea văzută, ca *Domn*, ca Împărat al tuturor, așa cum frumos spune și colinda:

“Naște-n ieslea boilor
Pe-mpăratul tuturor”,

doxologia fiind și ea parte din modul cuvenit cu care se întâmpină un astfel de Împărat.

Scăparea de mânia ucigătoare a lui Irod este și ea un indiciu al atotștiinței *Domnului*, și al providenței divine (lucrurile trebuiau să se petreacă toate așa cum au fost concepute în planul divin), iar fuga în Egipt și scăparea pruncului *Domn* prin aceasta, trimite în mod direct la prototipul acestui moment, salvarea lui Moisi, ascuns într-un coș lăsat pe apele Nilului, tot în urma unei persecuții și tot pentru o asemenea nobilă misiune. Paralela cu Moisi cheamă la reflecție. Moisi provine dintr-o familie modestă de evrei, aflată în sclavie. Iisus provine tot dintr-o familie modestă de evrei, aflată într-o lume la rândul ei captivă în robia păcatului. Moisi este salvat, prin ascundere în coș, ca să salveze pe evrei din robie, Iisus este salvat, prin fuga în Egipt, pentru a salva lumea din sclavia păcatului. Cu Moisi, ca prefigurator al lui Iisus, în acest caz, se petrec toate după planul divin, cu Fiul lui Dumnezeu întrupat de asemenea se petrec toate după planul divin: “Lucrul pe care Mi l-a dat să-l fac, l-am săvârșit” (Ioan 17, 4), zice Iisus, dar totodată, deși împlinitor al poruncii Tatălui, El este și suveran, *Domn* împreună cu Tatăl, cum și mărturisește: “Toate ale Mele sunt ale Tale, și ale Tale sunt ale Mele” (Ioan 17, 10).

Toate celelalte evenimente din viața Mântuitorului confirmă dumnezeirea sa, faptul că este *Dominus*, stăpân al cerului și al pământului, de la învățarea fariseilor în templu când avea 12 ani, la cuvântul unic al învățăturii sale, la modul cum vorbea și puterea pe care o degaja (“El vorbea ca unul care avea putere”, Matei 7, 29; “niciodată n-a vorbit vreun om ca omul acesta”, Ioan 7, 46), la minunile asupra naturii, asupra vieții și morții, culminând cu moartea și învierea sa din morți. Toate Îl anunță și confirmă rând pe rând că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, om adevărat și Dumnezeu adevărat, stăpânitor a toate, *Dominus*.

Într-o lume aflată în criză globală pe multiple planuri, inclusiv cel spiritual, cel mai important, Nașterea Domnului Dumnezeu pe pământ trebuie să fie văzută ca având o deosebită semnificație, în sensul că Dumnezeu este cu noi (Emanuel); nu numai că nu ne-a părăsit, dar ne iubește și ne vrea alături (“Unde sunt Eu să fie și ei împreună cu Mine, Ioan 17, 24).

Mesajul Nașterii Domnului pentru noi este deci despre Împărăție. Aceasta încă ne e deschisă și ne așteaptă. Singurul care ne poate duce acolo e *Domnul* Însuși care continuă să ne cheme: “Veniți binecuvântații Părintelui Meu și moșteniți Împărăția care v-a fost gătită vouă de la facerea lumii” (Matei 25, 34), sau cum frumos spune o colindă: “Pământul să-l stăpâniți, Raiul sfânt să-l moșteniți”.

COLINDE

Cerul și Pământul

*Cerul și pământul, în cântări răsună
Îngeri și oameni cântă împreună.
Hristos se naște, Domnul coboară
Îngerii cântă, Magii Îl adoră
Păstorii-aleargă, ieslea o-nconjoară
Mari minuni se întâmplară.*

*Din răsărit vin, magi cu bucurie
Cu dar de smîrnă, aur și tămâie
Hristos se naște, Domnul coboară
Îngerii cântă, Magii Îl adoră
Păstorii-aleargă, ieslea o-nconjoară
Mari minuni se întâmplară.*

*Din cer Cuvântul în trup se arată
Noaptea din lume zi se face iară
Hristos se naște, Domnul coboară
Îngerii cântă, Magii Îl adoră
Păstorii-aleargă, ieslea o-nconjoară
Mari minuni se întâmplară.*

*Hristos se naște, veniți la închinare
Cu vesel suflet, cu veselă cântare
Hristos se naște, Domnul coboară
Îngerii cântă, Magii Îl adoră
Păstorii-aleargă, ieslea o-nconjoară
Mari minuni se întâmplară.*

Nouă azi ne-a răsărit

*Nouă azi ne-a răsărit
Domnul Iisus Hristos
Mesia cel mult dorit
Domnul Iisus Hristos*

*Din Fecioară s-a născut
Domnul Iisus Hristos
Și cu lapte s-a crescut
Domnul Iisus Hristos*

*Cu scutece s-a-nfășat
Domnul Iisus Hristos
Și în brațe s-a purtat
Domnul Iisus Hristos*

*Cum e robul s-a smerit
Domnul Iisus Hristos
Și pe noi ne-a mântuit
Domnul Iisus Hristos*

Mare Minune

*Mare minune s-arată
La Vitleem astă dată
De îngeri și de păstori
Ciobănașii de la oi.*

*Aduce-se laudă multă
Lângă peștera cea sfântă
Strigau păstorii cântare
Laudă Domnului prea mare*

Sfântul Ioan Gură de Aur – un arhipăstor model

Sfântul Ioan Gură de Aur a fost unul dintre cei mai mari oratori ai Bisericii, un mare teolog, neîntrecut exeget al Sfintei Scripturi, cu o bogată cultură teologică, filosofică, enciclopedică am putea spune, un strălucit ierarh și în aceeași măsură și un foarte mare păstor de suflete. Încercăm în cele ce urmează, atât pe baza mărturiilor biografiilor, a cercetărilor români și străini, a specialiștilor în opera hrisostomică, a patrologilor, cât și pe baza operei marelui ierarh, să întocmim profilul de arhipăstor al Sfântului Ioan, care a devenit, ulterior, pentru toți clericii de vocație o adevărată paradigmă sau un adevărat îndrumar după care toți aceștia pot să-și ghideze viața și să-și organizeze pastorația credincioșilor încredințați spre mântuire.

Primele preocupări pastorale

Preocupările pastorale ale Sfântului Ioan au început odată cu hirotonirea lui întru diacon, în anul 381. Găsindu-l vrednic de mare cinste pentru întreaga sa dăruire și jertfelnicie, episcopul Flavian l-a hirotonit preot în anul 386 și, datorită puterii cuvântului său, a primit misiunea de predicator. Geniul și arta sa oratorică îi duc numele și renumele până departe. Timp de 12 ani, și-a împlinit ascultarea cu mult zel, abilitate și succes. Predica neîncetat: în fiecare duminică și sărbătoare, precum și în fiecare vineri, iar în timpul postului mare, în fiecare zi. A predicat în toate bisericile orașului și în cele din jurul orașului. Temele predicii sale erau foarte variate: făcea teologie, meditând, explicând și demonstrând cu inepuizabile dovezi scripturistice taina Sfintei Treimi. Cu predicile și cuvântările lui, marele arhipăstor a câștigat sufletele ascultătorilor săi care erau de fapt cetățenii frumoasei și măreței Antiohii. Faima talentului său de predicator și a valorii sale personale au străbătut, așa cum am mai precizat, până departe.

Activitatea pastorală în timpul păstoririi la Antiohia

În timpul acestei păstoriri în Biserica din Antiohia, a desfășurat o activitate pastorală cu totul uimitoare, și nu numai prin puterea cuvântului. Această Biserică oferea la acea vreme casă, masă și îmbrăcăminte unui număr mare de bolnavi și străini adăpostiți în acel oraș, se îngrijea de toți deținuții din închisorile orașului, dându-le și lor hrană, îmbrăcăminte, consult și tratament medical și mai ales tratament duhovnicesc. Ca un

adevărat părinte, el a iubit în chip sincer pe toți fiii săi duhovnicești, pe toți semenii săi și, cu precădere, pe toți cei care se găseau în lipsuri, în necazuri, în dureri și suferințe. Sfântul Ioan Gură de Aur n-a precupețit nici o osteneală, n-a ocolit nici o jertfă, n-a pregetat nici o clipă, ci ziua și noaptea se găsea mereu în slujba ajutorării păstoriiților săi, în slujba alinării durerilor și suferințelor acestora, în slujba povățuirii tuturor credincioșilor pe cărările mântuirii creștine. În timpul celor 12 ani de preoție la Antiohia, Sfântul Ioan a desfășurat o prodigioasă activitate misionară și predicatorială. În această perioadă comentează, de pe amvon, Geneza, Evangheliile după Matei și Ioan și Epistolele Sfântului Apostol Pavel.

Stingerea conflictului dintre familia imperială și credincioșii Antiohiei

Dragostea ilustrului arhiepiscop față de credincioșii săi și față de toți locuitorii din Antiohia s-a dovedit într-un mod cu totul neașteptat și cu prilejul conflictului dintre împăratul Teodosie și al întregii familii imperiale și cetățenii Antiohiei. Cuanumul insolit al obligațiilor fiscale din acel timp a pornit pe antiohieni spre revoltă împotriva conducerii statului, și în anul 387 ei au dărâmat toate statuile împăratului și ale membrilor familiei imperiale. Faptul acesta i-a întârâtat pe aceștia și a adus locuitorilor din Antiohia amenințarea cu exterminarea totală. Starea locuitorilor era jalnică: păgânii fugeau din oraș, iar creștinii așteptau moartea îngroziți. În astfel de împrejurări, arhipăstorul iubitor și jertfelnic al Antiohiei n-a dezertat de la datoria și responsabilitatea lui de păstor de suflete „care-și pune sufletul pentru oile sale” (In. 10, 11), n-a părăsit orașul, așa cum au făcut toți filosofi păgâni, ci a rămas pe loc. În fața pildei și a exortațiilor sale, masele de credincioși i-au urmat exemplul. În prima săptămână a Postului mare, episcopul Flavian a plecat la Constantinopol spre a cere clemență împăratului, iar Sfântul Ioan a rostit, de-a lungul întregului post, 21 de omilii, numite *Omiliile despre statui*, în care consolează și încurajează pe credincioșii îngroziți, dar face și operă morală, combătând plăcerile și relevând vanitatea și deșertăciunea lucrurilor de aici. Memoriul în care se cerea clemența împăratului a fost alcătuit de însuși Hrisostom. Desigur, acest memoriu de o frumusețe clasică, precum și cuvântările sale celebre au avut darul să potolească mânia împăratului, determinându-l să îmbrățișeze milostivirea și să acorde grațierea solicitată. Omilia a 21-a, finală, anunță rezultatul fericit al intervenției lui Flavian care aducea iertarea celor vinovați. Fără de margini a fost atunci și grațitudinea credincioșilor din Antiohia față de arhiepiscopul lor, Ioan, ca și față de episcopul lor, Flavian, care au colaborat atât de creștinește și au lucrat cu atâta inimă pentru salvarea

orașului și a tuturor locuitorilor lui. Succesul pe lângă Teodosie era socotit și succesul Sfântului Ioan. De aceea numele lui era pe buzele tuturor.

Lucrarea în plan social a arhiepiscopului Ioan

La moartea arhiepiscopului Nectarie al Constantinopolului, în septembrie 397, Ioan a fost ales arhiepiscop al capitalei. Ajuns pe scaunul de Constantinopol, el a început prin a stârpi neregulile și abuzurile mediului clerical al capitalei. A reorganizat spitalele și ospiciile orașului; a vândut bunuri bisericești, folosind banii în scopuri filantropice; a organizat distrugerea unui grup de temple, și, chiar și în exil, a răscumpărat captivi pe care i-a redat familiilor. De asemenea, pe văduvele care dădeau o importanță exagerată trupului și, în general, vieții de lux le-a îndemnat să postească și să se abțină a mai merge la băile publice. În privința cheltuielilor pentru episcop, Ioan a considerat că se face risipă și a poruncit ca banii care erau de prisos să fie transferați la spital.

Sfântul Ioan Gură de Aur este, prin excelență, și apostolul milosteniei. El a condamnat cu duritate avariția (mai ales în omiliile despre Lazăr și bogatul rău) și s-a făcut panegiristul milosteniei. Lucrarea milosteniei capătă dimensiuni noi atunci când cel lipsit este identificat cu Hristos (Mt. 25).

Activitatea misionară a Sfântului Ioan Gură de Aur

Lucrarea sa în plan social este dublată de una misionară la fel de puternică. În acest sens, amintim : convertirea goșilor la ortodoxie (le-a dat o biserică și le-a hirotonit preoți dintre ei) și trimiterea unor călugări pentru răspândirea creștinismului în Sciția, Persia și Fenicia. Deci pe sciții care locuiau împrejurul Dunării i-a luminat (adică populațiile care locuiau pe teritoriul țării noastre, pe strămoșii noștri).

Aflând că în Fenicia încă se mai aduceau jertfe idolilor, dărâmă templele zeilor păgâni, trimițând monahi înflăcărați de râvnă dumnezeiască, *înarmându-i cu legile împărătești*. A combătut pe ereticii arieni, marcioniți, iar pe unii dintre ereticii macedonieni i-a convertit la ortodoxie. Datorită Sfântului Ioan Gură de Aur, Bisericele din întreg imperiul, oarecum separate din cauza problemei lui Paulin, au reluat comuniunea unele cu altele. Tot în calitate de arhiepiscop al Constantinopolului, el a aplanat unele conflicte între împărat și oficialii săi, în special în probleme foarte importante; a intervenit în probleme disciplinare, convocând sinoade, destituind episcopi, închinând biserici non-niceene; de asemenea, a vizitat deseori mănăstirile pentru maici din vecinătate pentru a instrui membrii comunității.

Sfântul Ioan Hrisostom – un păstor de vocație și model pentru toți clericii din lume

Sfântul Ioan este un neobosit entuziast, un iluminat ce își trăiește deplin chemarea, simțind în adâncul ființei sale că scopul suprem al vieții și al strădaniilor proprii sunt unul și același: Dumnezeu. Se simte chemat de Dumnezeu să lucreze în ogorul Bisericii Sale ca un colaborator și trimis al Lui. Munca îi este totdeauna inspirată de sus și se săvârșește neîntrerupt ca o rugăciune, în duhul rugăciunii, cu inima înflăcărată și cu patos deosebit. Limbajul accesibil, inteligent *manipulat*, ca și grija deosebită pentru sufletele ascultătorilor, evidențiază dorința lui Ioan de a-și sensibiliza ascultătorii săi și de a-i determina să-și schimbe modul de viață.

Are conștiința clară, profundă, că nu-și aparține, că nu mai este al său, ci al lui Iisus Hristos. Sufletul curat al lui Hrisostom se oglindește în scrierile sale, în activitățile sale, peste tot, mărturisind o dragoste nețărmuită pentru cei trudiți și împovărați de greutatea vieții și vădind deseori o nestăvilită sete pentru înfăptuirea unei lumi noi, întemeiată pe cea mai profundă trăire a sentimentului religios. A slujit Biserica lui Hristos cu toată râvna, cu dragoste și cu devotament dus până la abnegație. El a dorit ca Biserica, Mireasa lui Hristos, să fie pururea frumoasă și fără pată, prin grija, oboseala, credința și dragostea lui, ca cel căruia Dumnezeu i-a încredințat această chemare și slujire sfântă.

Calitățile preotului în viziunea marelui ierarh

În viziunea Sfântului Ioan, activitatea preotului este sublimă și complexă. Se cere ca păstorul de suflete să fie înzestrat cu calități deosebite, pregătire temeinică atât intelectuală cât și duhovnicească, suflet ales, perseverență, răbdare, spirit de sacrificiu, zel pastoral, dar mai ales dragoste de Dumnezeu și de oameni. „Nimic nu ne poate face imitatori ai lui Hristos, remarcă Sfântul Ioan Gură de Aur, ca zelul pentru binele semenului. Poți să postești și să te culci pe pământ, să te mortifici, dacă nu ai grijă de aproapele n-ai realizat nimic ... Dacă nu aduci un folos semenului n-ai făcut nimic” (*Cuvântarea XXV-a la Epistola I către Corinteni*, 3). În alt loc spune: „Mare este cu adevărat, și mai cu seamă mult contribuie spre edificarea Bisericii de a fi preoții didactici, sau învățători ai credincioșilor; iar dacă aceasta nu este, multe din cele ale Bisericii se pierd sau se răstoarnă pe dos” (*Omilia 11 la II Corinteni*, 4). Bunul păstor are grijă să nu piardă pe nimeni din turma sa cuvântătoare, să nu năpădească lupii, bolile, sau să vină altă întâmplare nefastă peste ea.

Îl interesa doar mântuirea credincioșilor

Așa cum subliniază și biografia săi mai vechi sau mai noi, arhiepiscopului Ioan îi era milă de turma ce i s-a încredințat; suferea cu cerșetorii, cu cei fără de lucru, cu săracii, cu năpăstuiții, cu toți cei în lipsă și în suferință. Bunătatea însă nu l-a oprit să fie necruțător cu păcatele celor cărora mustrarea le era binevenită și tămăduitoare, arătând astfel că urăște păcatul dar iubește pe păcătos. Pe aceștia nu i-a scutit de critici și admonestări, nu a trecut cu vederea abaterile lor de la legea dumnezeiască, nu i-a măgulit din interes personal, dar, ca un părinte ce era, se arăta compătimitor cu toate nevoile și durerile, înțelegător și bun cu firea omenească. Se manifesta astfel pentru că le era cu adevărat prieten și le dorea mântuirea, neînscrind-se în lista lingușitorilor vremii, care, urmărindu-și doar interesele personale sau de grup, elogiau pe cei puternici, fără nici un motiv, deci fără a avea aceștia din urmă vreun fapt, vreun gest sau vreun cuvânt demn de laudă. Hrisostom știa că are nevoie de multă iscusință duhovnicească pentru ca, privind boala sufletului din toate unghiurile, să ofere leacul cel mai potrivit pentru tămăduire, ca bolnavul nici să nu ajungă indolent față de căderea sa în păcat, nici să nu o înțeleagă ca fiind cu neputință de vindecat. Lauda sau dojana lui atingea pe toți după meritele ori căderile lor vinovate. A elogiat pe împărăteasa Eudoxia când pe bună dreptate a avut motive s-o facă, a fost prietenos cu demnitarii și afabil cu toți oamenii, chiar cu potrivnicii săi, dar n-a făcut-o din interes sau vanitate ori pentru a-și câștiga susținători sau partizani. Pe el îl interesa doar mântuirea lor și se bucura nespus atunci când vedea că Evanghelia lucrează și credincioșii tind să realizeze idealul desăvârșirii creștinești. El este considerat unul dintre cei maieminenți psihologi, care a cunoscut toate mișcările inimii omenești.

La tratatul Despre preoție au meditat îndelung generații de clerici

Tratatul său *Despre preoție*, scris pe timpul când era încă diacon în Antiohia, este o adevărată capodoperă literară. La acest tratat au meditat, secole de-a rândul, nenumărați preoți, care găsesec în el sfaturi, îndrumări, recomandări și consolări admirabile, căci Sfântul Părinte a avut atitudini, învățături, tâlcuiri, îndrumări și explicații care sunt valabile și astăzi. Această scriere a inspirat și inspiră mereu miile de preoți să-și îndeplinească cu vrednicie slujba lor de păstori ai turmei cuvântătoare. Marele arhipăstor subliniază greutățile și responsabilitățile înfricoșătoare ale preoției, însă, nu vrea să-i înfricoșeze, ci să-i responsabilizeze pe cei cărora li s-a încredințat conducerea credincioșilor pe drumul mântuirii. Firul roșu care străbate lucrarea este acela că dragostea preotului trebuie să fie asemenea dragostei cu care Dumnezeu a îmbrățișat și îmbrățișează

lumea. S-a mai menționat despre această lucrare că este și un imn de proslăvire a demnității, frumuseții, sublimității preoției. Fiind extrem de valoroasă, a și fost tradusă în cursul veacurilor în mai multe limbi.

Sfântul cu *gură de aur* dorea să-i conștientizeze pe preoți că ei au fost chemați de Dumnezeu la această slujire sfântă: „Dumnezeu te-a ales pe tine. El ți-a încredințat acest har (al preoției) și nu ai fost ales cu vot obștesc. Deci să nu batjocorești și să nu necinstești votul lui Dumnezeu” (*Omilia la Epistola către Timotei*, cap. V). El a subliniat și faptul că preoția este cea mai înaltă demnitate din univers. Ea, prin originea ei dumnezeiască, e mai presus de regalitate și de orice împărăție pământească, mai presus de orice închipuire de slavă omenească, mai presus chiar decât slujirea îngerilor, căci aceștia din urmă nu pot dezlega, în numele Mântuitorului, cu mandatul și cu puterea Lui, păcatele oamenilor și nu pot aduce jertfa cea nesângeroasă, în timpul Sfintei Liturghii. Pe când preotul poate.

În slujbe, toate le săvârșește Hristos folosind mâna și gura preotului

Preoția creștină este o continuare a misiunii Domnului Hristos în lume, fără a fi o substituție, sau o slujire în locul lui Hristos. Dumnezeu este Cel care plinește totul, dar prin preot. Acest lucru îl menționează Sfântul Ioan Gură de Aur, când spune că, atunci când preotul săvârșește Taina (a Sfântului Botez, să zicem – n.n.), nu zice „eu botez, ci se botează ... în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”, adică în numele nedespărțitei Treimi care plinește totul: „nu preotul singur atinge capul botezatului, ci și dreapta lui Hristos. Și acest fapt se vedește din înseși cuvintele celui ce botează. Căci nu zice: ”eu botez pe cutare”, ci “se botează cutare”, arătând că el este doar slujitor al harului și oferă doar mâna sa, fiindcă pentru aceasta a fost orânduit de către Duhul. Căci Cel Ce plinește toate este Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt, Treimea Cea nedespărțită” (*Omilia aceleiași către cei ce urmează a fi luminați*). În alt loc spune: „Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt fac totul; preotul, slujitorul numai împrumută limba Sa și mâna Sa” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVI, 4).

Preoția – dovada iubirii de Dumnezeu

Preoția este dovada iubirii lui Dumnezeu, ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur, reamintind conversația purtată de Mântuitorul cu Petru : *Mă iubești Petre?* În dialogul care urmează acestei întrebări (In. 21, 15-17), Mântuitorul îi încredințează una dintre cele mai dificile sarcini și anume

aceea de a îngriji de turma Sa cuvântătoare, de mulțimea celor ce au trebuință de sprijin și de îndreptare, de dragoste și de călăuzire spirituală. Sfântul Ioan Gură de Aur, tâlcuind acest text, spune că Învățătorul întreabă pe ucenic dacă este iubit de el, nu ca să afle acest lucru, fiindcă El, Care pătrunde în toate inimile, știa aceasta, ci pentru a ne învăța pe noi cât de mult îi place Lui conducerea unei astfel de turme, bazată pe iubirea față de ea. Dragostea pe care o propune Mântuitorul nu este una egoistă, ci ea cere dăruire și jertfă de sine. Grija cea mare pe care o manifestă preotul față de turma lui duhovnicească este dovada cea mai bună pentru iubirea sa față de Domnul. Deci, „pe bună dreptate, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, a spus Domnul că grija de turma Lui este un semn al iubirii de El” (*Tratatul despre preoție*, cartea a doua, cap. 4).

Marile responsabilități ale preoției

Marele arhipăstor al Constantinopolului menționează și evidențiază faptul că preoția nu este doar o simplă slujbă, ci o responsabilitate în fața lui Dumnezeu, și, preotul, mai mult decât toți, plătește orice greșală. „Voi n-aveți grijă decât de voi înșivă, remarcă Sfântul Ioan, și dacă vă purtați bine, voi n-aveți de dat seamă pentru alții. Dar un preot, un păstor, dacă se mulțumește să trăiască numai el bine, dacă n-are o grijă destul de mare de voi și de toți cei ce-i sunt încredințați lui, el va merge în iad cu cei răi; adesea el piere, nu pentru greșelile sale proprii și pentru păcatele lui, ci pentru ale altora, dacă n-a făcut tot ceea ce-i stă în puterea sa ca să-i îndrepte. Văzând deci la ce pericole sunt expuși păstorii voștri, să aveți pentru ei iubire plină de sfială și respectuoasă; Sfântul Pavel vă arată ce le datorăți lor, zicând că ei priveghează pentru sufletele voastre și ei nu priveghează simplu, ci ca având să dea seamă pentru aceasta trebuie cinstiți foarte mult și respectați” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVI, 4). Preotul are în vedere mântuirea unei mulțimi de oameni, de aceea puterile sale trebuie să fie sporite : „Pentru toți pe care îi stăpânești: femei, copii, bărbați, tu vei da seamă; atâta foc ți-ai pus singur pe cap de bună voie! M-aș mira dacă este cineva dintre stăpânitori, care să scape de osândă, față de o așa amenințare și față de lenevirea și trândăvirea prezentă, văzând mai cu seamă pe unii alergând după aceste demnități, și aruncându-se singuri într-o așa de mare greutate a stăpânirii. Că dacă cei ce de nevoie atrași la astfel de demnități, nu au nici o scuză și nici o îndreptare, dacă neglijează și conduc rău afacerile, – fiindcă și Aaron de nevoie a fost atras, și s-a primejduit, și Moise iarăși s-a primejduit, de multe ori lepădându-se, apoi cu atât mai mult cei ce se grăbesc de a lua astfel de demnități, expunându-se și aruncându-se în primejdii, și desigur că unul ca acesta este lipsit de orice iertare. Trebuia ca el să se teamă și să se cutremure, atât pentru conștiință, cât și pentru greutatea stăpânirii, și

nici atras fiind să nu se lepede, nici neatras, să nu alerge și să se arunce pe sine în primejdii, ci mai bine să fugă prevăzând greutatea cea mare a demnității. Odată însă ce ai intrat, trebuie a arăta cea mai mare evlavie. Nimic fără măsură. Simțind aceasta mai înainte de a se împlini, pleacă, crezându-te nevrednic de aceasta, iar dacă vei fi luat cu sila, iarăși fii bărbătos și temător de Dumnezeu, pretutindeni arătând recunoștință” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIV).

Din cele arătate până acum, se poate conchide că Sfântul Ioan a fost atât prin viața sa exemplară, prin activitatea sa neobosită, prin îndrăzneala și curajul său, prin tot ceea ce a înfăptuit în misiunile sale de diacon, preot și arhiepiscop, cât și prin ceea ce a scris el despre preoție, unul dintre cei mai mari păstori de suflete pe care i-a avut Biserica lui Iisus Hristos și a cărui pildă trebuie urmată de către toți slujitorii altarelor creștine.

DUMITRU ICHIM

Globalization

*On top of the sepulchre they built a church,
on top of the church they built a synagogue,
on top of the synagogue they built a mosque,
on top of the mosque they built a hospital,
on top of the hospital they built a wall,
on top of the wall they built a highway.
Then, the city made districts within its walls:
the Christian, the Jewish and the Muslim districts,
the classic languages district – the Latin district and the Greek district,
the nations' district – the Armenian, Romanian, Russian districts.
And the epidemic of walls goes on and on
and the whole population of this world was seized with panic
when hearing
that, actually speaking, the sepulchre was empty.*

English version by Muguraș Maria Petrescu

“Gracious Light” – a Liturgical Belief and a Patristic Testimony

The Nicene-Constantinopolitan Creed, formulated by the Holy Fathers of the two ecumenical councils, was never developed as an academic methodological form, a summary of theological principles and ideas. Above all, the Creed of the Church is the concentrated exposition of the truth revealed by God, the fleshing out of the martyrial confession of the first Christians, the synthesis of a doxological and eucharistical attitude, manifested through the liturgical life of the first Christian communities. Belonging to the Old or New Testament, to the cultic or patristic tradition, the truth of faith is the diachronic confession of the same revealed theological thinking.

The Metaphor of Light in the Ancient Liturgical Confession

Through architecture and iconography, through the words of songs and prayers, through the acts and gestures of the faithful or the clergy, and the diversity of religious materials used, any ministry of the Church is a confession of faith and an eucharistic doxology. The core of the Divine Liturgy, the Nicene-Constantinopolitan Creed, the treasury of confession for centuries of faith in God – the Holy Trinity, stimulates the Church prayer for invoking the Holy Spirit and the katabasic outbreak of grace.

Until the formulation of the Creed, the main form of dogmatic expression was the liturgical anaphora. The Creed was not part of the original structure of the Liturgy, and its insertion in worship was made much later: in the Church of Antioch, in the late fifth century, by Patriarch Peter Fullos, and in Constantinople, in the early sixth century, by Patriarch Timothy (511-518).

Certainly, the minimalist iconography of the Early Church was completed verbally, by conventional formulae, often secret, with which the early Christians could identify themselves. There must have been a short form of the confession of faith, as a mark of identity of a person or group. Given that the practice of baptism, of receiving “luminescence” (φωτισόμενοι) is attested in the Church of the New Testament as Christ commanded and by uninterrupted apostolic practice, the confession of faith must have made, in the context of Christianizing someone, the use of the old theophanic image of God as Light.

The ritual for becoming a *fotizomen* testifies to that effect. After uttering the Creed, while entering the church, the priest says: “O Lord our God, call your servant (Name) to Thy holy illumination and make him

worthy of the great gift of Baptism”¹. Through the “Holy Light”, the new man is shown as “son of light” as the prayer says: “Blessed is God, Who enlightens and sanctifies every man that cometh into the world, now and for ever, Amen”. In the prayer at the moment of the washing the Old Testament idea that the face of God shines over man reappears: “You Yourself, Lord, God make Thy light to shine forever in his heart.” Thus, through “the washing of the baptism”, God gives “heavenly glow to the baptized” and the second birth is a “new life through water and Spirit”. Both formulae uttered at the wiping off of the ointment refer to a reality already accomplished: “You have been enlightened”.

In the practice of the Early Church, the vocabulary of the worship evolved steadily from the common meanings of words, towards their mystical meanings in a harmonious expression, undistorted, steadfast to the revelation of the Holy Scripture and the Tradition. On the other hand, the canonical decisions made by local councils or by some Holy Fathers were applied to the rules of faith in the historical existence of the Church. If their use can be changed by the historical Church, their basis, the canons of doctrinal truth, is unchangeable. This is what we refer to when we talk about the role of theophanic light in the practice of Baptism, as it is presented in some of the oldest canons of the Church. Canon 7 of the Second Ecumenical Council calls the unbaptized, “unenlightened”². That man's sanctification through baptism was considered enlightenment is confirmed by Canon 6 of the Synod of Neo-Caesarea (315) – baptizing pregnant women stresses the fact that the unborn child is not baptized and therefore “must be enlightened through baptism”³. Baptism of the dying must be done immediately, says the 4th canon of Saint Cyril, so that “While leaving this world, they should not be bereft of the grace of enlightenment”⁴. Timothy of Alexandria says in the second canon, that the unclean demonized man cannot get his own “light of the Holy Spirit”⁵.

The icon of the Light of Christ, as Saint John described it when he wrote that “the darkness comprehended it not” (John 1:5), and even the identification of Christ with the spiritual and eternal light in early Christianity became the foundation of the morning and evening liturgical prayers of the Church. At sunset, at the time of the twilight, the song of the Vespers, of the coming of Christ, sounded hopefully: “In whom was life and the life was the light of men” (John 1:4). Dissipating the darkness of

1 *Molitfelnic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 1998, p. 24.

2 “And the Church Fathers see them as unenlightened by Christian faith”, cf. *Ibidem*, p. 15.

3 *Ibid.*

4 *Ibid.*

5 *Ibid.*

18

the night through the exuberant outburst of the morning light is marked by “the religious service of the enlightenment”,⁶ of the Matins. And at the end of the Liturgy, after the partaking of the Eucharist, one of the songs from the Vespers on the eve of Pentecost is sung, a hymn that was formerly sung by the neophytes receiving baptism on that day⁷: “We have seen the true Light, we have received the heavenly Spirit, we have found the true faith, worshipping the undivided Trinity, for the Trinity has saved us!”

“Gracious Light” – a Christological and a Trinitarian Hymn

The practice of sanctifying the time of the evening, of the sunset and the coming of the darkness of the night by a special prayer is also present in Hebrew worship⁸. The ritual of the evening prayer, marked by the symbolic act of lighting candles, passed on to the first generation of Christian religious life, gaining a new, Christian, meaning. “Gracious Light” is sung when the candles are lit, in the evening, being known as the “Song of the lighting of the candles”. The “Gracious Light” of the candles lit in the night reminds Christians of Christ the Word, Who was the true Light which, coming into the world, “enlightens every man” (John 1:19). Therefore Saint John Cassian called the evening service *Lucernaria* or *Lucernarium hora* (PL, XLIX, 12)⁹.

It seems that the ritual of lighting candles at the time of the evening prayer was common practice in the time of Tertullian (the 2nd century), but it did not have a fixed form¹⁰. Subsequent testimonies are richer in detail, the ritual consisting of a main prayer, singing and candle lighting at night. As in the Jewish ritual, the lighting of candles was a sign of gratitude and joy for the past daylight and a request that the night should be blessed with the light of God's mystery. In Christianity, the deep theological

connotation of this ritual receives a Christological specificity, an Eucharistic dimension of the spiritual light brought by Christ the Savior. Of one such evening thanksgiving (*epilithnios evharistia*) speaks Gregory of Nyssa in *The Life of St. Macrina*, and Saint Basil the Great, the latter leaving us an important liturgical testimony: Christians have an obligation to offer thanks to God at the end of the day by singing the hymn “Gracious Light”, from which he quotes a short passage¹¹. The ritual of lighting candles at evening prayers was also practiced in the West, and Saint Jerome urges one of his correspondents: “the candlestick lit, bring the evening sacrifice”¹².

That the evening prayer was very important in the life of every faithful Christian community is shown to us by the fact that a mere ritual of lighting candles at sunset along with the evening prayer developed into a complex religious ceremony. The *Egyptian Church Ordinance*, a variant of Hippolytus's *Apostolic Tradition* (the 3rd century) (Chapter 25)¹³, is the first script that refers to the evening prayer ritual. The *Apostolic Constitutions* also refer to a developed ritual in the IVth-Vth centuries¹⁴. We learn details about the evening service as it was in the IVth-VIIIth centuries from reliable sources such as pilgrim Egeria's notes on her journey to the Holy Lands (380-385)¹⁵, those of monk John Moshe and of Sofronie, the future patriarch of Jerusalem, who, visiting the abbot Nil of the Sinai monastery (about 600), recorded that the evening Vespers was held there on Saturday evenings¹⁶.

The evening service was comprised of prayers written, apparently, by following the ideas of St. Cyprian and St. Basil the Great¹⁷, prayers which are called “of light”¹⁸ and are today uttered by a priest in secret, in

6 As Saint Basil the Great characterizes it in *Greater Asketikon*, cf. Sf. Vasile cel Mare, *Regulile mari*, EIBMBOR, București, 2009, p.37.

7 Ene Braniște, *Liturgica specială pentru facultățile de teologie*, 6th edition, București, 2005, p. 262.

8 Bonifacius von Haneberg, *Die religiösen Alterthümer der Bibel*, 2. Auflage, Cotta, München, 1869, p. 362.

9 Casian refers to the Judaic practice of evening sacrifice, Num. 28 and to “raising hands” from Ps. 140, naming this ritual “sacrificium vespertinum” or “Eucharistia lucernalis”; see Suithbert Bäumer, *Histoire du bréviaire*, tome premier, Letouzey et Ané, Paris, 1905, pp. 146-147.

10 “(...) After the washing of hands with water and the lighting of the candles, each, according to his possibilities, is encouraged to sing to God from holy books or from his own mind.” Tertulian, *Apologeticul (Apologeticum)*, cap. 39:18, apud *Apologeti de limbă latină*, col. “Părinți și Scriitori bisericești”, vol. 3, translation by Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol and David Popescu, EIDMBOR, București, 1981, p. 94.

11 Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XXIX (col. 205), in *Scrieri*, partea a III-a, col. “Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. XII, EIBMBOR, București, 1988, p. 87.

12 Fericitul Ieronim, *Epistola ad Laetam*, 9, apud Ene Braniște, *op. cit.*, p. 46.

13 Hippolyte de Rome, *La Tradition Apostolique d'après les anciennes versions*, introd., trad. et notes par B. Botte, 2-e éd., Editions du Cerf, Paris, 1968, p. 100.

14 *Scrierile Părinților Apostolici împreună cu Așezămintele și Canoanele apostolice*, translated from the original by Pr. I. Mihălcescu, Ec. M. Pâslaru and Ec. G.N. Nițu, vol. II, Editura Facultății de Teologie din Chișinău, Chișinău, 1928, book VIII, cap. 35-37, pp. 259-260.

15 Ethérie, *Journal de voyage*, texte latin, introd. et trad. de H. Pétré, nouveau triage, Editions du Cerf, Paris, 1971, p. 188.

16 Petre Vintilescu, *Poezia imnografică*, Ed. “Pace”, București, 1943, p. 67.

17 Ene Braniște, *op. cit.*, p. 47.

18 The name “prayers of light” comes from the text of this latter prayer and has been generalized for the entire prayer corpus.

front of the royal doors. In the early Church they were read when the lamps or lights in the candlesticks were lit¹⁹.

Psalms 140, called *Psalmus lucernalis* was read both at the Jewish evening prayer and in the Christian liturgical rites, along with Psalms 141, 129 and 116. Its name has been extended to the “evening Psalms” or “lights Psalms”.

The hymn “Gracious Light” (Φως Ἰλαρόν, “light that brings joy”) is one of the earliest Christian hymns that came into liturgical use, evidence of an ancient faith of the Church. Considered to belong to the second and third centuries²⁰, this doxology dedicated to the Trinitarian Light – “Father and Son and Holy Spirit, God” – must have been, by its being anchored in the revelation of the Scripture, by its widespread practice and the strength of its unitary and Trinitarian theological message, at the foundation of the formulation of the Nicene Creed by inspired Church Fathers.

Its use in worship, as a specific hymn of the evening prayer, is mentioned as early as the fourth century by Saint Basil, who, as we have already noted, quotes an excerpt from the “old song” (*arhaia fone*): “But the fact that in the past the hymn would have probably been unimportant to be remembered, I will now rely on it as a valuable argument due to its old age, I, the one accused of innovation. Our parents believed that it is not good to receive the evening light in silence, but to thank God the moment it appears. We cannot say who the father of those words of evening gratitude is. People utter them (in this hymn) (the old song) and nobody ever believed that they were wrong: ‘We praise the Father and the Son and the Holy Spirit, God’. He who knows Antinoghen’s hymn²¹, which he left to his disciples as a word of farewell, as he was going to his death, a death by fire, knows what the martyrs believed about the Holy Spirit”²².

19 The most beautiful of them, the seventh prayer, says: “God Almighty, the only one that has immortality and lives in light; Who has made all creation with wisdom; Who has separated light from darkness and has set the sun to rule over the day, and the moon and the stars to rule over the night (...). Thus, Master of all, Giver of good gifts, give us so that in our beds in humility, we should say Your name during the night and that thinking of your commandments and thus enlightening ourselves, we should wake up with joy in praise of your goodness (...)”. *Liturghier*, EIBMBOR, București, 2000, p. 32.

20 Ene Braniște, *op. cit.*, p. 52.

21 Saint Antinoghen was maybe a bishop in Cappadocian Sevasta, martyred in 301 or 311 (during Diocletian, and is celebrated by Church on July 16), or martyred in 169. If this latter Antinoghen is the author of the hymn, then he could be the oldest known hymnograph. Cf. Suitbert Bäumer, *op. cit.*, p. 83, n. 2.

22 Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XXIX (col. 205), in *Scrieri*, partea a III-a, col. “Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. XII, EIBMBOR, București, 1988, p. 87.

Patristic testimonies as well as those by other ecclesiastical writers after the fourth century, and also the presence of the hymn in the service of Vespers in the non-Chalcedonian liturgical rites of the Eastern Churches, i.e. Syrian Monophysites (Jacobites) and Egyptians (Copts), are unequivocal evidence of its age²³.

As for its content, the hymn “Gracious Light” is Christological and Trinitarian in nature. This doxological hymn is addressed to Christ, who is the joyful light of the glory of the heavenly Father, stating both the distinction of the three Persons of the Trinity, and their unity in the Godhead: “we praise Father, Son and Holy Spirit, God”. The text leads to the assumption that the structure and the introduction of the liturgical service was made at the time of Trinitarian and Christological discussions of the IIIrd and IVth centuries.

For the first disciples of Christ, witnesses of His Crucifixion and Resurrection, the evening light (*esperinon fos*) was the metaphoric image of the world immersed in the darkness of sin that characterized the time of the Old Law, the time of waiting and hoping for the coming of the Messiah. Therefore, driving away the darkness of sin symbolized the coming of the morning, which imposed a “sacrifice of thanksgiving to him that brings light and scatters the darkness of deception and gives us the light of faith”²⁴. Matins is therefore a continuation of the program begun in the evening service, the worship of the long awaited Light. The coming of Light-Christ was done through the Virgin Mary, which, as a “Mother of Light”, must be worshipped (the 9th Song). When dawn was coming, the specific stichera (*ta fotagogica*)²⁵ were sung, reminding of the dawn of salvation. The Doxology was also introduced by the ecphonis: “Glory to Thee, Who has shown us the new light!”. It is clear that the Matins’ Doxology occupies a similar place to that of the hymn “Gracious Light” sung at the Vespers. So light is at the center of the second part of the Matins, both praise and the Doxology being hymns glorifying God as the source of light.

23 We do not insist upon these post-Nicaean testimonies because our study is not centered on them. But we recommend: Antonia Tripolitis, *Phos Hilaron: Ancient Hymn and Modern Enigma*, in “Vigiliae Christianae. A Review of Early Christian Life and Language”, year 1970, vol. 24, no. 3, pp. 189-196 și E.R. Smothers, *Phos hilaron*, in “Recherches de sciences religieuses”, year 1929, no. 19, pp. 266-283.

24 Simeon al Tesalonicului, *Despre sfintele rugăciuni*, cap. 299, cf. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 23.

25 The song called in Romanian “Luminânda” of the holiday of Transfiguration says: “Word, the One Who is unchanged light of the unborn Father of light, through Your light, we have seen today on Tabor God the light and the Spirit who brings light to all creation..” And the first praise on that day: “(...) Christ, You are the ageless light and the Father’s ray (...)”.

The Light in the Orthodox Liturgy

The center of the Liturgy is the Holy Communion “for the forgiveness of sins and eternal life, for sanctification, for light, for strength, for healing and health for soul and body (...)”. The Fathers of the Church, compilers of the texts of the Holy Liturgy, speak directly, without employing too many metaphors: the Holy Eucharist is “truly Christ, the Son of the living God (...), is your own immaculate Body and Thy precious Blood”. This explains why the metaphor of light is relatively rare in the Divine Liturgy.

The prayer is said before the reading of the Gospel: “Shine in our hearts, lover of mankind, Lord, the pure light of the knowledge of Thy divinity and open our inner eyes to the understanding of Your evangelical preaching. (...) Because You are the light of our souls and bodies, O Christ God (...)”. In the Liturgy of Saint Basil, after “with dignity and with justice...”, in his secret prayer, the priest invokes “... the true Light, which appeared to the Holy Spirit, the Spirit of truth, the gift of adoption...” so that we should all be welcome “in His kingdom as sons of light and sons of day” (before the prayer “Our Father”). The mystery of the divine unity of the Holy Trinity is expressed textually at the same moment of the Liturgy, as follows: “... that thou art God inexpressible and inconceivable by thought, unseen, unreachable, being eternally the same: You and Your only-begotten Son and Your Holy Spirit”. The most beautiful liturgical song of the divine light is: “We have seen the true Light, we have received the heavenly Spirit, we have found the true faith, worshipping the undivided Trinity, for the Trinity has saved us!”

Known as being very old, the pulpit prayer calls God “Father of lights”: “Because all goods and all perfect gifts are from above, coming down from you, the Father of lights, and praise and thanksgiving and worship we raise Thee, Father and Son and Holy Spirit, now and ever after”. The pre-sanctified Liturgy refers to the “Light of Christ (that) shines for all”.

The seventh prayer before Communion, of Saint Simeon the New Theologian says: “Absolutely true is the word of my Lord and my God, that he who partakes of the divine and deifying gifts is not alone, but with Thee, my Christ, Who are from light with threefold glow, which enlightens the world” and “the ones who repent, you cleanse them with mercy and enlighten them and unite them with light, making them partakers of Thy divinity without envy”; “and gives us thus that without condemnation, our inner eye be enlightened by them so that we become sons of light and sons of day”.

In conclusion, the metaphor of light and of the idea of the deep spiritual enlightenment of man prevails throughout the Orthodox worship.

“Light of Light, Very God of Very God” – an Ancient Patristic Testimony

According to Christ’s command: “Go teach all nations, baptizing them in the name of the Father and of the Son and of the Holy Spirit, teaching them to observe all things whatsoever I have commanded you”, the confession of faith was an essential part of baptism. Researchers of the Christian liturgical tradition have argued convincingly that the Nicene confession of faith was made on the basis of the old baptismal creed used in Syria, Palestine and Caesarea²⁶. But the multitude of forms required the formulation of a single creed, as an expression of the unity of faith in the Church.

Lucian of Antioch, martyred in Nicomedia around 311, under Maximian, left a confession of faith that was discovered after his death. This was brought into discussion in the Council of Antioch (341), along with three other confessions, in the hope of replacing the Nicene Creed, considered by some synod members as unclear. This creed, called “The second Antiochian Formula”, presents a fairly broad exposure of the Trinitarian dogma. While the Nicene confession calls Christ “Light from Light, true God from true God,” the Antiochian formula describes Him as “God from God, All from All, One from One, Perfection from Perfection, King from King, Lord from Lord Living Word, Wisdom, Life, *True Light*, Way, Truth, Resurrection, Shepherd, Door”²⁷.

The historian Eusebius of Caesarea uses the same expression that we find in the Nicene Creed, but in reversed order: “God from God, Light from Light”. The words “Light of Light”²⁸ are kept in the two formulations of the creed by Epiphanius of Salamis²⁹. The Greek and Latin³⁰ versions of *Formae Receptae Orientalis Ecclesiae* (381) use φῶς ἐκ φωτός and *lumen*

26 For a comparative analysis of the various creeds of the Church in the first centuries, we recommend: Philip Schaff, *The Creeds of Christendom*, with a history and critical notes, col. “Bibliotheca Symbolica Ecclesiae Universalis”, vol. II: “The History of Creeds. The Greek and Latin Creeds”, with translations, sixth edition, Harper and Brothers, New York, 1877; August Hahn, *Bibliothek der Symbole und Glaubensregel der Apostolisch-katholischen Kirche*, Grass und Barth, Breslau, 1842; Carl Paul Caspari, *Alte und Neue Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Glaubensregel*, Christiania, Malling, 1866-1875, 3 vol.

27 “θεὸν ἐκ θεοῦ, ὅλον ἐξ ὅλου, μόνον ἐκ μόνου, τέλειον ἐκ τελείου, βασιλέα ἐκ βασιλέως, κύριον ἀπὸ [ἐκ] κυρίου, λόγον ζῶντα, σοφίαν, ζωὴν, φῶς ἀληθινόν, ὁδόν, ἀλήθειαν, ἀνάστασιν, ποιμένα, θύραν” Cf. Philip Schaff, *op. cit.*, p. 26.

28 “θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός”, cf. *Ibidem*, p. 30.

29 Cf. *Ibidem*, pp. 33 și 36.

30 The Latin version belongs to Dionysius Exiguus.

*de lumine*³¹. Only the Latin version of Pictaviensis Hilarius (356-361) used the preposition *ex*: “Lumen ex Lumine”³².

The formula “Light from Light” appears in the following baptismal confession of faith of the Fathers and writers of the early centuries of the Church: the Apostles' Creed (c. 340), Irenaeus (c. 170), Tertullian (ca. 200), Cyprian of Carthage (250), Novatians (250), Origen (230), Gregory of Neo-Caesarea (270), Cyril of Jerusalem (350).

Although the seven articles of the Nicene Creed underwent substantial change³³ through the contributions of the Church Fathers, the words “light from light” were always kept as a metaphor that indicates the unity of the Holy Trinity and the dogma of the unity in being of the Son, Father and Holy Spirit, as a genuine expression of faith.

Affirming the unity of God as different from the many gods of the Greeks, Saint Gregory of Nazianzus says: “There is only one God, because divinity is unique. And those who are of it remain in it, although we believe that there are three. For one is not more or less One than the other. And None comes before or after. Neither are they divided regarding will or power. There is nothing here that shows separation (in the unique being); divinity is undivided in those who are distinguished, if we must speak briefly. It's like a single light in three suns that penetrate each other without merging. When we look at the Godhead, the primary cause and the unique principle (the monarchy), there appears in our meditation its unity. And when we look at the Ones in whom divinity lies, the Ones who come from the primary cause atemporally, being from it and in the same glory, those that are worshiped are Three”. Referring to the Troparion of the funeral service, “the God in three glows”³⁴, Father Dumitru Staniloae adds the words of Saint John of Damascus: “The three suns that copenetrate themselves are one light”³⁵.

Being beyond our understanding, the eternal birth of the Son from the Father is likened by the Church Fathers to the birth of light from light. As we have seen, in biblical research, God the Light is the Father, Son and Holy Spirit. God the Father, God the Son and God the Holy Spirit are one and the same light, indivisible and one in nature.

Due to his profound explanation of the Church dogma which marked the theology of the Eastern Church of the twentieth century, His Beatitude Patriarch Daniel called Father Dumitru Staniloae “The theologian of the light of the Holy Trinity”³⁶. The two books *Jesus Christ Light of the World and Sanctifier of Man*³⁷ and *The Holy Trinity or in the Beginning there was Love*³⁸, were published in the last year of his life and are the theological testament of Father Dumitru Staniloae. Father Staniloae's theology, which stems from the revelation of the Scripture and the theology of the Church Fathers, is, as His Beatitude Patriarch Daniel said, “a liturgy of the mind, consistent with the Orthodox Liturgy”.

The presence of God in the act of creation is a presence of light, because light is a sign of existence: “It was a light without beginning, which could bring into existence the light created through the word: “Let there be light!” All creation received existence in order to increase the light of human consciousness. After all, all that “is”, is light. There could not be a darkened “is” from eternity, coming to an “is” enlightened by a conscience through evolution”³⁹. “God is love, life and light by Himself, because He is the supreme unmistakable unity of the threepersonal communion”⁴⁰, said Father Staniloae in another context.

From the patristic approach to this subject, two theologians of the divine light must not be left out: Dionysius the Areopagite and Gregory Palamas. Dionysius devoted many pages of his treatises to the divine light which, he says, will light the righteous and the future life and which is identical to that on Mount Tabor. Saint Gregory Palamas said about the light that it is a way of naming God and not His being: “I count the light as divine glow and gift, unseenly seen and incomprehensibly known, only through experience”⁴¹. “That light is the core, the beauty, and the substance of the world to come. It is the only true light, eternal, unchanging, through which we can also become light, as children of light”, Father Staniloae added.⁴²

The Biblical confession of the Church, continued as a liturgical belief and patristic testimony, shows that the theology of the Church is one of communion, in unity of thought and experience over the centuries.

31 Cf. *Ibidem*, p. 57.

32 Cf. *Ibid.*, p. 60.

33 For example, the Fathers participating in the Second Ecumenical Council took out “ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς” (*de substantia Patris*) from the Creed because this formula was interpreted in Sabellian terms.

34 Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, V:14, translation from Greek and notes by Pr. dr. acad. Dumitru Stăniloae, Ed. Anastasia, București, 1993, p. 103.

35 *De fide orthodoxa*, 18, P.G. 94, col. 829, apud Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Sfânta Treime sau La început a fost iubirea*, EIBMBOR, București, 2005, p. 30.

36 † Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Dăruire și dănuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, second edition, revised and completed, Editura Trinitas, Iași, 2005, p. 165.

37 Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993.

38 *Idem*, *Sfânta Treime sau La început a fost iubirea*, EIBMBOR, București, 1993.

39 *Ibidem*, p. 11.

40 *Ibid.*, p. 24.

41 Apud *Idem*, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, second edition, Editura Scripta, București, 1993, p. 54.

42 *Ibidem*, p. 58.

Sensul inițiativ al colindului creștin

Decembrie. E vremea colindelor, iar pentru noi un prilej să ne gândim la hermeneutica acestora.

Dar întâi să primim colindătorii, să reamintim colindul vestitor:

“O, ce veste minunată, / Din Betleem se arată! / Cerul strălucea, / Îngerul venea, / Pe-o rază curată. (...) Pe Fiul într-al Său Nume, / Tatăl L-a trimis în lume, / Să se nască / Și să crească, / Să ne mântuiască !”

E colindul clasic, se cântă cu predilecție în seara de Crăciun. Începând cu Bucovina, spațiul etnic la care voi face referință în această expunere.

Ce sunt colindătorii?

La “Radio Trinitas” spune că la Patriarhie a fost un grup de colindători și i-au cântat colindul tradițional patriarhului Daniel. Patriarhul le-a mulțumit; apoi a rostit cuvânt despre colind. Zicea că sensul simbolic al colindătorului este *Îngerul*. Colindătorii sunt Îngerii. Îngerii care i-au vestit pe păstori despre nașterea Mântuitorului după care păstori au pornit spre staul să se închine. Simbolul colindătorului ca Înger e frumos și semnificativ.

Adăugăm încă o interpretare așa cum o reperăm în colindul bucovinean: colindătorul este un misionar spontan, iar colindatul este un misionariat spontan.

Ce înseamnă misionariat? Este mărturisirea și vestirea lui Hristos și a legii celei noi.

De altfel, Hristos a accentuat mai târziu, necesitatea de a-L mărturisi. A spus-o și ucenicilor și primilor misionari: să ducă legea nouă în toate colțurile pământului, și a și spus: “cel care Mă va mărturisi pe Mine pe pământ în fața oamenilor, și Eu îl voi mărturisi în cer, în fața Tatălui.”

Colindul de care vorbim începe chiar prin cuvintele: *Ev-anghelos*, sau “veste minunată!” Vestea minunată este exact titlul Evangheliei. EV înseamnă BUN sau minunat, iar Anghelos = înseamnă *trimis, vestitor*.

Așadar, colindătorii fac un misionariat spontan. Ei aduc vestirea minunată: ultima revelație cu privire la mântuire.

Cetele, numai de bărbați

În sprijinul acestei interpretări, că un colindător este un misionar spontan, mai vine un argument. În Bucovina cetele de colindători, sunt *numai bărbățești*, de la cei juni lână la cei seniori. Numai bărbații au voie să colinde în Bucovina. Nu se imaginează la geam, într-o zi geroasă, din

nordul țării, într-o zi cu zăpezi, nu se imaginează că la geam te trezești să-ți cânte fete, femei, doamne, domnișoare. Nu! Cetele de colindători, deci de transmițători “apostolici” sunt numai bărbați, începând cu juniorii ori chiar copiii. În primele ore ale serii, colindă copiii, apoi mai târziu, la înnoptat, apar cetele adulte. Când eram flăcăuș, aveam o ceată cu care începeam colindatul de la lăsarea serii și toată noaptea umblam cu vestitul.

Am auzit că și în țara Loviștei și în Maramureș și în alte zone folclorice, tot așa, numai bărbații cântă. Eu raportează acest lucru și la faptul că misionariatul creștin, s-a făcut numai cu bărbați. Apostolii, trimișii, deci primii misionari care au fost apostolii, au fost bărbați.

De ce nu a trimis Hristos femei în apostolat? De ce nu a avut și apostolițe? Existau femei implicate în misionariat, existau diaconite, dar nu apostolițe. De ce? Din protecție. Numai și numai din protecție. Din statutul aparte al femeii, fiziologic vorbind. Femeia are totuși rolul ei în misionariat; așa zice că apostolatul bărbătesc este pe orizontală, adică pe bărbați îi trimiți în spațiu, la sălbatici sau în ținuturi îndepărtate, în junglă, în țări cu barbari. Iar apostolatul femeiesc este pe *verticală*. Adică femeile au avut un rol în afirmarea în profunzime a creștinismului.

În jurul lui Iisus Hristos erau femei de mare vrednicie; despre unele se și spune: “asemenea apostolilor”. Au avut rol mare în afirmarea credinței. Adevărata credință în trăirea theosică, a contopirii, o întâlnești, numeric vorbind, mai mult la femei.

(Între paranteze, observăm: la catolici sunt mai multe sfinte decât sfinți. La ortodocși sunt mai mulți sfinți decât sfinte). Așadar, revenim: de ce nu trimitea Hristos în apostolat și în misionariat femei? Pentru protecție, pur și simplu pentru protecție.

În apostolat este oare nevoie să te duci înarmat, să te duci cu sabie, să te duci cu revolverul? Ia să vedem, apostolii, cum mergeau?

Întâi, o fabulă, din apostolatul modern

Un călugăr ieziuit se afla în misiune. Se îndrepta spre o comunitate de sălbatici, trecea printr-o junglă, unde avea indicații că se află acea comunitate pe care vroia s-o creștineze. În junglă se întâlnește cu un leu. Îl trec fiorii. Leul nu este agresiv decât când i se încalcă teritoriul și bănuiește o primejdie și când își apără puilul. În rest leul este un rege, nu se coboară până la a mânca un om. Chestie de blazon, nu? Nu te înfrunți cu cineva prea slab. Dar de data aceasta, leul arăta mânie.

Misionarul, cu o ultimă nădejde, cade în genunchi și își împreunează mâinile a rugăciune. E singura armă care i-a mai rămas, rugăciunea. Și observă că leul își împreunează și el lăbuțele ca și în

rugăciune. Misionarul, fericit, își zice: - Doamne, am convertit un leu, ce victorie grozavă! L-am convertit! Și fericit, continua să se roage cu mâinile împreunate, mulțumind Domnului pentru convertirea leului; leul stătea și el cu lăbuțele împreunate...

Și cum în fabulă leul vorbește, îl întreabă pe misionar: “- Mă omule, pentru ce faci tu rugăciune de mulțumire? Că eu, leul, fac rugăciunea de mulțumire *înainte de masă*, că te voi înfuleca imediat; dar tu de ce faci rugăciune?”

Așadar, în misionariat trebuie să ai nu numai crucea, ci și sabia.

Ne amintim că undeva, în Biblie, în Luca, găsim acest indiciu. Înainte de a fi prins, Mântuitorul le spune ucenicilor cuvinte de îmbărbătare, și le mai spune astfel:

- Până acum v-am trimis în apostolat fără pungă, fără traistă, fără grija ce veți mânca și ce veți îmbrăca. Și ați dus lipsă de ceva?

Ei au răspuns: - Nu, Doamne, n-am dus lipsă de nimic, chiar dacă am plecat deci fără pungă, fără traistă, fără încălțări, fără arme.

Hristos zice: - Acum, vă zic: cel ce are pungă să își ia punga! (deci să plece în misiune cu bani). Cel ce are traistă să își ia traista cu merinde; iar cel ce nu are sabie, să își vândă haina de pe el și să cumpere sabie!

Așadar, în această nouă fază, Hristos le spune apostolilor: cel ce nu are sabie să-și vândă haina și să-și cumpere sabie. Pentru că misionariatul se face cu exigențe cu totul mari, în condiții de mare risc, în condițiile în care, spune Mântuitorul: - Iată, eu sunt tratat ca un om fără de lege! A ajuns Fiul Omului, Fiul lui Dumnezeu, să fie tratat precum cei fără de lege!

Asta înseamnă că situația e de așa natură încât trebuie să fim pregătiți să ne apărăm în misiunea noastră. Sabia este pentru apărare.

Ei bine, femeile nu erau trimise în misionariat pentru că, vedeți, riscurile sunt colosale. Femeia nu-i purtătoare de sabie. Rolul ei: păstrătoare a vieții și generatoare a vieții. Ea n-a fost războinică niciodată. Nici în matriarhat.

În matriarhat, femeia controla situația economică și socială, avea rol și în echilibrarea obștii. Ea controla obștea psihologic, nu cu sabia. Cel mult, cu sabia limbii. Și nici în matriarhatul care va veni, femeia nu va bate bărbatul. Deci ea nu va câștiga masă musculară.

Credem că secolul 21 va fi cu matriarhat, sau nu va fi deloc.

E de prevăzut că va fi matriarhat, pentru că bărbatul este programat pentru distrugere și dacă mai lăsăm mult controlul Terrei pe mâna bărbatului, ne paște distrugerea planetei, ne paște neantul. Degeaba

învățăm să dobândim longevitate, dacă planeta sare în aer! De aceea se va impune matriarhatul. Dar spuneam, și în matriarhatul care a fost și în cel care va veni, femeia nu este o războinică, nu-l snopește pe bărbat în bătaie, nu se va bate în războaie, ci doar va ști să controleze și să dea prioritate păstrătorilor vieții.

Așadar colindatul, care este un misionariat spontan, nu se face cu cete de femei sau cete mixte, ci numai cu cete bărbătești. Între paranteze mai spunem că, fiziologic vorbind, periodic, femeia este slăbită de ciclul menstrual, altă situație care presupune protecție specială. Ne gândim aici și la interdicția ca femeile să intre în biserică atunci când sunt la ciclu. E discutabil dacă asemenea interdicție e din cauza unei așa zise impurități... Cineva opina că acest canon a avut în vedere să nu se păteze covoarele sau dalele lustruite ale catedralelor, ale bisericilor... O ipoteză sanitară...

În context, amintesc și episodul legendar, cu papesa Ioana. În istoria papalității a fost și o papesă. Condițiile în care a ajuns ea papesă sunt speciale. Ioana, sau Iohana, o ființă excepțională și cu niște calități mentale deosebite, n-a ajuns în scaunul papal prin vreo trișare, deși, evident, a trebuit să se deghizeze în bărbat, să îmbrace haine bărbătești. Noi știm însă că au mai existat femei deghizate în bărbați, în mănăstiri creștine. Femei care s-au deghizat în bărbați, constrânse să trăiască în mănăstiri de călugări, sau din alte pricini. Au existat cazuri în istoria mântuirii; și sunt chiar câteva sfinte care au trecut prin această probă. Sfânta Eugenia (24 decembrie), Sfânta Anastasia (10 martie) ș. a. Așa că papesa Ioana nu e un caz de trișare, ci este un caz de evoluție spectaculoasă și intrare în rol misionar; episodul s-a petrecut în sec. X-XI, pe timpul exploziei normanzilor în Europa de Nord...

Bun. Închidem parantezele istorice cu tot pitorescul lor și revenim la tema noastră: În căutarea sensului inițiativ al colindului religios.

De la mysterion la spectatio

Vom remarca și trecerea de la colindul *mysterion* (taină, pretext inițiativ, vestire), la colindul *spectatio*.

Spectatio înseamnă *performarea lumii*. Căci colindul nu e doar inițierea într-o taină creștină și eterna amintire a Legii celei noi, ci are o complexitate așa de mare și o extindere atât de vastă, încât a cuprins și aspectul reflectării unor momente de viață din comunitate: naștere, moarte, căsătorie, până la ocupații vitale cum ar fi: ritualizarea unor activități domestice sau obștești, și așa apar: colindul agrar, colindul cinegetic, colindul nupțial, „vânarea complementarului”, vânarea celui sortit...

Colindul a mai cuprins și ecouri din civilizația precreștină a dacilor. Reziduuri din civilizația precreștină. Nu insistăm pe acest lucru, că s-a exagerat spunându-se că în colind se află și reflexe mitriarțice și reflexe din confesiuni sau religii orientale pe care latinii, după cucerirea Daciei, le-au transportat masiv în Dacia. Sunt lucruri de arheologie etnică, dar sunt și exagerațiuni.

Colindul, în ce are esențial, este vestirea nașterii Mântuitorului.

“Colind” provine din cuvântul “Calendae”.

Calendae (sau *kalendae*) înseamnă ziua întâi a lunii, în calendarul latin. Astfel colindul ne apare și ca verigă de legătură între latinitatea noastră precreștină și creștinismul propriu-zis. Faptul că de Crăciun se cântă colinde, deci referire la calendae și la calendar, asta înseamnă că există o referire la taina timpului: ieșirea dintr-un timp istoric (“Kalendele”) și intrarea într-un timp liturgic (“colendele”). Colindul este “calendarul” liturgic. Intrarea în “prezentul liturgic” ține de sensul inițiativ al colindelor creștine.

Dar azi vedem și trecerea de la colind ca *mysterium*, adică taină, la colinda ca *spectatio*, adică performare a lumii, a istoriei. Performare înseamnă reprezentare. Colindul “teatru”. De la ritual la spectacol ar însemna și pasul de la *sacru* la secular.

Colindul dificil

Vorbim și de “sensul pierdut” al colindului. S-a pierdut sensul? Atunci, pentru regăsirea acestui sens, ce trebuie să mai facem?

Vin acum cu o referință personală. În urmă cu mulți ani, când am debutat în literatură, proza mea de intrare s-a numit *Colindul dificil*. Intram cu dreptul în literatură, pentru că abordam o temă “misionară”, bine-vestitoare. Era în anul 1967. Erați născuți pe atunci? Câți erau născuți în 1967? Un sfert din sală?... Restul încă nu erați născuți... Acum 44 de ani se întâmpla acest lucru. Când? Chiar în decembrie.

Despre ce-i vorba în povestire? Doi colindători vin la geamul unei case troienite, în Bucovina, și se instalează la geam. Cei din casă lasă toate treburile, se așează să asculte. Dar trece timpul și cei doi colindători de la fereastră rămân în muțenie... 10 minute, 15 minute, jumătate de oră. Stau la geam, tăcuți. Cei din casă în tot acest timp *ascultă liniștea* colindătorilor. Întâi se miră că nu cântă, apoi, probabil întră și ei într-un fel de rol de a asculta o colindă mută.

Ne imaginăm acești colindători, ca într-o pantonimă a lui Dan Puric. Imaginați-vă cum ar mima actorul un colind mut. În altă variantă a prozei se mai întâmplă ceva: la sfârșit, în casă, ia foc bradul de Crăciun. Arderea bradului aduce alte sensuri “criptice” în colindul șaptezecist.

Erau anii cenzurii obiceiurilor religioase. Anii prohibiției spirituale. Proza mea a fost întâmpinată bine, a fost primită cu uimire. Unii au înțeles că acești colindători aveau lacăt la gură. Proza a fost privită ca o provocare. Era deci și ceva *esopic*, ceva de fabulă protestatară; dar era spus cu destul tact, încât n-au fost consecințe dure pentru junele autor. Proza aceasta micuță, a fost luată ca un protest împotriva lacătului la gură.

Am vrut să mai spun ceva în acea proză: că sensul colindului nu era pierdut, ci doar ocultat. În perioada prohibiției sau a cenzurii spirituale, în România, sensul colindului nu era pierdut, se păstrase, se știa ce este, dar trebuia să fie voalat, acoperit cu voal. Eu când am umblat cu colinda, flăcăuș fiind, am cântat, nu am tăcut la geam! Că numai în povestea mea lansam această alarmă, că avem gurile închise, că mă expun la riscurile dezobedienței... În Bucovina, ținut mai tradițional, smulgeam oareșice toleranță, am putut să cânt colind religios! Așadar, sensul colindului nu era pierdut, se știa semnificația colindului, se resimțea sensul inițiativ; dar era ascuns, ocultat, adică făcut cu fereală, cu fabulă. Funcționau moduri esopice, convenții sau coduri cunoscute de receptori... mesaje încifrate, și plăcerea deciptării la cel care asculta sau citea... Așa este cu *Colindul dificil*. “Dificil” însemnând aici: ocultat.

A existat un filon ocult de transmitere a mesajului religios, în literatura română, în timpul prohibiției spirituale.

Astăzi nu mai este ocultat sensul, ci este la vedere, dar azi se degradează, mai ales la oraș, unde colindul nu mai are funcția inițiativă de altă dată.

“Trei crai de la răsărit”

Care era primul pas inițiativ propus de colindă? Era *vestirea revelației* cu privire la mântuire. Așadar, sens soteriologic.

În colind mai apar și cei trei magi. Nu-i confundați pe magii biblici cu magicienii, nici cu Simon magul, nici cu cele trei vrăjitoare din Rahova care au fost arestate zilele astea pentru înșelăciune!... Magii caldeeni erau oameni de știință. Închinarea magilor semnifică: știința se închină în fața revelației hristice. Prin evocarea magilor în colinzi, trebuie să luăm cunoștință de acest aspect: că o cunoaștere informațională se închină în fața cunoașterii revelatorii.

Când se deschide cerul

Alt sens inițiativ al colindelor și al nopții Crăciunului. Se spune că în noaptea de Crăciun se *deschide cerul*. Colindele vorbesc despre cer și

despre deschiderea cerului. Sugestia deschiderii cerului produce ceea ce psihologia numește traumă de inițiere sau șoc inițiativ.

Ce înseamnă inițiativ? Ceea ce prilejuiește trecerea de la simțuri la duh. Ascultând colindele și trăind tot contextul sărbătorii împărătești, Crăciunul, se creează condiția trecerii de la simțuri la duh. Noi nu mai suntem trăitori în simțuri, atunci. Chiar dacă suntem și simțuri... că vedeți, boieri dumneavoastră ... de Crăciun se pregătesc și bucate alese, și se fac adesea excese culinare! În sărbătorile creștine este și un rest de Saturnalii! Sunt și mulți trăitori în trup la sărbătorile de iarnă! Dar alții, mai ales cei care au ținut și postul, s-au pregătit sufletește, vor face mai lesne trecerea de la trăitul în simțuri la trăitul în duh. Asta e pasul inițiativ.

Ce înseamnă postul, de ce postești? Exact ca să iei cunoștință de duhul sărbătorii. Și astfel îți diminuezi acele voci ale sălbăciei din om și evoluezi spre trăirea în duh.

Deschiderea cerurilor are și această semnificație. *Uităm că suntem trup* și iată ne aducem aminte că doar instrumental și istoricește suntem trup. Că în realitate, noi suntem suflet, suntem *noos*. Trupul este doar un adăpost trecător, repede trecător, al corpului noetic, care suntem noi, adică materie cugetătoare și înalt cugetătoare și materie înduhovnicită. Iată un sens al deschiderii cerului, și un sens inițiativ, adică trecerea spre duh, să devii tot mai mult duh și tot mai puțin lutul sau țărâna care ne compune.

Practic, cum e deschiderea cerului? Hai să ne gândim unde sunt cerurile? Le vezi privind pe geam? Așa credeau cei naivi, demult... În folclorul nostru, se spune că, *la deschiderea cerului*, spre miez de noapte, de Crăciun, să privești cerul pe geam și să îți pui în cap o dorință, și se va împlini.

Vă spun, din folclor, că o persoană, știind că dacă îți pui în cap o dorință când se deschid cerurile, ea se îndeplinește repede, a zis: - Doamne, dorința mea, acum, la deschiderea cerului, este să am un *cap mare*! Și spontan i s-a împlinit cererea. Însă, când a vrut să închidă fereastra, a văzut că nu mai reușea să închidă fereastra. Capul crescuse atât de mare, încât nu mai intra în cameră, prin cercevele; și săracul om a trebuit să aștepte până la următoarea deschidere a cerurilor, să ceară revenirea la cap normal. Care este următoarea? De Paști. În noaptea de Paști. Și așa a făcut, săracul... Așa că fiți atenți ce dorință vă puneți, când veți deschide geamul și când veți privi deschiderea cerului. Fiți atenți ce cereți, că vi se și dă!

Să revenim la expresia “deschiderea cerului”. Ce înțelegeți? Grigore Leșe răspunde: “Înțeleg că omul devine mai bun!”

Așa este. Hai să explicăm. Unde se află cerul? Unde a spus Hristos că se află cerul? Revelația hristică ne va însoți de acum; Hristos ne face această descoperire: “Împărăția cerului se află în voi. În lăuntrul vostru”. Este una dintre cele trei propoziții care au civilizat omenirea... Așadar

cerul nu se află undeva, în univers, în infinit. Ci el se află în lăuntrul vostru!

Asta mai înseamnă că, în timpul rugăciunii sau în timpul unei sărbători împărătești care ea însăși este o vastă rugăciune, ți se deschide cerul sau împărăția lăuntrică. Cu alte cuvinte, Împărăția lăuntrică sau deschiderea cerului înseamnă *Fotisis* = iluminare.

Deci, practic, a se deschide cerul, înseamnă a trăi o iluminare. Într-adevăr, sărbătorile împărătești sunt favorabile iluminării. Adică descoperi abisul tău, potențialul soteriologic. Noi avem în gene, în protogene, în ADN, conținuturi și înscrisuri vaste. Ca să le citești, ca să le afli, ca să-ți cunoști biografia cosmică, adamică, ai nevoie de această deschidere a cerului.

Iată, colindul și sărbătoarea împărătească te predispun la acest eveniment.

“Scoală, gazdă, nu dormi!”

Cu ce încep multe colinde? Cu ce strigare? Parcă încep așa: “Sculați, sculați boieri mari ! “ sau: “Scoală, gazdă, nu dormi! / Că nu-i vremea de dormit”.

Ați recunoscut, pe cine citează, acest folclor inițiativ? Pe *sfântul Pavel*. Poate fără să știe că sursa testamentară a fost interiorizată de noroadă și funcționează azi spontan, ca și elaborare personală... Uneori nici nu știm că noi, când grăim, cităm din Biblie. Așa și cu acest prolog de colindă: “Sculați, sculați boieri mari” – mulți nu știm că acesta-i un îndemn al sfântului Pavel, în *Epistola către Romani* cap.13 versetul 13.

Către romani, deci către strămoșii noștri, a spus: “E ceasul să vă treziți, în sfârșit, din somn”. (Să umblăm cuviincios, ca ziua...). E același lucru ca-n colinde! Este *Luare de cunoștință*. O măciucă pe care ți-o dă magistrul în cap, se cheamă *Luare de cunoștință. Prima trezie!*

Un maestru spunea ucenicului:

Să nu mă respecti pe mine, să respecti bastonul meu! Bastonul îmi arată calea. Să-mi respecti bastonul, cu care te *trezesc*, că nu-i vremea de dormit!”

Sfântul Pavel zice (citez din versiunea greacă, așa cum s-a transmis): *Ex hipnou eghertine*. Sculați-vă din somn.

Iată, în colinda noastră, am preluat acel îndemn. Este un posibil paralelism între colind și scrisorile pauline.

Astfel colindul religios te apropie de starea de “trezie” din somnul sau din mecanica viului, spre starea de “nepesis”, alt fel duhovnicesc de a spune *Trezie*, sau *Fotisis*, cuvinte ce aproximează deschiderea *cerului lăuntric, cerul din noi*. Si te mai simți ridicat la rang de mărturisitor. “Cine mă va vesti pe Mine în fața oamenilor, îl voi vesti și Eu în fața lui

Dumnezeu”. Când ascultați *O, ce veste minunată*, fiți conștienți că acest lucru se petrece: Îl vestiți, și din aproape în aproape, Îl regăsiți.

Coruperea, restaurarea și arhivarea colindelor

Acum în București mai auziți colindul în tramvai sau în metrou. Mai poate fi vorba de *mysterium* sau de *spectatio*, performare a lumii, o oglindă a vieții comunității? E vorba de un epigonism? Le mai rămâne colindătorilor o speranță comercială... Copilașii aceștia romi sau neromi, vor un bănuț, atât. Ei cerșesc mai frumos când cântă: “La un colț de cotitură, mă întâlnii cu Dumnezeu...” Și apoi cer “bănișorul”. Este o maimuțăreală, vag *spectatio*. La colindătorii urbani mai isteți, se recuperează ceva din colindul *mysterium*, ajungând la un fel de misionariat “*sauvage*”, cu un vag reflex creștin. Un alt aspect. Colindul teatral, regizat frumos, când s-au dus să-l colinde pe Patriarh, sau pe Vodă al nostru. E fain, e amintirea unei măreții apuse, e îmbălsămarea Leului din Babilon...

Alt ipostaz modern. La Muzeul Țăranului Român, în sala Horia Bernea, a venit un grup folcloric maramureșean, grupul IZA. Folclor autentic, colind autentic. Adică păstrând sens inițiativ. Am ascultat cu bucurie. Dar cântau pe o scenă, nu la fereastră. Deci colindul, deși autentic, a fost arhivat, pus la dosar, îndosariat și scos de la dosar ca să ne bucurăm.

Primul colind pe anul acesta l-am și auzit în Parlament. Am fost invitat pe 8 decembrie. În Parlament funcționează un *Grup ecumenic de rugăciune* pe lângă camera deputaților. Acest grup ecumenic de rugăciune a fost înființat de poetul Ioan Alexandru, Dumnezeu să îl țină la rai. Am fost invitat, a avut loc și o dezbatere pe tema: *Statul și Biserica* și am expus punctul meu de vedere în tema aceasta, și despre isihasmul cu laicii în această ecuație: stat laic-religie. Și după dezbatere, ni s-a oferit un program de colinde. Dar tot așa, colinde dezarhivate, și autentice, profesionist performate. Nu este o simplă citadinizare, sau secularizare a tradiției sacre. Este doar arhivarea ei ca să v-o aducă sub nas, de sărbători. Iar în cei chemați se deschide astfel un cer nepărelnic.

Pleacă Sfinții de la Voroneț?, desen de Ștefan Munteanu

Ochii poetului unic Neum

I.

*Grote erau ochii poetului Neum
una la est una la vest
hăuri imense tocmind întunericul
scurs înăuntru ca-ntro gură de lup*

*puteai să intri să luneci să curgi
în bezna întoarsă
la fosforul misterele încă
neodihnite*

*la smoala jurămintelor strivite
unde trădarea-i dinte pentru dinte
la umbrele cu fețe de taină
unde lanterna magică își caută
 magia*

*un urs galactic își vinde
colții și blana
și-un drac frivol își flutură
peste negura sufletelor moi sutana.*

II

*Cugetă-n barbă neferice poet
pe care lumea îl crede profet
poetul schilav și se pare nebun
un schivnic poetul Neum.*

*Vorbe dospesc vămuite de-o parte
zece sunt sterpe zece sunt moarte
zece sunt pline de viermi și putride
se nasc și mor efemeride.*

*Pe care o pui la-ncercare
și soartă-ți vei face
din care?*

*Colcăie vorbele ca-ntro latrină
n-au aer în jur nu au lumină
le numără-n tihnă nebunul poet*

*pe care lumea îl crede profet.
Se tulbură vântul și praful pe drum
când trece schilav poetul nebun
e singur pe drum și pe lume Neum
poetul profetul Neum.*

III

*Grotă e lumea văzută
grotă e cea nevăzută.
Unde ești tu unde sunt eu ?
De față e voia lui Dumnezeu
sau poate nu. Poate-a plecat
spre alte meleaguri și ne-a lăsat
să ne târâm în beznă pe brânci
în văgăuni căptușite cu porunci
din veac ne-mplinite
cu aripi de ghips înșepenite
în fântânelor uscate demult.*

De cine asculți? De cine ascult?

*Sfârâie stânca roasă
de acizi belicoși când cade pe ea
lacrima durută a lui Neum
nu știe unde nu știe cum
se întoarce lumina cea nevăzută
în zadar se-ntoarce lumina cea
nevăzută*

*să mai răsară odată
la cel ce n-o vede și tace
hrănit de întunericul morții.*

*Bezna ochilor fără prihană
doar foc negru și rânjete și rană
nicăierea îi întoarce și îi pătrunde
din adâncul grotelor până unde
ochii străpunși de zeci de lănci
furibunde
se-ntorc în sine
unde nu e nici rău nici bine*

*unde totul este a face
zeii mor și roata timpului
zace.*

IV

*Moartă și vie adormită și trează
privirea poetului este și nu e
ziua și noaptea coboară și suie
ziua și noaptea veghează veghează
când negura se dezsmărginează.*

*Poetul orbete adulmecă-n jur
zarea-mprejurului ars.*

*Fluierul piciorului fluieră fals
ochiul cată anapoda.*

*Ca foalele unui fierar bețiv
grohăie plămânii lui ofticoși
plămânii poetului profetului Neum.
Aerul brun
îneacă în damf de basamac și tutun
plămânii poetului Neum.*

*Fălcile mestecă o gumă cleioasă
alungă semnele venite să
facă minuni*

și întoarce spre ele
ochii lui goi de strigoi
încearcă să spere
că plecarea neumelor
este doar o părere.

*Neuma se-ntinde și se dilată
este mai lungă mai lată
durata ei prinde vârsta pământului
toată*

*și totul se cuprinde în unul
poetul Neum - numai unul!*

*În țara lui Hyperboreu
când nu sunase încă lyra lui
Orpheu
nici hexametri lui Olen nu măsurau
distanța dintre om și visul sfânt
punând urechea la pământ*

scăldat apoi de apele Seleniei
la nord de Istrul legendar
plin de mistere ca și-acuma
își începea cântând neuma
agyr̃t profet de la Cybela
Neum ca nimeni fu acela
tălmăcitor de taine bun
etern poet - profet Neum.

*Cât o șamanică suflare
neuma lui se-ntinde mare
cu lumea-a tot cuprinzătoare
prin vremuri bune vremuri grele
trecând netulburat prin ele
lăsând în dar la fiecare
un tainic semn de întrebare
ducând cu sine mult departe
un semn de lut un semn de carte
precum un ou originar
în care lumea stă să moară
și să renască iar
și iară.*

 V

*Prin labirintul neumei și ale vieții
inimii sale*

*croia multîmilor cale.
Cu ochii deschiși sau abulici
trecând*

*puhoaiete necititoare
gloate curgeau în al vremii exod
prin câmpii fără apă prin livezi
fără rod*

*călăreții în hoardă zburau
prin labirintele lui din artere
unde bolboroseau hematiile
izvoditoare*

de gând și putere
un bezmetic norod
bătea cărări fără zare și rod.

*Poetul cânta profetul striga
semnele lor de primejdii și spaimă.*

Ca păsări hieratice se nălțau în
văzduh
săltate de inima poetului duh
și picau neazuzite-napoi
și mureau în praful uliței sau în
noroi
semnalele lor de primejdii
și spaimă.

După nemiloase și pierdute milenii
poetul întâlnește în vis alte și alte
vedenii

și deslușește cu greu
dar al Cybeleii sau leacuri de la
Orpheu.
Inima poetului unic bate un ritm
astronomic tic-tac tic-tac
până ce cordul se rostogolește de-a
dura

uită tembel partitura
se sperie țipă
și bate-nfundat ca un tun:
bum-bum bum-bum bum-bum

Ne ofilitele parce îl cheamă
încă și încă
să bată cu toiagul în stâncă.

VI

Atunci se deschide genunea
și se săvârșește neînțeleasă
minunea.

Din tâmpelile poetului Neum
pereche
de sub ochi și de sub ureche
se ridică hoșește și cucuiete
două antene secrete
de nimeni văzute
și nevăzute
de nimeni știute.

Când mintea puțină visează
că e fericită și trează
două coarne de domn

pipăie-n somn
muchia Neștiutului și cresc
două mandibule ivite
din firul antenelor răsucite
în culori de pucioasă și scrum
sub fruntea poetului unic Neum..

Poetul profetul le-ntinde și mușcă
înfulecă
mușcă avar
stele de aur din calendar.

Mușcă din piatră și piatra pe loc
se transformă în floare de foc
în safire rubine smaralde
și poetul porni să se scalde
în bucuria de a da de a da de a da
la fiecare câte ceva.

Cerșetorului orb ca și el și hoinar
îi întinse o stea de aur cu lucire și
har.

Pentru femeia lipsită de dinți
puse de-o parte vreo șapte arginți.

Feciorului pornit desculț
să se-nsoare
îi potrive repede în picioare
cizme cu carâmbul înalt și cu toc
să-l iubească mireasa la joc.

Și veniră la el la pomană duium
morarii hrăpăreți la uiium
vânzătorii de lame de ras
și copiii rămași de pripas

vivandierele rătăcitoare prin lume
pețitorii de fete bătrâne
moftangii brutarii și portăreii
slujitorii cu ochiul la gaura cheii

negustorii de kebab și sugiuc
care dau de bine și nu se mai duc

toți primeau daruri strălucitoare
din buzunarul poetului darnic
și mare
că-ncepură apoi să-i sară la gât

„Adică cum boierule numai atât?”
poetul zâmbea fericit și dădea
în dreapta și-n stânga tot ce avea

stele de foc nestemate
vrăjite cioburi de eternitate...
Neum auzea auzea
nisipul clepsidrei cum se stingea.

A strigat timpului să aibă răbdare
că încă mai are
aur mult în suflet și-n buzunare.
I-a strigat el timpului care curgea

prin canaua clepsidrei să stea
și poate că timpul ar fi stat
dar nu mai putea era încă și încă
sub o înaltă și adâncă poruncă.

Neum auzea auzea auzea
pulberea timpului cum curgea
și la fiecare respirație de pe cer
dispărea câte-o stea câte-o stea.

Ce să fac Doamne ce să fac
să nu rămân atât de sărac?
Din ce-mi voi plăti tributul de
stele?

Poate doar din oasele mele
scoase să lucească la lună
când e cerul senin și vremea
e bună...

VII

Poetul Neum
antene de pucioasă și fum!
Pucioasă și fum în antene
poetul toarce și răstoarce poeme
ca niște frunze trecând prin aer
fără nici un scop nici o treabă
poeme pe care nimeni nu le află
de care nimeni nu-ntreabă.

Umblă prin codri fără sfârșit
prin mlaștini și prin noroi.

Oamenii-l întreabă răstit
„N-ai găsit calea?”
El răspundea:
„Calea e-n voi

Întoarce-vă-ți înapoi
spre punctul de unde-ați plecat
între falca pământului surd
și cerul întunecat”.

Nimeni n-aude nimeni nu crede.
Întors înăuntru poetul revede
ceea ce lumea arătase odată
când vremea încă nu fusese

spurcată

vede mugur și floare pui de lăstun
poetul cu ochii găvane poetul

Neum.

trece singur prin timp și prin drum
poetul nebun profetul Neum.

El țese pânze
de corăbii turbate
amestecă anii și zilele șui
și din aburul visului durează statui

întoarce fotonii și frunzele-n pom
materiei caută chipul de om
se trezesc la viață hormonii
bacterii și viruși încep

microscopice epopee
desenând nevăzute trasee
iarba invadează iarăși piscul
și valea

râurile își găsesc singure calea
cometele se fugăresc pe colosale
orbite

slobode și fără prihană
sub pământ popoarele de termite
agonisesc harnice rezerve de hrană

cancelariile își deschid politicoase
vitrinele
trenurile fac cunoștință cu șinele
cerul se colorează albastru intens

și cuvintele își caută sens.

VIII

Neum se visează pe Vârful cu Dor
unde luna stă-ntr-un picior
se gândește la scărița celor șapte
cuie
pe care nimeni nu cutează s-o suie

în constelația lui Orion
și zidește piatră cu piatră
cetățuia lui înțeleaptă
unde fecioara de aur așteaptă.

Întoarsă înăuntru de sine
lumea-n oglindă zice că-i bine
așa cum nu fusese mereu
cum ar fi zămislit-o Dumnezeu.

Secat apoi de cosmogonic efort
geme poetul și se-ntoarce pe-o
parte
trage pe cap o neagră cagulă
tremură și pune pe el

plapuma rece a sărăciei.
Geme tremură geme
printre cioburi risipite poeme
și-ncepe să sforăie blând.

În târguri și-n sate
de regi și de zeitate uitate
lumea se scoală și se răscoală
că blidul e gol și burta e goală.
Negustorii sunt primii de vină
că bagă apă în vin și-n benzină

Cămătarii ne jupoaie de piele
am rămas fără bocanci fără obiele!
Se-ncinge în mahalale văpaie
argații dau foc la rezerva de paie.
s-au scumpit dulede brânza
și murele
ard cu disperare pădurile.

Vine cu grabă alt fel de vreme
lumea nu mai mănâncă poeme

boierii dau toată ziua cu clanța
în Agora unde se pritocește
speranța.

Pără la Vodă că judele este tălâmb
primește șpagă și judecă strâmb.
nici în mândrie și nici în piele
nu mai încap
zapcii. Bat lumea cu biciul și-și fac
de cap.

Se iscă și-n familii pricină
ca întotdeauna femeia-i de vină

muiera zapciului fără sfială
vrea să fie egală tot mai egală
vrea voturi vrea parte
la-nvățătura de carte

s-a săturat de runde și poezele
de rochii lungi cu dantele;
fusta să fie mai scurtă mai scurtă
până la genunchi până la burtă

s-a săturat să fie stăpâna cea mare
peste fața de masă și peste pahare.
vociferează de zor
vrea silicoane și televizor

că-o fi și-o păți
n-ar prea mai vrea să facă copii.

IX

Din legănarea gloatelor
neștiutoare
se ridică o respirație ascuțită
de usturoi.
Lacome sunt urechile surde la
cuvintele noi
pe care le caută caută caută

azi ca și ieri ca și mâine
prostimea să le mestece-n gingii
ca pe o pâine
căzutele din pom doritele poame
să prindă putere să le ție de foame

să pogoare pe creștete
mângâietor
să vindece și să ierte
mulțimea păcatelor lor.

X

E de ajuns un gest mic fie
chiar nevăzut
e de ajuns un sunet discret
ca cel pe care-l lasă în urma sa
un fluture bătând aerul
cu aripa lui transparentă

e de ajuns să treacă peste drum
umbra unei păsări colibri
sau un gând rătăcit
între circumvoluțiunile excitate
ale profetului adormit
ca osia lumii să se rotească
și odată cu ea
vacile care pasc în pășunile-alpine
să rămână toate odată gestante
sau înțârcate și sterpe

râurile uitându-și destinul să
se întoarcă
curgând înapoi spre izvor
săgețile să revină în arcul din
care-au plecat
mulțimile să se cutremure sau
să adoarmă
cu capul pe-o pernă
pe-o pâine
pe-o armă

și gestul acela mic s-a produs
în neștire

în somnul bolnav
al poetului obosit.

XI

Crivățul a început să bânuie
în podgorii în livezi de măslini
prin tufele de micsandre și țipirig.

În capul poetului s-a făcut beznă și
frig.

Oceane lipsite de țarm...
Gloata fierbe-n talazuri spumate
sparge vitrine și bancomate
răstoarnă tramvaie

dă foc la papirusuri și la
putride gunoaie
grămezi de mătăsuri
computere stive.
Unde ești glorioasă Ninive?

Moluri sau tufe de ciulini și
de bozii
sar până la nori în turbate explozii
crapă bogățiile-n zbatouri spre cer
sărăciile și ele se spulberă pier

lasă locul altora oarbe
când moartea izbește și soarbe
pajiștea lumii întreagă
fără să cruțe fără s-aleagă.
Pe cerul poezilor orbi
escadriile de ciori escadriile
de corbi.

Aripile negre sunt lucii în soare
pe fiecare aripă câte șase motoare.

Ard cărți cancelarii vitrine
bubuie-n aer slogane cretine
câte țări câte mări
cetățile scot flăcări pe nări.

Blesteme pe unde flambate
agită puhoiul îl face să zburde
zăpăcit de neume absurde
să bată cu pumnii spre cer

să-și salte spre orbul poet
urechile surde
să-l suduie „că ne-ai zis, mă,
nebunule șui,

că vezi calea și ai să ne spui
cum s-ajungem cu bine-n soroc.
Unde este făgăduitul noroc?

Scândura mamei tale de dobitoc!”
„Profetul e orb! Profetul e orb!”
strigă copilul uimit.

Nimeni n-aude, nimeni n-a auzit.

XII

Poetul Neum a atins muchia rece
a Neștiutului zece din zece
a mușcat lacom din calendar
stele despre care nimeni nu
are habar

a țesut pânze la corăbii nebune
le-a pus să călătorească în lume
să descopere și să acopere
pământuri străine

să-mprăstie sămânță de bine!
Acum cade și zace
și moare și tace
în bezna care nu se desface.

Cu bărbile lor de cânepă melițate
sacerdoții chiar cred că e vorba
de moarte

și adună norodul
gătindu-se să cânte prohodul.

Când totul în jur se așează
bănuind că e pace
pe sub fruntea bătuită de vis
trece un duh fugărit de oștirile
albe

din Paradis.

Profetul se scutură se îneacă
tușește în somn
o bulă rotundă iese din gură
rotundă și rară
ca o amară înjurătură.
„Ce-a zis? Ce-a zis?”
se-ntreabă mulțimea.

Din nou e o mare-n furtună.
Apoi înțelepții se-adună se-adună

cu gândirile lor
care de care mai brează
cugetă suduie interpretează
se-ncaieră se bat se zgârie scot
unii altora ochii
până când se transformă și ei
în profeți
tineri și energici orbeți
zece o sută o mie
zarea nu izbutește să-i ție.

*

...Ca resturile unei oștiri risipite
ce nu mai știe
de unde vine
unde se duce
cuvintele aleargă năuce
pe câmpia sângerată a pierzaniei.

Nu este goarnă să sune
și-n vântul ucigaș nici un steag
nu-și flutură faldul
nici un semn nu e să le-adune.

În ochii orbeților de cauți să vezi
n-ai să afli câmpiile verzi
păsări și flori
nici loc de odihnă
nici loc de verdeață
nici munții cu creste semețe
izvoare limpezii rostogolite
pe stâncă

ci doar o văgăună adâncă
chemându-te să te lepezi să curgi
să luneci să curgi
să cazi și să curgi
până la capătul capetelor lumii
să nu mai ieși niciodată
să nu mai fi TU
să devii smoală-n fântână uitată
sau noapte sau moarte
sau noapte sau moarte
sau nu

LUCIAN VASILIU

Discopatie orientală

În atelierul de potcovit inorogi
întins pe dușumea
semăn cu ultimul pergament
din Biblioteca din Pergam
pierdut de năvălitorii goți
în strâmtoarea Bosfor-Dardanele
(Doamne,
ce mișunare de iele
în valuri de ape rebele!)

Aștept, în asceză
întâlnirea cu psalmul
Prea Înaltul
durerilor mele lombare,

cu gândul că prezența ta
cititoare
ar face din așteptare
un regal pupitru
pentru școlărițele bizantine

descendente directe
din învățăturile Sfântului Petre

Singurând

Până unde ține iarna
care-nchide-n noi
lucarna,
până unde în genunchi
umbra ta
mai are trunchi,
până unde gura ta
pe cuvinte pune șa,
până când în cerul tău
are lacrimi Dumnezeu,
până când rămâne-n ramă
vama care nu ia vamă?

Până unde, până când,
rămân singur, singurând?

Copilărie de înger

Numai palma mea
e un câmp de semințe,
numai somnul meu
e un rest de vis,

numai sângele meu
e-o amintire,
doar el e pe jumătate
închis
între macazuri de cuvinte,
între șoapte și șapte,
între cifre și litere
de-abia născute,
între revoluții și revolute
care dispar,
parașute
ale unei căderi din cer
în închisoarea mea de jucărie –
restanța unui ger
din copilărie.

Nunta de argint

Când tocmai mirosea a
primăvară,
te-ai reîntors, mireasă-n alb;
până la tine însă-i vară,
nimic nu urcă,
nu coboară,
miroase doar a primăvară.

Mireasa mea cu solzi de ceară,
dispari în ape,
te retrage-n pești,
în iarba malurilor
crești,
căci nunta nu e,
nu va fi
decât o margine de zi
bătută-n cuie –
alt Christos
ne va petrece
albu-n os,
va fi și Unul și Niciunul
și ne va crește-n trupuri
scrumul,
când tocmai înc-o primăvară
inel pe deget înconjoară.
Spun Da
cu gura altuia.

“Eu sunt cel dintâi și cel din urmă...”

“Dar eu sunt cel dintâi care-acoperă plânsul,
Care potaale durerea și tristețea care macină trupul...”
Mântuitorul avea bunătatea dulgherului într-însul
Și răbdarea albinei care umple fagurii
Și face catedrală stupul.

El a fost Cel dintâi, noi vom fi cei din urma lui de lumină
Până ne mai ține aici pe pământ respirația,
Până când apa pământului nu se înclină,
Până când nu i se desfigurează rotunjimea și grația.

Supuși ai lui am devenit, după bătaia vântului,
în toate părțile –
Care la hoți, care la preoți,
Care, asemeni lui Pan – spre sufletul naiului –
Pe care l-a umplut blajinătatea, pe care – doar răutățile,
De facem cozi lungi la cazanele iadului, la porțile raiului.

El a fost Cel dintâi, doar noi fără de nici o ascultare
Întru a-i săruta urmele strălucinde-ale pașilor
Și-a ne umple plămânii cu-a lui respirație
Ca s-o transmitem mai departe urmașilor.

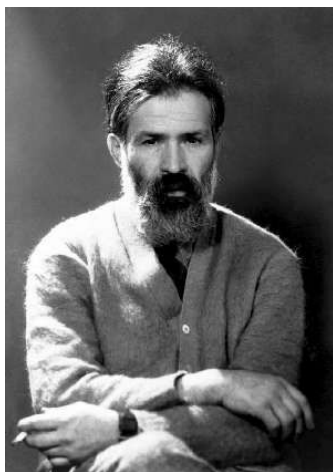
Noi vom fi cei din urmă la sosirea lui de a doua,
Dar poate nu vom mai fi de loc pe fața pământului -
Mărul globului va fi-nveșmântat în noua
Lumină și dăruire de marea bunătate a Sfântului...

“Eu sunt cel dintâi...” și Iisus va avea de smirnă cuvintele,
“Noi vom fi cei din urmă...” – și ne vor fi arse silabele
Și ne vor fi de pământ osemintele
Și numai deasupra, rămase deschise-a mare mirare – Pleoapele.

IOAN N. ROȘCA

Brâncuși și tripticul sculptural *Calea Eroilor*

Constantin Brâncuși (19 februarie 1876, Hobița – 16 martie 1957, Paris) este socotit părintele sculpturii contemporane. În timpul și în urma studiilor efectuate în țară (Școala de arte și meserii din Craiova, apoi Școala de Bellearte din București, absolvită în 1902), a realizat mai multe busturi în stil clasic, între care, în 1904, și pe cel al medicului militar Carol Davila, expus în prezent în incinta spitalului militar din București. Un timp, a practicat același stil și la Paris, unde în anii 1905-1906 a urmat École Supérieure des Beaux-Arts, iar în anul 1907 a lucrat câteva luni în atelierul celebrului sculptor Auguste Rodin. A părăsit însă atelierul, afirmând: "La umbra marilor copaci nu crește nimic." Într-adevăr, eliberându-se de influența sculpturii clasice și a celei romantice a lui Rodin, a început să afirme o direcție artistică nouă, esențialistă, prin care a lăsat deoparte însușirile secundare ale personajelor și realităților sculptate, pentru a le reține pe cele definitorii, esențiale. În perioada interbelică s-a impus pe plan internațional prin participarea la expoziții colective în diferite țări europene și în Statele Unite, unde a avut și două expoziții personale, în 1914 și 1926, la fel ca și la București, în 1956 și 1964.

Constantin Brâncuși, autoportret

Date tehnice privind componentele ansamblului sculptural Calea Eroilor

Tendința lui Brâncuși spre depășirea sculpturii figurative și esențializare o întâlnim și în *Ansamblul Calea Eroilor* de la Târgu-Jiu, pe care l-a realizat în anii 1937-1938 în urma unei comenzi pentru un monument de comemorare a eroilor români din primul război mondial.

Ansamblul cuprinde trei componente, și anume: *Masa tăcerii*, o masă rotundă înconjurată de douăsprezece scaune, *Poarta sărutului* și *Coloana înfiniului*. Distanța dintre *Masa tăcerii* și *Coloana înfiniului* este de 1 kilometru și 275m, pe o axă ce traversează orașul de la vest la est, plecând de pe malul Jiului și trecând prin biserica "Sfinții Apostoli".

Masa tăcerii și scaunele sunt sculptate din calcar. Masa este compusă din două plăci suprapuse, de formă rotundă, asemenea pietrelor de moară, care constituie tăblia și, respectiv, piciorul mesei. Tăblia are diametrul de 2,15m și grosimea de 0,43m, iar piciorul are diametrul de 2m și grosimea de 0,45 m. Scaunele au forma de clepsidră, formată din două

semisfere.

Poarta sărutului este realizată din travertin. Este mai mult lungă decât înaltă. Are lungimea de 5,45m și înălțimea de 5,13m, iar grosimea de 1,69m. Fiecare din cei doi stâlpi dreptunghiulari ai porții este format, la rândul lui, din patru stâlpi uniți.

Coloana infinitului este alcătuită din 17 module romboidale din fontă suflată cu aramă, fiecare având o greutate de cca. 800 de kg. și o înălțime de aprox. 1,80 m. Modulele sunt montate pe un ax vertical din oțel. În întregul ei, coloana cântărește 29 de tone și are o înălțime de 29,33 m.

Ansamblul sculptural Calea Eroilor și tradițiile artei și arhitecturii populare românești

În realizarea celor trei componente ale ansamblului de la Târgu-Jiu, Brâncuși s-a inspirat din elemente ale artei și arhitecturii populare, pe care le-a întâlnit, în primul rând, în casa părinților săi, azi casă memorială, și pe care le-a stilizat și esențializat conform propriei sale concepții sculpturale.

Masa tăcerii are ca sursă de inspirație masa scundă, rotundă și scăunelele, uneori și ele rotunde, care erau încă în uz pe la mijlocul secolului trecut în gospodăriile țărănești, pentru a servi micul dejun, prânzul sau cina.

Poarta sărutului trimite, la rândul ei, la poarta de lemn de la țară, care, în multe locuri, avea deasupra celor doi stâlpi și o streșină, o arhitravă, și era împodobită cu ornamente geometrice sau florale.

Coloana infinitului cu modulele ei suprapuse imită coloanele de lemn ale prispelor de la țară, în care, pentru a fi înfrumusețat, lemnul paralelipipedic era scrijelit din loc în loc, căpătând forma unei succesiuni de module. Ele nu erau doar decorative, ci aveau și rol de susținere a acoperișului și, deci, a casei în ansamblu.

Interpretări date ansamblului sculptural Calea Eroilor

Brâncuși a stilizat elementele populare de la care a plecat, transformându-le în opere ale artei culte și conferindu-le noi semnificații.

a. Desigur, există și o interpretare *obișnuită*, care pleacă de la sursa populară a celor trei monumente, fără să se distanțeze prea mult de semnificația concretă a surselor.

În acest sens, *Masa tăcerii* semnifică locul în care eroii neamului s-au reunit, am zice, ritualic, cu membrii familiei lor, pentru a servi împreună ultima masă înainte de a pleca la luptă.

În același sens, *Poarta sărutului* reprezintă poarta despărțirii de cei dragi de acasă, unde, la plecarea pe front, bărbații căsătoriți și-au sărutat nevestele ori și copiii, iar tinerii necăsătoriți – părinții, frații mai mici, sau și iubitele.

Coloana infinitului, prin analogie și omologie cu stâlpul unei prispe de țară, poate sugera o coloană de susținere nu pentru o casă sau alta, pentru o familie sau alta, ci pentru casa comună a eroilor, adică pentru întreaga comunitate a celor care s-au jertfit.

b. Există și o interpretare *religioasă, creștin-ortodoxă*, în care cele trei monumente sunt înțelese ca trei secvențe ale ritualului ortodox consacrat celor plecați la cele veșnice. În acest spirit, *Masa tăcerii* reprezintă o masă de pomenire a celor ce nu mai sunt, *Poarta sărutului* – un simbol pentru cununia religioasă post-mortem a tinerilor care au plecat din viață necăsătoriți, iar *Coloana infinitului* – un monument funerar, alcătuit dintr-un șir de monumente suprapuse, care pot continua la nesfârșit și care trimit, implicit, la un șir nesfârșit de eroi.

c. O altă interpretare, mai profundă și mai plauzibilă, a ansamblului de la Târgu-Jiu este însă aceea care rezidă în caracterul de opere de artă al celor trei monumente. Această interpretare este permisă și de denumirea inițială a monumentelor, ca și de unele afirmații ale lui Brâncuși însuși.

Sculptura *Masa tăcerii*, cu masa înconjurată de cele 12 scaune, a fost denumită, la început, *Masa apostolilor neamului*, iar Brâncuși a permis analogierea ei cu *Cina cea de Taină*, cu Mântuitorul în mijloc, înconjurat de cei 12 apostoli, menționând expres că, prin forma ei circulară, tăblia mesei adună scaunele în jurul ei. Totodată, *Masa tăcerii* trimite și la ideea de Timp, pentru că, privită de sus, seamănă cu cadranul unui ceas, iar scaunele, care marchează cele 12 ore, au forma de clepsidră.

Așadar, *Masa apostolilor neamului* simbolizează spiritul creștin-ortodox, de vechime milenară, care i-a însuflețit pe cei ce s-au jertfit pentru neam.

Poarta sărutului a fost numită inițial *Monumentul întregirii neamului*. Despre acest monument, Brâncuși afirma că s-a gândit și la o poartă de trecere dincolo, în altă lume. Este, potrivit denumirii, un splendid Arc de triumf închinat unității naționale, întrucât cei doi stâlpi ai porții,

fiind alcătuit fiecare din patru stâlpi uniți, reprezintă împreună cele 8 regiuni ale patriei, iar faptul că pe fiecare din cele patru fețe ale celor doi piloni este încrustat motivul sărutului – un cerc tăiat de un diametru vertical – simbolizează unitatea unor entități distincte, respectiv unirea tuturor provinciilor românești. *Poarta sărutului* este, totodată, și un Arc de triumf al vieții asupra morții, un triumf, de fapt, al spiritului, prin care eroii trec în veșnicie.

În fine, *Coloana infinitului* a fost numită inițial *Coloana sacrificiului infinit*, iar Brâncuși a afirmat textual despre opera sa: “Eu am voit să înalț totul dincolo de pământ.” Așadar, Brâncuși a vrut să sugereze prin columna sa un ax de susținere nu numai a unei comunități, ci și a lumii, o axis mundi, o axă a spiritului, care pleacă de pe pământ și se înalță, la nesfârșit, în cer. Ideea de infinit, de nesfârșit, este dată de faptul că ultimul modul al coloanei este redat numai pe jumătate. Numărul modulelor are și el o semnificație încifrată. Cele 16 module întregi, împreună cu încă unul pe jumătate, semnifică faptul că România a intrat în război la mijlocul anului 1916, deci după primii 16 ani și jumătate din secolul al XX-lea.

În concluzie, cele trei monumente realizate de Brâncuși la Târgu Jiu, care fac din acest oraș un muzeu în aer liber, au fost închinat de părintele sculpturii contemporane spiritului nemuritor, care i-a animat și pe eroii neamului românesc.

MARIANA FLOAREA

Ingerul

*I
ngerul acesta
costeliv
zdrențuindu-și umerii
printre zidurile înalte
blazate
urmărindu-mă
mereu nevăzut
aproape plângând
umăr lângă umăr
aproape dansând
în imponderabilul
unei stări de grație*

*atârnat
de veșmântul unui nor
pierzându-și
mereu
fularul
mănușile
copilăria...
Umăr lângă umăr
înfășurați în tăcere
caligrafînd
aceste mirări pentru totdeauna.*

TRAIAN VASILCĂU

Dumnezeu la o cafea

*De-o vecie viscolește
Cu luceferi, nu cu nea.
Astă seară mă răpește
Dumnezeu la o cafea.*

*Obosit, abia vorbește,
Turlă rară--vorba Sa.
Astă seară poposește
Dumnezeu la masa mea.*

*Taci mai bine, Te-odihnește,
Sunt, de vrei, tăcerea Ta,
Astă seară când oprește
Ceru-ntreg la poarta mea.*

*Și-o să pururi viscolească
Pacea Lui inima mea,
De-o să crească, să tot crească!,
Veșnicii în urma Sa.*

Diamantul binecuvântării

*Îmi amintesc de maica mea
Cum sta-n genunchi și se ruga
Și ceru-n față-i cobora
Să nu se roage singurea.*

*Și-n clipa când se ridica,
Ceru la loc se înălța,
Iar lacrima pe fața sa
Ca diamantul strălucea,*

*Și de smerenii mâna-mi grea
Binecuvântu-i culegea.*

În miresme îngropat

*În zori o să ne-atace trandafirul,
Treziți copiii, spuneți-le clar
Că a sosit minutul milenar
Să vă spălați pe suflele cu har
Și să înapoiați, golit, potirul
Ce duce-n Dumnezeu la ora șapte.
Veniți și încărcăți-vă-n priviri
Parfumuri dense amintind psaltiri
Scrise de fluturii ninși pe cetate
La ora inefabilei jertfiri.*

*În zori o să ne-atace trandafirul,
Deja țintește sufletu-mi stingher,
În focul lui m-arunc cu patrafirul
Cusut din fir de stea și plătesc birul
De-a fi-n miresme îngropat ca-n
Cer!*

Blestem actual

*Foaie verde, noroc n-are
Soarta mea ce-n van o port .
Țara noastră-i de vânzare,
Țara noastră-i de export .*

*S-ar da primului ce are
Bani în pungă, vajnic lord,
Ca o țară de vânzare,
Ca o țară de export .*

*Ce n-aș da să fiu cel care
Cumpăra-o-aș de tot ?
Să nu fie de vânzare,
Să nu fie de export !*

*Ca să spuneți fiecare
Fiecărui lord netot:
“N-avem țară de vânzare,
N-avem țară de export !”*

GHEORGHE NEAGU

The House

Initially, he measured the outline at pace. Then came the workers. Within days, the foundation was ready. On the vacant land, the piles of stones, cement bags, bricks disappeared from the ordered stacks, transforming themselves. Common walls, enclosed spaces, holes for doors, windows got shape quickly, under the hands of the masters. Among them, he was walking with uncertain steps, occasionally caressing the unplastered walls with his fingers. Both when coming and when leaving, he shook hands with the employees, with a smile on his face. This was a demanding client who knew what he wanted. They only had to prove themselves. This house would have been a kind of pride for them.

Before the end of the summer they put on the roof. Then began the plastering. Autumn found them with the carpentry in its place. Then, winter governed over the waste full of debris left over from the makeshift site. The snow had covered, leveled and evened. The garbage and the trails, the gravel, heads of boards, pits and heaps could barely be seen under white mantle. He was gone.

Then spring returned. The same uncertain step, same cautious movements, of admiration and perception of space with his hands. Daily in the afternoon he could measure with his step, unplug with the pickaxe in different directions, giving shape to the garden. From place to place, he, the stranger of those places, began to dig.

Measuring the depth of the holes with the tail of the spade, the stranger placed shaped posts, knocking up a fence on the greatness of the house he was building. The neighbors were wondering, astonished, but dared not to interfere with anything. One time only one of them asked if he could lend a hand, but he answered quickly:

- No, I do not need anything, was the answer, which put an end to any benevolent intentions. They accepted only to see him work and measured with their sight his struggles.

Then, at the time of cherries, neighbors found themselves invited to the wedding. With flower beds erupting in color and a spotless house, he, the stranger, invited them to the party. The neighbors came more out of curiosity than happy about the invite. Maybe they could find out something from the wedding.

On the threshold, the pair shook hands, while an old lady gathered the gifts, placing them on the table in the lobby.

- Welcome, she said, smiling, while the bride let herself kissed on the cheeks, shyly.

The music of a magnetophone was creating an atmosphere appropriate for the solemn moment. Nobody danced, but everyone had a good time. Jokes and good will crossed each other with ease over the abundant meals. The easy and good quality wine loosened even the most silent hearts.

When everything was finished and the last guests left, he stood up from the table, without noticing that in front of him, on the edge of the table, was a bottle of mineral water. He touched it unwillingly. The noise of the overturned bottle scared him. Large tears suddenly appeared on his cheek. The old woman rushed to console him:

- It was beautiful, son. Nothing happened and nobody realized anything.

The bride raced and began to clean the water from the overturned glass, saving the extension of the catastrophe.

The old woman caught his head in her hands:

- Everything was good, my boy, do you understand?

He did not answer. With fixed, strange eyes, unintelligible whispered:

- If I had to die right now, I would still want to see. Tell me, mother, is she beautiful?! How does she look?

The old woman looked at him with pain, resuming:

- I told you. She's thin, with golden hair and black eyes. She is lithe and is slightly shorter than you.

- Oh, how much I would like to see, he said, covering his face with his hands in despair.

Seated on a chair, the bride stood up silently. She approached him and took him by his hand.

- Come, please come. You are my husband.

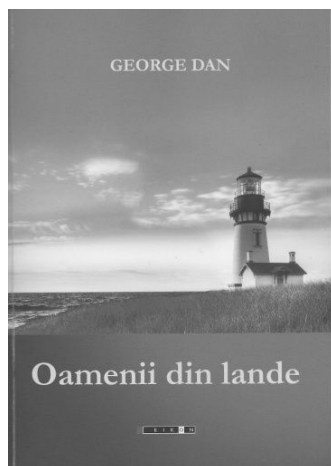
He followed her confidently. His hand clenched desperately on her hand. In that moment she was his only guide. A sign of serenity appeared slowly on the face ravaged by the pain of the person who had never seen a flower, a fruit, a house, a woman.

AUREL SASU

M.N. Rusu și George Dan

Poezia lui George Dan s-a întors după un naufragiu de câteva decenii, la izvoarele dintotdeauna ale marii literaturi române. Într-un veșmânt de sărbătoare datorat, în egală măsură, prestigiului de critic și istoric literar al lui M.N. Rusu, sensibilității Danielei Mariano și efortului grafic al tinerei edituri clujene, Eikon. Un nume ce părea uitat a fost, cu exemplară competență și probitate, restaurat în demnitatea visului și a credinței sale. Volumul *Oamenii din lande* (2012), de-ar fi să urmărim o idee a lui Nichita Stănescu, e poate chiar sugestia mărilor din zbor și a aripilor deschizând ferestre către lumea ireală, în 1946, a libertății și a cuvântului inefabil. A cuvântului ca un Lazăr dezbrăcat de trup, eliberat din peștera cărnii (a istoriei) și, metaforic, restituit incendiului spiritual. Lansarea cărții, succesiv, la Brașov și București (1, 3 iunie 2012) a constituit, din cel puțin trei motive, un eveniment cultural cu totul remarcabil.

Mai întâi, fiindcă, după peste patru decenii de la *Utopica* (1969), M.N. Rusu revine spectaculos în actualitatea literară imediată cu o ediție simbol. El, temutul critic al anilor '70, de la *Amfiteatru*, *Luceafărul*, *Viața studențească*, *Cronica*, *Familia*, plecat, după 1990, să-și continue activitatea acolo unde politica culturală a statului a falimentat lamentabil. A plecat, deci, la New York, în cea mai mare comunitate românească din Statele Unite și în cea mai bine organizată reprezentare a spiritualității naționale. Este redactorul-șef al revistei *Lumină lină/Gracious Light* și al Cenaclului „Mihai Eminescu”, după ce a încheiat, ca director, istoria *Lumii libere*, una din cele mai importante publicații ale exilului politic românesc de peste Ocean. Cu o activitate prodigioasă departe de țară, i-a fost, probabil, mai lesne decât nouă să vadă cât de mare e criza valorilor de acasă și cât de extinsă criza de autoritate a actului critic. O posibilă explicație a gestului de curaj și responsabilitate în învierea unei opere și a unui nume.

Fiindcă, este al doilea argument al importanței întâlnirilor din zilele amintite, M.N. Rusu nu editează pur și simplu un autor și un manuscris dat lui spre păstrare în... 1966. El reîntregește și corectează, prin acest volum, sumarul de nume al așa-zisei generații pierdute. Îl adaugă pe George Dan lui Ion Caraion, Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, Mihail Crama și celorlalți importanți scriitori ai insurgenței lirice postbelice, repede suprimată prin măsurile agresiv-discreționare ale cenzurii (manuscrisul, acum editat, al lui George Dan, datează din 1946, volumul lui GeoDumitrescu, *Libertatea de a trage cu pușca*, apare în 1945 și, în același an, *Omul profilat pe cer*, al lui Ion Caraion).

În sfârșit, M.N. Rusu înseamnă și prezența printre noi a modelului de critic și istoric literar pe cale de dispariție. Omul de mare cultură pentru care se mai justifică încă existența bibliotecilor, a sălilor de cercetare, a fondurilor documentare, a arhivelor și a colecțiilor de periodice. Într-un cuvânt, a memoriei noastre culturale. Camil Petrescu spunea că obiectivul criticii literare este controlul permanent al derivelor intelectuale. Este exact ceea ce a făcut, face și, sper, va mai face, cu aceleași remarcabile împliniri editoriale, M.N. Rusu.

O observație finală. Departe de țară, M. N. Rusu face, la New York, ceea ce fac colegii lui de la București, Cluj, Iași sau Timișoara. Scrie, adică, în limba română, construiește punți de comunicare între două culturi, organizează spiritual o comunitate și imaginează, peste Ocean, utopii de identitate națională. Comentează cărți, editează publicații restituie documente, validează efortul creator al noilor veniți, oficiază, cu prestigiu, în congrese și cenacluri, întreține, altfel spus, cu pasiune și jertfă, ideea hotarelor deschise și a cuvântului liber. Își continuă, prin urmare, sub același cer, cu dăruire și competență, programul de critic și istoric literar dinainte de 1989. Consacră, la New York, oameni, valori și idei (în *Micromagazin*, *Lumină lină*, *New York Magazin*, *Lumea liberă*, *Romanian Herald*, *Meridianul românesc* sau *Romanian Journal*) așa cum o făcea, acum câteva decenii, la *Amfiteatru*, *Luceafărul*, *Familia* sau *Cronica*. Doar culorile anotimpurilor sunt altele și memoria vârstei mai nostalgică. Omul e același, îndeletnicirile lui neschimbate, fiindcă, oriunde, pagina de revistă și obișnuința scrisului sunt aceleași. Ceea ce impresionează este această revenire spectaculos-editorială într-o lume literară descumpănită și, nu de puține ori, indiferentă față de gloria puterii ei și față de lecția amară a înfrângerilor ei. M.N. Rusu s-a întors printre noi cu lecția de miraj a adevărului și cu cea de recunoscută probitate profesională. El, care n-a trăit nici o clipă altfel decât împreună cu noi.

George Dan – o istorie literară regăsită

Generația lui George Dan a fost o generație întreruptă: din operele fiecărui scriitor tânăr al anilor patruzeci s-au recoltat pagini surprinzătoare, imprevizibile, unele tipărite repede atunci când autorii își câștigaseră, în anii cincizeci, în anii șaizeci, autoritate. Fără să fie un marginal, George Dan nu a fost o autoritate literară care să consacre un model: el vine din anii patruzeci ai literaturii în care baladele au fost recuperate prin cerchiști, prin Radu Stanca, Doinaș, Ioanichie Olteanu, poeziile „marine” prin Tonegaru și așa mai departe. În anii șaizeci ai marilor competiții literare, ai generației lui Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, ai cerchiștilor revigorați de energiile critice ale lui Negoșescu, Doinaș, Balotă, Ovidiu Cotruș, Cornel Regman, a celor ieșiți din închisori - seria lui Ion Caraion - poezia lui George Dan atrage puțin atenția. Este meritul lui M.N. Rusu că a păstrat acest caiet (volum) al anului 1947. El pune în valoare, încă o dată, semnele tranziției; fracturile realizate de interdicțiile realismului socialist sunt mai vizibile decât în alte cărți, în alte biografii. *O Baladă blondă* arată că există și altă geografie a literaturii decât cea schițată de promoția lui Radu Stanca sau de cea a lui Geo Dumitrescu (*Libertatea de a trage cu pușca*), de tonurile sumbre ale lui Caraion. Poetul călătorește prin alte lumi, pe alte mări, prin alte orașe. A văzut alte lumi. Propune alte rețele simbolice. Poate imagina alt „dincolo”:

„Oamenii blonzi cu păr verde din lande/val de omidă și pureci de plante; /fluturi de noapte cu capul de mort/la lămpile țării vin de la Nord. /Flamura verde cu uliul de fier,/gheare de ancoră, rături de vier./ Arbori de China cu frunze-vitralii./ intră în foburguri, dau foc catedralei./Orașele lumii – Parisul și Londra,/măinile sus! Nu-i nimenea contra?”. Energii lirice în plină desfășurare, dar și un exotism surâzător, dintr-o comedie a fericirilor (știutorilor) călători ne întâmpină în *Voo-Doo*. Putem descoperi aici chiar un program poetic – o artă poetică pe care poetul ar fi afirmat-o mai târziu, în vremuri prielnice:

„Pentru tine, omule cu zâmbet de ceașcă,/ pentru tine, Burtă – Verde și Gură-Cască,/ pentru ostașul kaki ce pușca-și încarcă,/ pentru cadavrul verde adus pe targă,/pentru înecații verticali din Marea Ionică,/pentru toți morții-vii, balada harmonică!”

Balada-harmonică se mai aude și în alte poezii ale acestui volum, desfășurate și sub semnul întoarcerilor acasă, într-o geografie literară numită *Moldova*:

„Chipul Moldovei în mine-l aud/ galbenă lună din lemn de dud,/bale din funia râului Prut./ Limba Moldovei se varsă din ștreang/ desfășurat jambier dintr-un gang/limbă de piele știrbă-n bocanc”.

Odiseea unui manuscris regăsit, prefața în care M.N. Rusu lămurește încă o călătorie extraordinară merită un studiu aparte. Intervalul de 65 de ani ce separă manuscrisul de carte evocă încă unul dintre răstimpurile literaturii. Manuscrisul rămâne, pentru admirabilul editor, martor. E reținut pe o pagină „vecină” : sunt așezate, față în față, manuscrisul și tipărirea. Pagina-titlu, *Oameni din lande (Balade și poeme) Cu portretul autorului și ilustrații de Ion Vlad*, 1947 atrage atenția asupra unor alianțe : semnificative pentru un timp agonizant al scrisului românesc.

LA ZĂRE, VINO AFARĂ!

Degetul gros arde și mă animă
cu unghie, în inimă, de lumină.
Tina, lîmpe de flacără amplă
pe dinăuntru apasă pe cîmpă
și palpită în sticla de lampă.

Doamne, dă-mi mîna de fulger și vid,
la Tine cînd mă invit.

Lumina inimii srăcuște faclă,
fîtil din fire de in –
sfărîc, sfărîc și uo auzim.

Degetul gros arde și mă animă,
dar, Doamne, fă Tu lumină!
Ridică-mă incendiu din naclă!
Și fiecare jîntec de os
din peștera cărnii – se luminos
Lazar chemat de Christos.

—
Facsimil din volumul lui George Dan

Un roman de mare succes

Este intitulat *Tema pentru acasă* și este scris de Nicolae Dabija.

“Ea [Cartea aceasta] mi s-a arătat într-un fel ca o amintire din viața altcuiva, ca o dezvoltare a unor evenimente ce au avut loc cu mult înainte de nașterea mea, *ca o răzbunare, ca o îndeplinire a unor obligații*.” (subl. n.) – spune autorul spre finalul cuvântului introductiv.

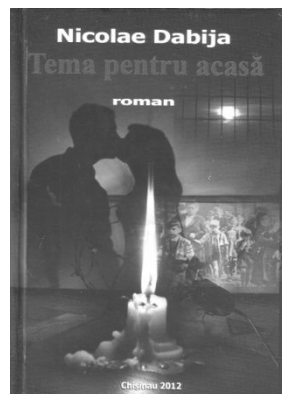
O carte care a apărut în cel puțin patru ediții, două la Editura Princeps Edit, Iași (2009, 2010) și două la Editura pentru Literatură și Artă, Chișinău (2011, 2012) și care, aflăm din comentariile adunate la finalul ediției 2012, la care mă refer și în continuare, a fost dramatizată deja și tradusă în alte limbi. În anul 2010, în cadrul proiectului “Basarabia citește o carte”, *Tema pentru acasă* “a fost împrumutată de la biblioteci de peste 100.000 de ori, fiind cea mai citită carte de beletristică națională din ultimii zece ani” (Elena Vulpe, directoarea Bibliotecii “Onisifor Ghibu”, pe ultima copertă).

Iar comentarii au apărut neobișnuit de multe, deopotrivă de la critici literari și de la cititori, și toate entuziaste. S-a spus chiar, repetat, că autorul se califică prin acest roman la Premiul Nobel.

Cartea este, cu adevărat, una de excepție.

A fost scrisă între octombrie 2007 – martie 2008, în urma unui *dicteu post traumatic*, când, aflat între viață și moarte în urma unui accident, autorul a primit vizita unor “ființe necunoscute, care au revenit ulterior, la fel de vag, și-n sala de operații, și pe patul de convalescență, să-mi povestească, dar nu în cuvinte, ci mai degrabă cu ajutorul unor imagini, narațiunea care urmează” (tot din cuvântul introductiv). Dincolo de contextul real, al scrierii cărții și al sursei de inspirație, avem deja aici invitația spre o convenție literară de îndelungă tradiție și verificat succes, sugerând că ceea ce urmează, *manuscris vechi, găsit într-un scrin uitat de vreme*, este, pe de o parte, adevărat precum un reportaj-mărturisire, pe de alta, se desfășoară la granița dintre vis și realitate, dintre lumea așa cum este și lumea așa cum ar putea să fie. Asumându-ne convenția, plonjăm (de la primele rânduri, fără reținere) într-o dioramă spre mijlocul secolului trecut, cel atât de tragic pentru atât de mulți oameni aflați sub “ocrotirea” tăcutului Stalin..

Sunt sigur că despre cartea de față (de vreo 360 de pagini) se poate scrie o carte la fel de mare, ba chiar mai multe cărți. Inventarul temelor

literare (miturilor chiar) explicit sau implicit prezente în roman este derutant de cuprinzător – și cred că aici stă una dintre marile calități ale romanului, plus în discreția și subtilitatea cu care aceste teme sunt, marea majoritate, doar sugerate, induse parcă subliminal cititorului, fără îngroșări, deloc demonstrativ. Voi aminti câteva în cele ce urmează, un cititor atent poate găsi și altele.

Fundalul este constituit de începutul terorii staliniste în Basarabia, când gulagul – dacă nu chiar glonțul – era urmarea imediată a unor “vini” adhoc, precum folosirea limbii române sau, ca în cazul eroului cărții, păstrarea pe peretele clasei de limba română a portretului lui Eminescu, în locul celui al lui Stalin. De subliniat că profesorul Mihai Ulmu ia asupra-și “vina” schimbării celor două portrete, cei care o făcuseră erau, de fapt, elevii săi din ultimul an de liceu, cărora le predă aproape tot anul numai Eminescu, “și doar la câteva ore le vorbea despre ceilalți scriitori” (p. 23). Tocmai discutau despre iubire, când a intrat un ofițer cu pistolul la brâu, auzând “eliberarea”. Arestat în fața clasei, dar lăsat să-și termine lecția, profesorul mai are timp să împrumute un volumaș de poezii de Eminescu elevei Maria Răzeșu și să le dea elevilor tema pentru acasă: “...A fi om în viață e o artă sau un destin?!” O temă pentru mulți ani, pentru o mică eternitate petrecută de Mihai Ulmu în Siberia cea “de o măreție înspăimântătoare”, în cunoscutul “spațiu carceral nemărginit” (p. 97). Frig, foame, muncă ucigătoare la tăiat copaci și cărat pietre, bătaie și umilințe de tot felul, sârma ghimpată dimprejur, cu ipotetica libertate de dincolo de ea, timpul care nu se știe cum mai curge, ce zi și ce an mai este, cu deținuți fantomatici transformați în numere, căutându-și unii în zadar numele prin memorie, torționari robotizați de cruzime sau crezându-se mici dumnezei locali, precum Kundreavțev, comandantul cel vorbăreț de la Zarianka, lagărul “pentru criminali, borfași și academicieni”, pe care “țara îi vrea cetățeni recuperați” (p. 65). O lume în care “roaba e mai scumpă ca omul” (p. 67). O atmosferă dantescă, peste care se suprapune una orweliană, în care dragostea e un delict (“În clipa în care l-am desființat pe Dumnezeu, noi am desființat și dragostea, această prejudecată burgheză” – p. 166), speranța o inutilitate, dubla-gândire o cale de supraviețuire.

Supraviețuirea vine însă tocmai prin dragoste și speranță. Și prin credință. Se întrecește astfel treimea salvatoare despre care vorbea Apostolul Pavel.

În ultimele lecții, se discuta despre dragoste. Despre Eminescu și despre dragoste. Toate elevele clasei erau îndrăgostite de profesorul cu “statură sveltă și elegantă, cu un chip palid, încadrat de niște plete negre ce i se revărsau bogat pe umeri” (p. 23) – care se numea Mihai și care, desigur, era identificat de eleve (și, implicit, de cititori) cu Poetul (“El era. Mihai Ulmu nu poate fi comparat cu nimeni. Seamănă, cum să vă spun?!, cu Eminescu...” – p. 100). Cea mai îndrăgostită era Maria Răzeșu (un

nume frumos, un nume semnificativ – a se vedea și mai jos), dar nici ea și nici colegele nu-și arătau sentimentele.

După arestarea profesorului, chiar dacă “dragostea îndelung rabdă”, Maria nu a mai răbdât: convinsă că ea îi este ursita, pleacă în căutarea alesului. Din Basarabia în Siberia – în căutarea unui om. Fiecare capitol al cărții are un motto, de la Dante la Sfânta Tereza, de la Lao Tze la Constantin Noica, de la Apocalipsă la Oscar Wilde, câte o cugetare de la fiecare – doar din *Cântarea Cântărilor* apar două fragmente, de mai multe versuri fiecare. Sugerez, așa cum și autorul o face, identificarea dintre eroii cărții și eroii *Cântării*, prin căutarea îndelungă și iubirea nelimitată, nu prin destinul celor două perechi.

Îl caută Maria, de-a lungul unei odisei siberiene (Peneopa în drum spre Ulisse!) și, cu noroc și cu ajutorul unor oameni rămași oameni, îl găsește, ba chiar îi organizează și o evadare din lagăr. Fug amândoi, fragili și neajutorați, prin taigaua nesfârșită, invincibili însă prin dragoste și speranță. O săptămână durează libertatea lor, o săptămână în care lipsiți de toate, de la hrană la adăpost, au de toate – mă repet: prin dragoste și speranță. Pentru că, la fel ca în poveste, natura e cu ei, de la ierburile din care își fac pat la scorburile care-i apără de furtună, de la ursul care-i scapă de vânătorul de evadați la luna și stelele care le sunt nuntași. “Stelele din înalturi prinseră să explodeze, una câte una, ba într-un colț al cerului, ba în altul, bolta coborî în poiana nunții lor...” – p. 124. *Miorița* până aici, *Meșterul Manole* mai departe: Maria moare, auto-sacrificându-se, fără știrea bărbatului, într-un alt lagăr, pentru a-i salva viața fiului lor, Mircea, la mijlocul unei epidemii de tifos.

A se observa inversările-modificările de roluri între situațiile din carte și cele din miturile invocate.

Mihai, Maria, Mircea – cineva remarcă repetarea inițialei, sonoritatea apropiată, intenționată desigur, poate și cu semnificație (semn de continuitate spirituală, scrie Nadejda Iacob). Numele însele sunt însă cu siguranță semnificative. Spune Maria: “Așa o cheamă pe mama mea și așa a chemat-o pe mama ei, ca și pe bunica, străbunica și răs-străbunica ei. Și tot așa, de vreo două mii de ani, femeile din familia neamului nostru au purtat acest nume” (p. 113). *De vreo două mii de ani... femeile din neamul nostru...* Iar la pagina 214, pentru a întări sugestia anterioară, ca și pe cea a fiului-catedrală, citim: “*Maria și pruncul* adormiră, obosiți, lângă foc” (subl. n.).

Mai întâlnim, spuneam, mai ales sugerate, și alte mituri și miteme. Baștina (cuvânt drag basarabenilor) ca loc al regăsirii, relația aproape “de rudenie” dintre deținuți și paznici (dintre vânat și vânător, dintre victimă și călău), bestia (Jorj Odesa sau Grișa Piterski) umanizată prin bunătate sau revelație, înmulțirea pâinilor și peștelui prin rugăciune (capitolul “Țigările lui Dumnezeu”), călătoria inițiatică, drumul ca scop, și vor mai fi fiind și altele.

Să lăsăm însă cititorului plăcerea derulării acțiunii (n-am dezvoltat decât foarte puțin din ea) și a descoperirii altor sugestii literar-mitologice și să trecem la a doua mare reușită a romanului – scriitura. Complexă, modernă, alertă, profesionistă, cu un decupaj cinematografic vizibil. Frazе scurte, capitole scurte, portrete pregnante, o forță epică ce a fost semnalată de mai mulți comentatori cu oarece surpriză, Nicoale Dabija fiind cunoscut mai ales ca poet. Poet remarcabil, dar și publicist redutabil (citiți-i editorialele din *Literatura și Arta*, celebra revistă chișinăuană luptătoare pentru românism), ceea ce prezice cumva trecerea la proză (o spune și M. Cimpoi). Un roman mintos, cu miză politico-istorică, plin de semnificații (sugerate – insist, pentru că e important acest lucru, didacticismul nu apare, nu se simte), dar și de succes prin “rețeta” folosită.

Un roman puternic acuzator despre gulag, împletit cu un roman de dragoste, cu tot evantaiul de sentimente pe care le presupun cele două stări, de deținut fără identitate, nume, vârstă, un număr pierdut printre numere, și de Solomon-Sulamita, unici și irepetabili. În ambele situații, starea de om, pusă sub semnul întrebării în primul caz (fără succes: dragostea și credința mântuie – prinși după evadare și aduși înapoi bătuți cu sadism, celor doi “le vine să urle de fericire” – p. 149; într-o zi de presupus Paște, deținuții refuză să meargă la lucru, sunt bătuți crunt, dar ei continuă să-și spună rugăciunea – p. 275), împlinită în al doilea. Printre acestea, călătoria, aventura, suspansul, spațiul exotic, pendularea în timp. Uneori, treceri dramatice dintr-un registru în altul: la câteva zile după poetica nunta din taiga, cu inele din fire de iarbă (al Mariei a supraviețuit purtătoarei, fragilitatea dragostei, a simbolurilor ei, e mai puternică decât timpul), cei doi fugari sunt găzduiți de un bătrân aparent cumsecade, dar la care Maria găsește, într-o oală, o colecție de ...urechi de deținut! Bătrânul era vânător de evadați!

Ceea ce face însă cu totul special acest roman este componenta fantastică și, pe alocuri, tușele comic-absurde.

Se poate scrie în registru tragicomic despre închisoare; un zâmbet, fie el și udat cu lacrimi sau pătat cu sânge, o umanizează, o face mai plauzibilă. Asta în general, ca despre o instituție virtuală. Nu știu însă dacă a mai făcut-o cineva în cazul lagărelor siberiene, cele atât de reale și atât de cumplite – iar dacă a încercat o asemenea abordare, a și reușit să nu compromită ideea centrală, condamnarea gulagului, reamintirea suferinței pentru a-i micșora posibilitatea de repetare. Nicolae Dabija nu numai că o face cu succes (a se vedea, de pildă, bestiariul uman din capitolul “Lumea lagărului”, din care aș extrage o secțiune, cu titlul “Stephan”, care e un veritabil roman în două rânduri: “Stephan a fost ilegalist. Când conspiratorii, între care se afla și un surdomut, au fost prinși, cel care a trădat a fost surdomutul.”), ci și potențând atmosfera sumbră din lumea-nelume despre care ne povestește.

Iar fantasticul propriu-zis este la nivelul marilor romancieri sud-americieni. Ar trebui scris un studiu separat despre acest aspect. Las deoparte a doua evadare a lui Mihai, în mijlocul unei furtuni venite la momentul oportun, pe munte, apărat de gardieni de însăși dezlănțuirea fulgerelor, ca un stăpân al lor (Prometeu adhoc, alt mit sugerat), aș lăsa deoparte și teoria academicianului-deținut Egor Sorokin referitoare la circularitatea timpului, pusă deja în “formule universale, putând fi aplicate și la spațiile cosmice, dar și la societățile umane” (p. 184), și una și alta sunt posibile (chiar dacă nu și probabile) în gramatica *normală* a lumii, dar Sorokin (arestat la un moment dat sub motiv că “tace secrete de stat”!) chiar... evadează, folosind, cred toți cei din jur, teoria sa, pentru că a dispărut pur și simplu, “într-o altă dimensiune”, fără a lăsa nici cea mai mică urmă. Vine după aceea “Yvvi, deținutul de credință eseniană, unicul din tot lagărul care deținea taina levitației: acesta, când se ruga, se înălța mai bine de o șchioapă de pământ” (p. 273). Urmează marile furtuni nordice, stihii care peste noapte pot muta barăcile lagărului la distanță, fără ca cei dinăuntru să simtă, sau pot ridica o coloană de deținuți cu câini și soldați în cer, ducându-i “la câțiva zeci de kilometri, unde acea hărmălaie a fost depusă ușor pe un muncel, de a mers înapoi câteva zile” (p. 289). Se pot căuta semnificații în toate acestea, așa cum e cazul și cu cimitirul de o mie de ani, peste care trebuia să treacă un drum “dinspre marea Ohotsk, paralel cu râul Kolâma” (ca în orice bună povestire fantastică, se pleacă din concretul cel mai normal, mai palpabil), cimitir mutat din loc de... furnicile chemate de un bătrân iakut (capitolul se intitulează chiar “Păstorul furnicilor”)... Firese, credibil (pregătiți picătură cu picătură să-l credem pe autor, aproape indiferent ce ne spune, poate știind că poezii spun lucruri adevărate chiar și atunci când pun universul în dungă): “Și parcă mai zăriră coada aceluia râu de furnici de culoarea țărânei [parcă pământul însuși își muta în altă parte mormintele pe care le adăpostise atâta timp, n.n.] – ca apa unui canal ce se retrage – ce urca pe panta muntelui ca să coboare dincolo, ducând în spate dragonul de lemn, morți și bucăți de sicrie vechi.” Totul, cu martori cărora nu li se poate pune credibilitatea la îndoială: “Soldații din escortă fumară, cu privirile lunecând pe taiga, fără să scoată un cuvânt. Și doar câinii scheunară fără să se audă până noaptea târziu” (p. 316).

Mai amintesc și episodul salvării limbii iugrine, pe care o mai păstra, în minte și pe vechi manuscrite legate în jurul trupului descărnat, un ultim iugrin, având nu mai puțin de 200 de ani (!), care moare imediat ce se convinge că Mihai Ulmu a învățat limba și a promis că va duce Academiei manuscritele care o vor salva. (Chiar o face, după eliberare).

Gulag-iubire-credință-fantastic-aventură-exotism, o limbă curată și o scriitură mereu adecvată circumstanțelor (poetică atât cât trebuie, precis narativă când e cazul), semnificații la tot pasul – pe ansamblu, un mare vitraliu, o construcție contrapunctică de anvergură simfonică, debutând

într-un concret efemer, chiar dacă poetic (“Și era miercuri și ploua.”) și încheindu-se militant-misionar. “Fiecare dintre ei a venit cu răspunsul pregătit; ca și dânsul, să povestească copiilor săi: pentru ca să se știe, pentru ca să nu se uite” (p. 364) – dar și: “lucrul cel mai important fiind acela ca oamenii să rămână oameni în orice împrejurări, cu respectul pentru propria persoană, cu stima pentru semenii și pentru lumea pe care le-a hărăzit-o să fie a lor, ei având misiunea s-o facă, din locul în care le-a lăsat-o Dânsul [Creatorul, n.n.], mai bună și desăvârșită, în numele minunii numite viață, pentru ca ea să dăinue, pentru ca ea să biruie, pentru ca ea să nu dispară în vecii vecilor, precum în cer așa și pe pământ.” – rândurile care încheie cartea.

Avem în aceste rânduri tocmai “tema pentru acasă”, formulată în ultima lecție de liceu și dezbătută la reîntâlnirea clasei cu profesorul ei, după ce mai toți elevii, profesorul inclusiv, trecuseră pe “tărâmul celălalt” și, unii dintre ei, reveniseră la Poiana, la baștină...

Nu știu care este mecanismul prin care se ajunge la un Premiu Nobel, dar cunoscându-l pe Nicolae Dabija, opera-i poetică și publicistică, implicarea în viața cetății, spiritul de luptător, având acum în mână și romanul de față (n-aș fi deloc mirat să mai vină cu asemenea surprize-nesurprinzătoare), aș profeti și eu o mare carieră romanului (de fapt, cariera există deja; dacă am înțeles bine, se vorbește și despre ecranizare) și o sonoră recunoaștere internațională autorului.

EUGEN EVU

Starea poesis

D-nei M.M. Petrescu

*Recea febrilă stare de nestare
O am dintotdeauna-n respirare
Circadiana dintre lumi chemare*

*Nu eu transcriu : astralul tatuaj
Peste talazuri revistat siaj
Vine și pleacă-n sacrul vernisaj*

*Rogvaiv din care-și bea, prin cântec,
Nemurirea
Să gust și eu, ca re-îndumnezeirea.*

Fericirile monahului Nicolae Delarohia

Prima ediție din *Jurnalul fericirii*, care constituie, conform mențiunii înscrise pe anvelopa manuscrisului, *testamentul literar* al lui N. Steinhardt, va fi publicată postum în 1991. Aici vom face trimiteri la ediția *Opera integrală*, ce debutează cu *Jurnalul fericirii* și este publicată de Editura Mănăstirii Rohia în 2005, cu postfață și repere bio-bibliografice de Virgil Bulat. Este cunoscut că *Jurnalul*, după finalizarea lui la începutul anilor '70, la puțin timp va fi confiscat de Securitate. Considerându-l pierdut pentru totdeauna, după câțiva ani va rescrie o nouă variantă mai extinsă. Între timp, la inițiativa președintelui de atunci al U.S.R., Dumitru Radu Popescu, Securitatea îi returnează prima variantă. Ambele manuscrise vor fi ascunse de prietenul monahului, Virgil Ciomoș, care-l va și publica în 1991, în baza primului manuscris.

N. Steinhardt (12 iulie 1912 – 29 martie 1989) va finaliza testamentul său literar la începutul lui 1972; rememorările cuprinse în volum acoperă un interval larg cât o viață: *Viena 1928 – București 1971*. Un moment care va marca definitiv biografia celui care a scris *Monolog polifonic* este arestarea, în iarna lui 1960, de către Securitate și condamnarea la 13 ani muncă silnică pentru *crimă de uneltire contra ordinii sociale*. (De remarcat o schimbare față de anii '60 în '89, pe mandatul nostru de arestare motivația era de *propagandă împotriva orânduirii socialiste*).

Motivul acestei grele condamnări a fost refuzul de a participa ca martor al acuzării în contra lui Constantin Noica. *Lotul* filosofului, în care se afla și viitorul monah, număra 25 de intelectuali etichetați de instanța bolșevică drept *mistico-legionari*. Printre aceștia, în afara celor doi deja nominalizați, mai aflăm pe Alexandru Paleologu, Vladimir Streinu, Sergiu Al. George, Păstorel Teodoreanu, Dinu Ranetti, Mihai Rădulescu, Remus Niculescu, Iacov Noica, Theodor Enescu, inclusiv femei: Marieta Sadova, Simina Caracaș, dr. Anca Ionescu.

Jurnalul se deschide cu un *Testament politic* în care sunt propuse cele trei soluții de a ieși dintr-un univers concentraționar.

Rememorările debutează cu o confruntare la Securitate, în ianuarie 1960, când, confuz, se decide a apela la soluția a treia, a confruntării și a minciunii, una *liniștită și pricepută*; nu-i rămâne a se comporta decât ca un *țaran deștept și mahalagiu viclean*. A treia soluție – *neașteptată și stranie*: *minciuna*. Una *binecuvântată, șoptită de Hristos*. Astfel împlinește sfatul și porunca părintească, primite înaintea arestării: *să nu fii jidan fricos, să nu te caci în pantaloni*.

La confruntare, cea care i-a fost cândva prietenă încearcă să-i reamintească întâlnirea, el refuză, remarcând totodată noutatea metodelor

Securității; ei nu mai apelează la dușmani pentru a-l pierde, cum ar fi cazul: “soției de care a divorțat, prietenului de care s-a rupt, asociatului pe care l-a târât la tribunal; aportul *noului*, inovația cea mai de seamă este că, pentru a distruge un ins, ei nu merg la certății ci la prietenii lui, la nevastă, la copii, la ibovnice, la cei pe care-i iubește și-n care și-a pus, omenește, prostește, încrederea și setea de afecțiune”.

În *delirul* anchetei, cu *Nu în brațe*, gândul îi poposește la afirmația lui Nae Ionescu, că cine nu are sânge românesc poate fi *bun Român*, dar cu nici un preț și orice s-ar petrece nu poate fi *Român*. Nu-l contrazice, *dar ce nu e cu puțință la oameni e cu puțință la Dumnezeu* (a se vedea Marcu 19, 26). O altă cale de a fi Român: *prin botezul sângelui*.

Se arată foarte pornit în contra celor care confundă *creștinismul* cu *prostitia*. Viitorul convertit știe că Hristos nu ne-a cerut niciodată să fim proști, El *ne cheamă să fim buni, blânzi, cinstiți, smeriți cu inima, dar nu tâmpiți*. Când nu cădem în păcat o putem face de *frică, ori din dragoste: cum o fac sfinții și caracterele superioare*, dar nu mai puțin din *rușine*: “După ce l-ai cunoscut pe Hristos îți vine greu să păcătuiești, ți-e teribil de rușine” (N. Steinhardt).

Scena Tatălui care îl trimite la închisoare, precum mama lui Ștefan cel Mare pe domnitor la bătălie, e remarcabilă.

În 31 decembrie 1959, revenit de la Securitate, după nararea celor petrecute, Tatăl, bătrânul evreu de 82 de ani îi spune:

– Ce-ai mai venit acasă, nenorocitul? Le-ai dat impresia că șovăi, că poate să încapă și posibilitatea să-ți trădezi prietenii. În afaceri, când spui lăsați-mă să mă gândesc înseamnă că ai acceptat. Pentru nimic în lume să nu primești a fi martor al acuzării. Hai, du-te chiar acum”.

Conform articolului 209 din codul penal comunist, pentru fapta sa se primeau ani grei de pușcărie. Tatăl e optimist, se gândește că va primi opt ani, a fost optimist, a fost condamnat la 13. Se gândește cum să-i asigure câțiva bani la revenire – va vinde mica lor agoniseală – aparatul de radio, mașina de gătit, butelia etc. – încă nu aflase despre confiscarea totală a averii condamnaților politici.

Luni, pe 4 ianuarie 1960, cu geamantanul pregătit e gata de plecare, și supărat peste poate își ia rămas bun. Tatăl, în pijama, scurt, rotofei, voios îi dă ultimele sfaturi: “–Ți-au spus să nu mă lași să mor ca un câine? Ei bine, dacă-i așa, n-am să mor deloc. Te aștept. Și vezi să nu mă faci de răs, zice. Să nu fii jidan fricos și să nu te caci în pantaloni.

Mă sărută apăsător, mă duce până la ușă, ia poziția de drepti și mă salută militarmente.

– Du-te, îmi spune”.

Două au fost momentele cele mai grele din perioada anchetelor la Securitate. Pentru că neagă constant și refuză să spună cine a adus de la Paris ultimul roman al lui Mircea Eliade și piesele lui Eugen Ionescu (iată care erau câteva din *cumpletele* capete de acuzare la adresa “lotului mistic”

al lui Noica?!!) este amenințat că va fi confruntat cu șeful lotului. Era încă boboc în ale anchetelor poliției politice, își făcea vise că se va revedea cu Dinu Noica. Iluzii, amare iluzii, totul va fi diabolic, după un scenariu pe care nici Kafka nu l-ar fi imaginat.

Anchetatorul dă ordin să vină șeful lotului, și după îndelungă așteptare, silențios *este introdus Dinu Nc.* Steinhardt are poruncă fermă să nu deschidă gura. Este numai ochi. Îl îngrozește înfățișarea fizică și ținuta filosofului.

Vorbește cu supușenie, prompt, atent ca unul supus unui *lung și dureros dresaj*. *Așa vom ajunge cu toții*, constată amar viitorul monah.

Nu neagă nimic, nu contestă, îl nominalizează, alături de alții și pe Steinhardt: “Examenul e scurt și candidatul a răspuns repede și bine. Candidatul se și înclină de câteva ori. Ochelarii negri dau candidatului un aer de milog obsecvios, de sărac resemnat și ascultător, cum erau cerșetorii și sărmanii...”.

Al doilea moment va fi confruntarea cu doamna T., transformată în martor de profesie. Acum e pușcăriaș vechi, *s-a înțelepțit și s-a șmecherit*, a învățat să se apere, le cunoaște trucurile și, atenție, i-a auzit râzând.

Nici în procesul lui Negoșescu n-au reușit să-l folosească ca martor, i-a plimbat prin susținerea că au fost între ei doar *conversații banale*. L-au costat scump aceste bagatelizări. S-a întrebat dacă varianta sa va rezista. Era sfătuit de unii camarazi să semneze orice, iar la proces să nege totul, astfel și-ar fi liniștit conștiința; în realitate ar fi fost o *greșită socoteală*.

Doamna T. dă o declarație după pofta anchetatorilor. A făcut progrese, știe exact ce vor și se conformează. Este tutuită de ofițeri, tratată cu dispreț. Martora de profesie toarnă pe toată lumea, afirmă spre a fi pe placul și conformă cu dorințele anchetatorului, că bătrâna doamnă Brăiloiu făcea propagandă monarhistă – o biată văduvă care, ironia sorții, în fapt îl dușmănea pe Carol al II-lea.

Iar el minte, îl ține pe NU în brațe, minte împăcat și detașat, e un pușcăriaș cu experiență. Dintre toate, mai rele ca foamea și setea e frigul, dar cel mai rău e nesomnul. În februarie 1962 ajunge în celula 34 din *Reduit*, la Jilava. Descrierea ei este apocaliptică, dantescă, e un fel de tunel întunecat și lung, cu numeroase și puternice elemente de coșmar, un canal, o hrubă, un maș subpământean, rece și ostil, de-a dreptul un *iad decolorat*. Și totuși, aici, în sinistru celulă, monahul de la Rohia va cunoaște *cele mai fericite zile din viața sa*. De necomparat cu tot ce se întâmplase din copilărie până la arestare. Aici, am putea spune că încep fericirile lui Steinhardt, fericirile celor întru Hristos, așa cum le aflăm în Evanghelia după Matei (cap. 5-7), dar și în Evanghelia după Luca (cap. 6, 20-49).

Șirul învățăturilor lui Iisus are ca început *Predica de pe munte*. Primul cuvânt este *fericiți* și se arată – în continuare, când și pentru ce sunt fericiți: “Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor.

Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia. Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul...” (Matei 5, 3-12).

Din prima zi petrecută la *Reduit* descoperă la codeținuți o *sete grozavă de poezie*. “Învățarea pe dinafară a poeziilor este cea mai plăcută și mai neostoită distracție a vieții de închisoare”.

Una dintre primele fericiri afirmate de Steinhardt este *Fericiți cei ce știu poezii*. Ale știutorilor de stihuri din detenție *sunt orele care trec pe nesimțite și-n demnitate*, iar acela căruia îi place a le memora *nu se va plictisi niciodată în pușcărie – și nu va fi singur*. La acest capitol viitorul monah se află între cei mai bogați. Știa în totul *Luceafărul*, *Scrisorile*, bună parte din Coșbuc și Topârceanu, nenumărate versuri din Crainic și Gyr (ultimii fiind la rândul lor în detenție), învățate pe nerăsuflăte, împreună cu alfabetul Morse, de la veteranii legionari, marii poeți francezi din secolul XIX și XX, Rilke și lista ar putea continua. Câțiva tineri, ce *așteptau pe jăratec* pe un știutor al *Luceafărului*, îl vor asalta de îndată.

Între acești nevinovați damnați ai comunismului, între care cobora grevistul foamei, *respingător de slab și impresionant de palid, duhnind a ger, dărdâind până și-n priviri*, este prezentă o nobilă atmosferă de *sfidare a realității* – una cu totul distrugătoare pentru ființe dintr-o altă plămădă.

Simone Weil spune: *Datorită bucuriei, frumusețea lumii ne pătrunde în suflet. Datorită durerii, ne pătrunde în corp*.

“În celula 34 bucuria – izvorâtă din aristocrație, poezii și sfidare – și durerea (căci domnește un frig cumplit, mâncarea e cu totul pe sponci, apa continuă să fie viermănoasă, încăperea e apăsătoare ca într-un film de groază, bruftuierile curg gărlă, orice observație a caraliilor e însoțită de ghionți sub fălci și pumni în cap) se amestecă atât de inextricabil încât totul, inclusiv durerea, se prefăce în fericire extatică și înălțătoare. Când vaca mănâncă iarba, iarba se prefăce în carne de vacă. Tot așa, când pisica mănâncă pește, peștele se prefăce în carne de pisică. Suferința pe care o asimilăm dintr-odată, devine euforie” (N.S.).

Tot aici descoperă discreția și solidaritatea, fericiri narate emoționant și prezentate ca veritabile minuni dumnezeiești.

În ianuarie 1960, la începutul anchetelor, aflăm la ce “tratament” era supus de torționari, “tratament” cunoscut pe propria piele de toți cei trecuți prin mâinile Securității: bătaie, una animalică, până când îi vezi și îi auzi cum gâfâie și transpiră și sunt și supărați pe tine peste poate, tu ești vinovat că te cotonogesc, tu că refuzi să le furnizezi informațiile solicitate, sau că nu le oferi așa cum le vor ei; dacă te-ai conforma, ei nu ar mai fi obligați să se poarte ca niște brute, așa cum și sunt în realitate. Când obosesc din acest epuizant travaliu se odihnesc pentru refacerea forțelor și reiau interogatoriul. “Locotenentul-major Onea, dintre “metodele de simplă securitate”, cu mine, descrie autorul *Principiilor clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional*, a preferat-o pe a îndelung repetatelor loviri cu capul de pereți; alteori sunt călcat în picioare (poartă cizme). Mai

e și tovarășul maior Jack Simon, mustăcios și rece, cu glas cristalin, care-mi pune în vedere că a hotărât, în calitate mea de ovrei legionar, să mă omoare cu mâna lui. Deocamdată sunt pus pe rangă, soluție disproporționată față de amenințare, dar neplăcută și rea. Mircea M. se arată foarte complezent, moaie ambele prosoape – al meu și al lui – și cu gentilețe stingherit părintească (e mai tânăr ca mine) mi le aplică pe cap, pe coaste, pe tălpi, după cum e cazul”.

Fostul gazetar la “Universul”, Mircea M., coleg de celulă, se roagă în fiecare seară. Pe N. Steinhardt îl preocupă mai vechea dorință, acum stăruitoare, de a se boteza. Se decide după ce i se comunică condamnarea: *treisprezece ani și muncă silnică*. Nu crede că va rezista până la capăt, așa că ar vrea să-și împlinească gândul cât mai repede. Este încurajat că va afla un preot în închisoare – de altfel plină de clerici la acea vreme, ce se va învoi să-l boteze, se înțelege, clandestin, dar valabil. Vrea să nu moară înainte de a primi botezul. Faptul îi pare imposibil, un *imposibil posibil*, totuși. Un întreg eseu închină *imposibilului imposibil* și *imposibilului posibil*.

Apelează la spusa lui Thomas More: *I trust I make myself obscure* (Nădejdea că mă găsesc pe mine însumi obscur), ca una de mare folos în a te apropia de creștinism, dar la fel de *amețitoare* vorbe îi par: *Cred, Doamne! Ajută necredinței mele*. Frază disecată prin prismă lupasciană, a logicii dinamicii a contradictoriului, unde, fără a-l numi, numai intuitiv află, în *ajută, terțul tainic inclus* din filosofia lupasciană, concepție argumentată și dezvoltată de Basarab Nicolescu în *Teoremele poetice și Transdisciplinaritate*. “Simultaneitatea textului (mai sus citat – n.n.) ar trebui să ducă, cum speculează autorul lui *Dăruind vei dobândi*, la deznădejde dacă nu ar fi acel scurt *ajută* care – fărămă de bob de sare, infim catalizator cu uriașe puteri de transmutare și nebănuite consecințe combinatorii – rezolvă cuadratura și prefăce strigătul buimăcirii în lacrimile încrederii”.

În celula numărul 9, de la secția întâi Jilava, în 1961, va fi mult timp cu un legionar, macedoneanul Anatolie Hagi-Beca. Între ei se naște o prietenie instantanee; cauza: amândoi sunt *îndrăgostiți de fenomenul românesc*: “altfel spus de poporul român, de peisajul, de cerul, obiceiurile, interioarele, câmpurile, munții, ceapa, țuica, ospitalitatea, echilibrul din spațiul nostru. Socotim că suntem deosebit de îndrăgiti să iubim în deplină cunoaștere, deoarece suntem, fiecare în felul său, pe jumătate în cuprinsul românismului și pe jumătate în afara lui, într-o situație cum mai prielnică nu poate fi pentru a prinde, a pricepe și a suferi. Român prin sânge, Hagi-Beca a venit totuși pe teritoriul țării la douăzeci de ani, din străinătate; la rândul meu, născut și crescut aici, sunt străin de sânge. (...) Venit din afară unul, făurit înăuntru, dar din altă plămădă, celălalt, ne descoperim în aceeași peste măsură de încantați și îndrăgostiți de tot ce este românesc”.

Notează în 1971: neștiința despre lagărele și închisorile comuniste *nu e o scuză valabilă*.

Adevărul răstignirii lui Iisus e unul din argumentele esențiale ce l-au îndemnat să treacă la creștinism, *numai deznădejdea omenească de pe cruce dovedește integritatea și seriozitatea jertfei* – nu doar pilde și aforisme ne oferă Mântuitorul, *ci carne și sânge, chin și deznădejde*. În pușcărie Îl simte aproape palpabil, prezent, pe Hristos, ca atare se consideră norocos, incredibil de norocos.

În instanță, derularea procesului celor douăzeci și cinci de intelectuali din grupul mistico-legionar a lui Noica este narată cu acuitatea celui ce le-a trăit cu inima trează și vibrând de durere.

Sintetic, din depoziția monahului vom afla cauza arestării întregului lot – din nesăbuița de a fi citit o carte, *Ispita de a trăi* a lui Cioran. Să fi știut, să fi realizat autorul trăitor la Paris ce nenorocire, ce prăbușire de destine a provocat simpla lectură în Țară a unui volum scris de el!? Puțin probabil.

Și totuși, în bolgia închisorii va afla *acces la fericire*; aici i se vor lumina și se vor deschide izraelitului încă neconvertit porțile fericirilor, după spusa Mântuitorului. În prima noapte după proces, când începe detenția propriu-zisă, se va trezi în zgomotul infernal al deșteptării de la 5 dimineața, lângă un preot-călugăr ortodox, care i se recomandă; în continuare, pe același prici, se aflau doi preoți catolici – fac la fel. Suntem în 7 martie 1960. Se hotărăște imediat să-i spună călugărului ortodox că-i ovrei și *dorește să se boteze*; imediat acesta se arată de acord. Părintele Mina începe fără amânare lecțiile de catehizare cu candidatul la creștinism. De altfel Mina Dobzeu va publica la începutul anilor '90 o carte condensată despre creștinarea lui N. Steinhardt.

Cei trei preoți îl întreabă ce vrea să fie, catolic sau ortodox. Fără șovăială își afirmă dorința de a fi ortodox. Va fi botezat de călugăr și asistat de cei doi prelați-catolici. Cei trei îi cer să se considere “botezat în numele ecumenității și să făgăduiesc a lupta – dacă-mi va fi dat să ies din închisoare – pentru cauza ecumenismului, mereu. Ceea ce făgăduiesc din toată inima”. Își va ține făgăduiala. Celula 18 este una de tranzit, de aici urmează să fie *răspândiți pe unde s-o nimeri*. Trebuie să se grăbească. Botezul este stabilit pentru 15 martie 1960. Între timp, în celula 18 se deschide o veritabilă Universitate, cei din lotul Noica-Pillat organizează *câteva cercuri de cultură* – cum le botează viitorul monah.

Odată catehizarea finalizată, botezul se va săvârși în ziua de 15, după întoarcerea *de la aer*, moment în care sunt mai puțin supravegheați: “Când puhoiul de oameni se întoarce cu zgomot mare, ducând în rând de câte doi balia, ciubărul, tineta și un “rezervor” cu apă, părintele Mina, fără a-și scoate mantaua, dă buzna la singura căniță din cameră – e o căniță roșie, cu smalțul sărit, năclăită și respingătoare – și o umple cu apă viermănoasă proaspăt adusă în “rezervorul” purtat de el și de un alt

deținut. Vin la patul meu și cei doi preoți greco-catolici și nașul. Naș mi l-am ales cu vreo câteva zile înainte pe Em. V., fost avocat și profesor, bun cunosător de latină și greacă, trimis în judecată pentru a fi redactat ordinul de zi “Vă ordon, treceți Prutul” (...) Doi dintre deținuți, complici, trec în dreptul vizetei, s-o astupe. S-ar putea în orice clipă să vină gardianul să se uite, dar acum când celulele, pe rând, sunt scoase la plimbare ori aduse înapoi, e puțin probabil. La repezeală – dar cu acea iscusință preotească unde iuțea nu stânjenește dicția deslușită – părintele Mina rostește cuvintele trebuincioase, mă înseamnă cu semnul crucii, îmi toarnă pe cap și pe umeri tot conținutul ibricului (cânița e un fel de ibric bont) și mă botează în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. De spovedit, m-am spovedit sumar: botezul șterge toate păcatele. Mă nasc din nou, din apă viermănoasă și din duh rapid.

Trecem apoi, oarecum liniștiți, oarecum ușurați – hoțul care nu-i prins în fapt e om cinstit – la patul unuia din preoții greco-catolici: e lângă tinetă și balie (am coborât cu toții de la cucurigu), și acolo recit crezul (ortodox), după cum fusese stabilit. Reînnoiesc făgăduința de a nu uita că am fost botezat sub pecetea ecumenismului. Gata. Botezul, în asemenea împrejurări, e perfect valabil și fără de cufundare și fără de mirungere. (Dacă voi ajunge să scap de închisoare cu bine, urmează, pentru taina mirungerii, să mă prezint la un preot al cărui nume îmi este dat de părintele Mina; numele acesta aveam să-l uit și apoi să mi-l reamintesc”).

După botez se simte ca renăscut, este supus unor repetate *asalturi ale fericirii*. Realizează sfânta taină a botezului, adevărul ei. Simte și afirmă: *Botezul e o descoperire*.

Botezul din celula 18 îi va deschide una după alta pușcăriașului, izraelitului în care nu este vicleșug, nesfârșitul șir al porților în care strălucitoare se arată, în marea lor splendoare, fericirile.

Va cunoaște noi și nebănuite tărâmurile ale fericirii, va călca pe încă alte și necunoscute și înalte trepte ale bucuriei.

La 48 de ani Nicolae Steinhardt a primit în pușcărie Sfânta taină a Botezului, renunțând la Legea Vechiului Testament, spre a se împărtăși în Legământul cel Nou. Lungă, șerpuitoare și nu lipsită de îndoieli și obstacole i-a fost calea gândului și întâmplărilor până la această împlinire a inimii întru Hristos, a celui care a scris paginile pline de har din *Dăruind vei dobândi*; pagini pe care le considera, cu smerenia cuvenită, *simple mărturii de credință creștină*. Nicolae Delarohia (numele de monah al lui N. Steinhardt) a ales *Calea, Adevărul și Viața*, gest existențial, unde, după cum se mărturisește: “Pentru mine creștinarea se confundă cu o poveste de dragoste! O dublă îndrăgostire de Biserica creștină și de neamul românesc”.

Catedrala Neamului (previziune), desen de Ștefan Munteanu

Lucia Olaru Nenati

Sentimentul spiralei (antologie), Ed. Tipo Moldova, Iași, 2012, Colecția Opera Omnia. Poezie contemporană

Lucia Olaru Nenati este o poetă a vibrațiilor adânci, aducând la suprafața textului, de predilecție, viziuni candidе și serafice, dar și ultragiile unui destin cel mai adesea potrivit. Lipsită de complexe în fața modelor literare, inclusiv ale propriei generații, ea caută și găsește, mai ales în lirica maturității, acel echilibru majestuos denotând vocație și dătător de infinite satisfacții estetice. De la primele poeme până astăzi a crezut în miza sa pe sinceritate și inspirație, pe un anume aticism al stilului, refuzând cu program vulgaritatea și ermetismele forțate. În același spirit, nu abuzează de elemente livrești, universul ei liric fiind alcătuit cu precădere din secvențe campestre și vegetale, cadrul citadin, constrângător și ucigător de sensibilități accentuate fiind o prezență cu totul rară. Sublimându-și permanent datele unei biografii de sorginte bucovineană, Lucia Olaru Nenati realizează, până la urmă, un spațiu liric propriu, distinct, ale cărui dominante sunt sinceritatea și dramatismul. Există în poezia autoarei o latură profund feminină, un peisaj cu irizări de alb abundent, o senzualitate bine temperată, cu ingenuități și trăiri delicate. Citindu-i poezia, nu simți chinul elaborării ci dimpotrivă, ai sentimentul că totul este frust și spontan, învăluit mereu în nimbul cald al feminității. Dacă albul definește stări sufletești, peisajele poetei sunt policrome, izvorâte dintr-un imaginar paradisiac, în care culorile se îmbină cu afectivități de o transparență impecabilă. Respingând insurgențele formale, Lucia Olaru Nenati optează pentru tipare prozodice cvasitraditionale, atent distilate însă, și prilejuindu-i performanțe poetice de invidiat. Trăiri rafinate romantice și un misterios fior eminescian nu lipsesc, conferind atât înălțimea cât și adâncimea acestei poezii. Poeta decantează idealități rezultate dintr-o interpretare personală a lumii și apelând la simboluri coloristice și nu numai. Toate trebuie să întrețină sentimentul unei feminități neinhibate. Discurs fluid, luminos și curgător într-o albie de sonorități și armonii aproape edenice. Lucia Olaru Nenati pare constant antrenată într-un travaliu de recuperare dureroasă a sacrului, chiar și în lirica de dragoste. Peste tot, în registrul sentimental și descriptiv, acționează atâtea cenzură cât să mențină un standard eticist și de bun gust menit să potențeze dimensiunea feminină. Efortul e îndreptat însă și spre neostoita căutare și redescoperire a sinelui, într-o competiție cu propriile limite. O aducere la suprafață a esențialului uman, pe care foarte rar simte

nevoia să-l abstractizeze. Lucia Olaru Nenati are uriașă capacitate de a construi viziuni profunde, explorând cu instrumente sigure teritoriile indicibile ale visului. În volumele mai noi, idealitatea de altădată intră adesea în coliziune cu o realitate vulgară și contondentă, război din care totuși poezia iese în câștig: ea dobândește, venind din acutizarea sensibilității poetice, o forță nouă, gata să înfrunte primejdii. Deși abordările devin directe, autoarea respinge prozaismul de orice fel, păstrând nealterat, chiar și în partiturile reflexive, un fior de rafinate afecte romantice.

Așadar elan introspectiv și încercare de a se avânta în competiția socială care provoacă doar disconfort. Poeta are un excepțional simț al muzicii, melodicitatea ei decurgând din permanența lecției eminesciene. În total antagonism cu spiritul troglodit, Lucia Olaru Nenati jinduieste după puritate și adevăr, înfruntând cu vădite sacrificii ostilitatea contemporanilor. Întreaga dramă e aici: ea se desprinde vizionar din încorsetarea cotidiană, totdeauna pregătită pentru zboruri înalte, dar ascultă în același timp, fără să se poată împotrivi, și chemările teluricului. Poeta face să sune actual instrumente lirice pe care mulți dintre confrăți le consideră vetuste, versul său respirând modernitate nu prin violențe verbale, ci prin știința de a sonda și exprima inefabilul. “N-aș coborî în mine niciodată”, sună un vers din poezia *Așteaptă-mă*. El tălmăcește refuzul autoarei față de excesele autoscopice, preferând doar realitatea secundă din retortele propriei sensibilități.

Prima plachetă publicată într-un volum colectiv se intitula *Cea mai tânără Ecaterină* (Ed. Junimea, Iași, 1975). Suntem avertizați și prin titlu că ne aflăm pe teritoriul viziunilor feminine. Poemul *Baladă* definește un tip de femeie ideală, contopită la modul panteist cu elementele naturii. Iar poemul *Rochiile*, însuflețit de freamătul unui erotism discret și sugerând carnalități îndepărtate, era deja o frumoasă promisiune poetică. Volumul *Drumuri* (Ed. Eminescu, București, 1977), pare să acorde încă prioritate feminității feciorelnice, uluită de spectacolul unei lumi investite cu atributele feericului, precum într-un vis. Avem o percepție coloristică unde triumfă verdele, cu virtuți tonifiante și simbolizând vitalitatea (*Coroana verdului de iarbă*). Efuziuni ancestrale care sugerează compoziția unui ethos (*Doină din fluier*) și o perpetuă sărbătoare a sufletului, indiferent de anotimp, când inima intră în rezonanță cu natura. Poate fi vorba și de un pact secret cu anii copilăriei, pentru că atunci obiectele dar și sentimentele aveau conotații speciale, de origine mitică. (*Întâmplă-se*). În această beatitudine de poveste, unde vegetalul împrumută gesturi și tresăriri erotice, feminitatea pare fragilă și ezitantă, avansând cu prudență, dorind și parcă renunțând simultan. Un erotism vag, cu gesturi timide, dar lăsând totuși o fereastră deschisă spre împlinire (*Ca o soartă*). Vorbim de fapt despre vis, consumat într-o ambiguitate florală, sub semnul albului, albastrului și verdului, în care deja încolțește, concretă, “trecerea” (*De*

dragoste). Ritualul nu este posibil în izolare pustnică, ci doar în consens cu datele primordiale: "Iarba a crescut subțire / În cămașa ta de mire / Seara a-ncăput frumoasă / În marama-mi de mireasă" (*Grâul a crescut înalt*). Alt semn că poeta încearcă reglaje fine spre pragmatism ontologic este îndemnul "să nu treci plutind peste lucruri" (*Învățăturile înaltei umbre către fiica ei, lumina*). Drumul (drumurile) spre real semnifică deci un amestec între materie și idealitate, "cu praf și cu stele" (*Drumul spre lume*).

Placheta *Floarea-ntr-o piatră* (1979), perpetuează o stare de vis, nu neapărat onirică, în care curge pasta aceeași femininități: "Femeie ca o ploaie preocupată / Netulbure-n nimic a ei tulpină / Prin limpede durere fermecată / Când înfloririi trupul i se-nchină" (*Maternitas*).

Nesfârșitele vămi (Ed. Eminescu, București, 1979) este deja un volum de consistență valorică. Trei "personaje" guvernează această poezie: Visul, Așteptarea și Zborul, prezente de fapt în toată lirica poetei, în proporții diferite. Reflecția cucerește tot mai mult din terenul descriptiv, ființa pare a se supune unui filtru meditativ (*Litanie pentru Emma*). Întâlnim momente de măiestrie formală (*Ikebana*), iar universul e rural și domestic (*Șarpele casei*). Meditația gravă nu exclude puritatea izvorâtă din alb, iar înfiorarea în fața trecerii este percepută sub forma oximoronului "veșnicie vremelnică" (*Chipul verii*), îndemnând la un efort de adaptare: "Învăță, suflă, schimbarea / ca pe o piesă de mult scrisă" (*Terapeutică*). Acum feminitatea este investită și cu vocația sa constructoare, amintind de Ana meșterului Manole, în speranța că poate învinge "nesfârșitele vămi". *Cochiliile cântătoare* (Ed. Eminescu, București, 1982), conservă în imaginar proiecția unei lumi ideale, o lume a armoniilor în pofida răului. Cochiliile cântătoare sunt chiar poemele menite să păstreze esența celor existente sau visate. Consemnăm o abundență de poezii excepționale, demne de citat integral: *Cel care vede pădurea, Despre ploaie, Așteptarea mea, cea mai frumoasă, Bolero, Pescarul și sirena, O să ne jucăm, Și se făcea, Anticariat* etc. Un volum de versuri solid, viu, înțesat de versuri memorabile, frescă a tușelor clare și anxietății în fața timpului.

Umbra Casandrei (Ed. Junimea, Iași, 1983), conturează un accent tragic, privitor la efemeritate, într-o viziune în care viața este teatru (*Actorul*). Se instalează obsesia perisabilului: "Poate fiecare fulg e un suflet pierdut / Purtându-și povara uitării", iar nevoia refugului în copilărie devine vitală. Albul nu mai este doar puritate, el sugerând acum necuprinsul, reconcilierea cu materia și sentimentul hibernal. Viziunile luminoase încep a se fisura (*Broderie de vânt*). Suntem înconjurați de obiecte ostile (*Săptămâna lucrurilor*), așa că mai avem la îndemână o soluție: retragerea în sine. Stilistic, balanța înclină spre epic. Din perimetrul spiritualizat al senzațiilor intime, poeta coboară mai des în arena socială, încercând să se apere cu floarea subțire a poeziei (*Cel ce pleacă, Secretul cod, Umbra de dor*).

Ucenicia de aur și purpură (Ed. Eminescu, București, 1985), începând cu titlul, marchează încă o culme luminoasă în lirica Luciei Olaru Nenati. O veritabilă colecție de poezii substanțiale, cele mai multe antologice. Volumul debutează cu un poem erotic de ținut minte. *Uitam să mă trezesc în zori* reprezintă în lirica poetei ceea ce însemna pentru Ion Pillat balada *Aci sosi pe vremuri*. Un poem absolut tulburător, unic în poezia contemporană, cu ritm de sarabandă și menuet, fermecător, plin de adrenalină dar și de melancolie eminesciană, de visare și nostalgie, de speranță și tulburare, de erotism și idealitate, într-un echilibru încântător. Cu o adevărată demonstrație de virtuozitate, poeta ne avertizează încă o dată că nu se teme de tiparul formelor clasice, sfidând parcă rețetele literare la zi: "De-aș învăța neprețuitul semn / Prin care să mă schimb într-o plutire / Deasupra apei de frunziș și lemn / Sculptată maiestros în amintire" (*De-aș învăța*). Croiala clasică prinde excelent de fiecare dată : *Să ne ascundem, Fructul oprit, Oglinzi de tăceri, Măine vremea*. Întrezărirea ultimului capăt de drum devine preocupantă. Poeta privește lucrurile cu împăcare și măreție: "Fiece pas sporind augustul preț / Al sublimei arte cu care știe frunza / Toamna să moară" (*Academia de aur și purpură*). Dar rămâne și varianta amărăciunii și a părerilor de rău biciuitoare: "Va ploua cu lacrimi peste / Câmpia de singurătate plesnită de secetă / Și de chinuitoare răbdare / Încât nu vor mai rămâne în depozite / Nicăieri lacrimi neplânse / Inutile, învechite, bătrâne, pustii" (*Ploaia de lacrimi neplânse*). Aici, în acest volum descoperim poezii despre moarte care pot fi clasificate între cele mai valoroase din câte s-au scris pe această temă în lirica românească. Deși ar trebui să le reproducem integral, ne vom limita totuși la citarea câtorva titluri pe o listă succintă: *Venind de departe, Privirile, maluri albastre, Mă las întâmpinată, Timp de absență, Ai putea să crezi, Rugă de noapte, Decât iarna*. Greu de precizat ce le face memorabile. Poate sinceritatea și puterea misterioasă cu care tulbură echilibrul interior al cititorului. Dar cu siguranță a stat în arta Luciei Olaru Nenati să aleagă din materia primă celestă acele fragmente care împreună pot cristaliza compoziții de genul unor asemenea declarații testamentare emoționante.

Singur, sinele meu (Ed. Junimea, Iași, 1996) vine cu noutatea poemelor ample, degajând forță și rezistență. Tot din punctul de vedere al înfățișării exterioare notăm curajul poetei de a propune formule clasice de adresare directă și maximă simplitate, dar care rămân totuși cu succes pe etajul superior al poeziei, atât prin tensiunea și dramatismul lor intestin, cât și prin știința de a capta, inclusiv estetic, atenția și emoția cititorului. Cum ar fi de pildă poemul de citit în adunări publice intitulat *Poezii lumii, vai de steaua lor* care începe așa: "Poezii lumii, vai de steaua lor / Au cine îi mai trebuiește? / Le e destin să plângă până mor / Săraci, stingheri și hăituiți câinește // Iar cât trăiesc se-ntâmplă tuturor / Ca tot netotu-n voie să-i rănească / Rânjindu-și nimicia-n duhul lor / Și strălucindu-și balele de

broască”. Inclusiv din aceste versuri rezultă a doua remarcă necesară: de la idealismul omniprezent în primele cărți, la o repliere tot mai decisă în atitudini civice tranșante. Civismul pătrunde chiar și în poemele extincției, străbătându-le ca o lumină a misiunii împlinite: “Și când o lume ce-i viață numită / Grea de-nțelesuri, durere și har / ... Precum gravidă-i sămânța de spice / Mi-a fost primit să rostesc, să trăiesc și să cânt / Tot ce scenariul din ghindă-mi dădu / Grea, purpurie, pe scena de flori / Atuncea doară cortina căzu” (*Atuncea doară cortina să cadă*). Par a fi concepute ca niște poeme de bilanț după o carieră poetică extrem de rodnică și tumultuoasă. Tot acum se amplifică încercările de dialog (ca în psalmul arghezian) cu Dumnezeu. Avem mai degrabă monologuri interrogative ale poetei în speranța unor limpeziri necesare. În planul atitudinii este remarcabilă și propensiunea autoarei către pamfletul de calitate. A se vedea *Odă vrăjmașului meu*.

Arca de frunze (Ed. Augusta, Timișoara, 2003) este o culegere de autor, reiterând ideea că în creație se află zidită viața, cum în pâine este zidit grâul (*August secerător*). De reținut și originalitatea unei idei din *Tărâm preaciudat*. Vorbim de acel “ținut al nimănu în trezie” unde te poți adăposti în siguranță “precum cei din vechime în templu”. Sau precum zeii antici în intermundii, acele spații libere dintre lumi. În nota generală a liricii de calitate scrisă de Lucia Olaru Nenati sunt și cele câteva poeme inedite ale antologiei, ca și cele 7 sonete încântătoare. În totul, antologia *Sentimentul spiralei* fixează în bronzul neuitării efigia unui poet durabil. Căci poezia Luciei Olaru Nenati seamănă cu un creuzet de dimensiuni uriașe în care se topesc visuri, neliniști, spaime, regrete și nostalgii, bucurii și iubiri diafane de esență eminesciană, dar și revolte de aceeași factură, rezultând în final, din întreg, un farmec cuceritor și imposibil de uitat. O poezie care pe drept cuvânt te invită neconținut la relecturi, la alte și alte degustări estetice savuroase și inconfundabile. Lucia Olaru Nenati se numără printre cei mai importanți poeți români contemporani.

ADRIAN BOTEZ

Cică plouă

*m-au mușcat frunzele de mâini – îmi curg
prin palme balele lor furioase
verzi-înspumate – înveninate - grăbit
parfumate*

*cică plouă: margini de lume
margini de imensă răbdare*

*spontan – mi se aprind palmele și
explodează : țândări de palme îți dau să bei – când
ți-e sete – după atâta dement - epuizant efort al
cerului de a ploua cu cenuși - cu uitare
sălcie – searbădă – sinucigașă uitare*

*grele – mustoase de ură – palmele mele-nfrunzite
zemoase – cum perele moi – înmuiate de
febra verii trecute – păstrată – cu spaimă sacră – în
palatele subterane ale fructelor: ochii mei
plesniți de atâta coacere – răskoacere
tescuită înțelepciune – cu care-mi vopsesc
țipător îmi
vopsesc - exasperarea*

*nu mai am niciun strop de
răbdare – nu mai am niciun strop de
zeamă de lume*

*o - zei nătângi – fructele mele nu plâng – fructele
mele vă blestemă și în frescă vă zugrăvesc - ca pe
o noapte cu stele-explodate – lățite vâcos
pe tipsiile cerului*

*...câtă ospitalitate neroadă – cleioasă - cosmică
recepție de suflete*

*...cică plouă: sunt exasperările mele de
arbore singuratic – uriaș nemaivăzut arbore - în care
au năvălit – s-au azvârlit - terorizați mistic - spre a se salva de
toamnă – toți arborii verii*

*sunt lacrimile fierbând de
furie – ale ochilor mei larg – obscen de
larg căscați – precum
răsfrântele – cu toată carnea lor roșie sângerândă
indecentele vintre ale unei moarte lehuze*

M.N.RUSU

Ștefan Munteanu, ilustrator

Absolvent al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică I.L.Caragiale din București (secția Desen de animație), Ștefan Munteanu se afirmă prin anii 70 ca autor de versuri și un vivace și subtil poet al imaginilor pe celoid. A obținut un premiu în acest din urmă sens la Veneția și Bergamo, apoi din 1972 se stabilește în S.U.A.

Ne-am întâlnit și cunoscut la București în holul Casei Scriitorilor cu prilejul expoziției sale de picto-poeme și a Gabrielei Melinescu, deasemenea, în același loc și în același timp agitat din anul 1968. Era, într-adevăr, un intelectual pe cât de distins pe atât de modest. Mi-a spus din prima clipă că i-a plăcut că l-am numit pe un tânăr confrate autor de schițe-micron, crezând că sunt de profesie inginer și că apreciază precizia cu care detectez documentele istorice din arhive. Și că și el preferă scrierile și desenele lucrate la milimetru, arhitectonic, afirmație pe care am reîntâlnit-o în titlul cărții sale din 1972, *Povestiri într-un milimetru*, și în *Micron*, numele revistei sale cu același titlu, editată la... milimetru în S.U.A., îmbogățită cu texte ale confrăților din România, selecțate de el, și ilustrate cu desene lirice și simbolice de neconfundat. Nichita, prezent la vernisajul său de la Casa Scriitorilor și al Gabrielei Melinescu, la un moment dat, cu „bre, italianul dracului, hai să ne radebergherim!” adică hai la o bere Radeberger Athene Palace, singurul loc unde eram siguri că o găsim.

Ștefan Munteanu mi-a suflat la ureche că și el are sânge de italian. Venit în S.U.A. am aflat târziu că într-adevăr buncii săi erau, cred, napolitani.

În 1993, lucram la revista *Micromagazin*, a răposatului Mario Ligi, alt italian, unde aveam nevoie de ilustrații antidogmatice, neadmise cândva în presa din țară. Așa se face că am apelat la arhive și la colecția revistei *Micron* pentru a le pune pe pagina întâia a revistei dar și la desene necunoscute ale Gabrielei Melinescu. Astfel ambii poeți și artiști s-au reîntâlnit la New York, iar acum în paginile revistei *Lumină Lină*, grație și faptului că văduva artistului nu lasă ca memoria și lucrările acestuia să fie acoperite de uitare. În semn de omagiu pentru personalitatea multi-artizanală a lui Ștefan Munteanu, ne-am gândit, împreună cu confratele Theodor Damian, să reproducem în acest număr câteva din desenele sale inconfundabile.

Biserica Neagră din Brașov, desen inedit de Ștefan Munteanu

P.S. Nu am regăsit în arhiva mea răspândită în cele patru vânturi catalogul evenimentului literar artistic petrecut în 1968 la Casa Scriitorilor de unde atât Ștefan Munteanu cât și Gabriela Melinescu aveau să decoleze spre alte meridiane. Spun asta pentru că am constatat că lucrările lexicografice *Dicționarul biografic al literaturii române* (2 vol.), de Aurel Sasu, *Dicționarul general al literaturii române*, (7 vol.) editat de Academia Română, *Enciclopedia exilului literar românesc (1945-1989)*, semnat de Florin Manolescu și altele nu înregistrează la bio-bibliografia lor colaborarea preopinienților la revista *Micromagazin* din New York sau la expoziția din 1968 de la Casa Scriitorilor. Timpul nu e pierdut însă să se completeze această lacună, desigur, involuntară.

LUCREȚIA ANDRONIC

În doi

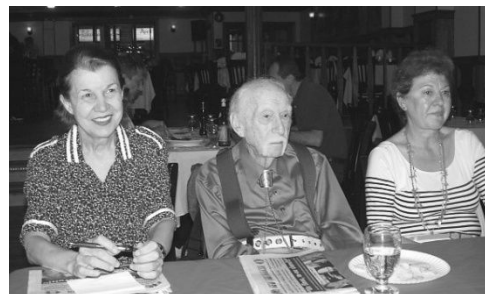
În numele căderii din Eden
putem iubi fără să știm,
putem trăi fără să vrem,
plătim cu rana și cu spinul
eternal somnului solemn.
Inchinând pâinea și cu vinul
cinstim în doi crucea de lemn,
pe Cel supt cu ea în spate.
Putem !
În doi putem spori nisipul mării
și înalța zid de cetate.
Putem sfinți la rădăcină
și umple lumea cu de toate.
putem alege și culege.
În clipa morții chiui.
Cu ochi închiși putem străbate
străfundul sensului A FI.
Putem !
Ne este dat să vrem în doi a înmulți
zaharul, și tot în doi am dat în bine
cu piciorul.
Am învățat ce e amarul
șarpelui, servindu-i Mărul !

FOTOALBUM

22 iunie 2012. Reîntors în Cenaclul „M. Eminescu” din New York după turneul New York-București-Brașov-New York pentru promovarea ediției *Oamenii din lande* de George Dan, criticul M.N.Rusu a vorbit despre prestația sa la lansarea cărții astronautului Dumitru Dorin Prunariu și la expoziția Camilian Demetrescu, evenimente de la Galeria KronArt, Brașov. În imagine: Th. Damian (st.) și M.N.Rusu.

13 iulie 2012. Este prezentată antologia de poezie *Căutări prin vara arsă de cuvinte* coordonată de Nicolae Stancu și îngrijită de Vasile Crețu și Nicoleta Cimpoe. Au vorbit Th. Damian (în picioare), Muguraș Maria Petrescu, Eduard Dilo, poet albanez, Vasile Crețu și M.N.Rusu.

Printre ascultători, Mariana Terra (st.), Tiberiu Horvath și Daniela Mariano.

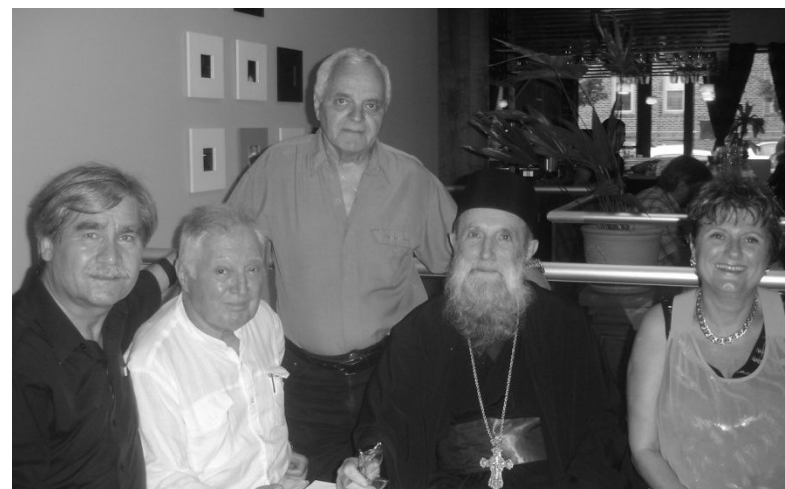

20 iulie 2012. Tânărul scriitor Nicholas Buda la lansarea în Cenaclu a cărții sale *2012 A.D. Sfârșitul violenței sau Timpul unui violent sfârșit*. Autorul se explică alături de M.N. Rusu și Th. Damian.

Muguraș Maria Petrescu din România comentează volumul.

22 iulie 2012. Prezent la New York, mult prețuitul nostru colaborator, Prof. univ. Dr. Aurel Sasu, este sărbătorit la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”. În imagine (de la st.): Aurel Sasu, Artemiza Damian și Pr. Th. Damian.

3 august 2012. Un eveniment mult așteptat. Preotul și poetul Dumitru Ichim din Kitchener, Ontario, Canada, a venit la Cenaclul „M. Eminescu”, să-și lanseze cartea de excepție, *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov*. În imagine (de la st.): poetul Th. Damian, M.N.Rusu, Aurel Sasu, preotul Dumitru Ichim și Muguraș Maria Petrescu.

5 oct. 2012. În casa ospitalieră a familiei preot Th. Damian a avut loc lansarea cărții *Întâlnire cu trecutul* de Ion Burcin. În imagine autorul între poetul Th. Damian (st.) și criticul literar M.N. Rusu care își exprimă opinia.

Colegele noastre Lia Lungu (st.) și Otilia Montano o ascultă pe poeta Valentina Ciaprazi vorbind despre cartea lui Ion Burcin.

19 oct. 2012. Cartea de versuri a lui Virgil Ciucă *Chemarea la judecată* a polarizat și împărțit aprecierile despre „tribunalul” poetului. Virgil Ciucă pledează pentru poezia revoluționară, reiterând apelul pașoptistului C.D. Aricescu „La arme, români, la arme”, reluat și de Eminescu și de Șt. O. Iosif.

21 oct. 2012.
Lansare de carte în sala socială a Bisericii „Sf. Ap. Petru și Pavel”. Mihaela Albu, redactorul șef la revistei noastre a venit din țară cu mai multe surprize literare. Acum s-au lansat volumele *Presa literară din exil. Al doilea val: Recuperare și valorificare istorică*, și *Je ne regrette rien* (poezie) precum și revista *Carmina Balcanica* (condusă de autoare și de Dan Anghelescu). Pr. Th. Damian prezintă cărțile alături de Mihaela Albu.

26-27 octombrie 2012, Craiova.
Evenimentul cultural „Zilele Craiovei” în cadrul căreia au fost expuse și revistele *Carmina Balcanica* și *Lumină Lină* (Redactor șef Mihaela Albu).

27 oct. 2012. La întrunirea organizației ecumenice Queens Federation of Churches din New York, la nominalizarea Pr. Th. Damian, D-na Marilena Horvath primește diploma de excelență destinată D-nei Claudia Pătrănoiu pentru anul 2012. Alături de Pr. Th. Damian se află Rev. Dr. Skip L’Heureux, Jr. Director executiv al organizației.

D-na Claudia Pătrănoiu primește diploma în fața altarului Bisericii „Sf. Ap. Petru și Pavel” de la parohul Pr. Th. Damian și de la D-na Elena Burchea.

Preoteasa Claudia Damian (st.), Elena Burchea, Claudia Pătrănoiu, Pr. Th. Damian și Felicia Georgescu.

7 oct. 2012. Festivalul mustului, devenit tradițional la biserica noastră la începutul fiecărei toamne, este un prilej de bucurie și prietenie printre enoriașii păstoriți de Pr. Th. Damian. În imagine un grup de participanți (de la st.): Dr. Napoleon Săvescu, Simion Covaliu, Pr. Th. Damian, Daniela Moldoveanu și Valeriu Moldoveanu.

Andrei Damian și preoteasa Claudia Damian martori prețioși la evenimentele culturale din Cenuclul „M. Eminescu”

9 noiembrie 2012. Deschizând întrunirea de cenuclu dedicată lui Nichita Stănescu la propria sa reședință, Pr. Th. Damian i-a spus lui Nichita „Bine ai venit la cenuclul Eminescu din New York, Nichita Stănescu!” Sunt expuse desene, prapuri, rulouri pe mătase japoneză și schițe ale poetului, prezentate cu aplomb de către prietenul său M.N. Rusu în custodia căruia au fost lăsate de marele Nichita. Un eveniment unicat după câte știm în biografia postumă a celui care a scris celebrele volume *Un pământ numit România*, *11 elegii*, *Necuvintele*, etc.

Desenele lui Nichita și o parte din participanți.

Cupon de Abonament

LUMINĂ LINĂ • GRACIOUS LIGHT

30-18 50TH STREET
WOODSIDE, NY 11377

4 numere pe an: 50\$ inclusiv expediția

NUMELE

ADRESA

ORAS/STAT

COD

TARĂ

Donații și contribuții pentru revistă:

NUMELE

ADRESA

ORAS/STAT

COD

TARĂ

SUMA:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Toată viața

*Toată viața m-ai cioplit
Doamne
pentru ca sufletul meu
să și cânte
precum pianul cerurilor
desăvârșit*

Ochii tăi

*Ochii tăi mari
lunecoși
albăstrii
m-au privit în adânc
și am simțit
recunoașterea lor
până-n ultima fibră
a ființei mele*

Am avut îndoieli

*Neliniștea Apocalipsei
înainte de atac
ni se transmite și nouă
muritorilor de rând
în fiecare zi
am avut îndoieli
dar ne-am agățat
de lumina îngerească
și ne-am lăsat purtați de vânt
precum fuioarele de apă
pe întinsul cerului
doar ochii uriași
ai noilor veniți
mai au în ei
speranța cea fără' de început
mai vie decât pulsarii
mai puternică decât
chiar universul*

Oriunde

*Oriunde mă îndrept
simt că prin mine
trec firele norilor
celor ascunzători
de îngeri
ochii mei uscați
încep să zărească
urechile mele huruitoare
și țiuitoare
încep să se limpezească
durerile din stânga
care străbat coloana
pentru a se așeza mai bine
pe piciorul drept
cu un cârlig răsturnat
încep să se potolească
de parcă am luat
ierburi de leac potrivite
gândurile mele zornăitoare
dispar ca-ntr-o magie
de când am aflat
că cineva foarte însemnat
se va gândi la mine
din când în când
mai ales atunci
când fi voi
un fir de nour
aducător de îngeri nevăzuți
proteguitori
fără măsură de buni
în jertfelnică lor nemurire*

Înstrunare la Brașov

Doamna Rodica Ghinea este fiică de preot ortodox, pe care am cunoscut-o la Brașov cu ocazia lansării de carte la librăria “number one”, Șt. O. Iosif, din localitate însoțită fiind de D-na Elena Petroșanu, nepoata scriitorului Tudor Mușatescu. În urma acestei întâlniri Rodica Ghinea ne-a trimis, la redacție, un grupaj de poeme, dintre care subsemantul a ales pe cele de față, deocamdată trei la număr.

Poeta are deja o plachetă de versuri publicate, *Petale de lumină* (2009), a colaborat la celebra *Gazeta de Transilvania* și se exercită publicistic și poetic. Scrie o poezie diafană, discretă emoțional, într-o gamă a lui Bach sub umbra brazilor de pe Tâmpa, a stejarilor de pe Warte și a Bisericii Negre.

Îi urez să-și înstruneze lira cât mai puternic.

M.N.R.

Pocal cu iubire

*Iubirea
este precum
aroma grânelor în pârg,
se inspiră prin nări,
trece în plămâni
dar lăcașul ei
este în inimă.
Ca un fluture
atinge petalele calde
ale trandafirului,
ca o albină
strânge polenul
într-un buchet,
într-o gamă muzicală
sau într-un curcubeu.
Pocalul rămâne plin
dincolo de vremuri.
Izvorul lui este în Cer,
Dumnezeu este iubire!*

Rodica Ghinea

Tablou marin

*Cu coamele-n vânt
fluturând aleargă,
grandioase sculpturi vii
ale unei mâini
nevăzute.
Copitele lor,
tainice, efemere peceți
în nisip mișcător,
umbrele lor
stranii nuanțe-n decor
cu-apusuri de soare
și valuri de mare.
Sunt caii liberi,
fără șea fără căpăstru.
Stăpâni le sunt:
cerul, pământul
și marea...*

Nichita

*Să ne îmbătăm Nichita de cuvinte
Ingenunchiază arborii de nea
Dar odiseea pietrei e fierbinte
Și tu ai stat de vorbă ieri cu ea.*

*Să ne-mbătăm Nichita de cuvinte
La revedere fiecărui an
Caii bătrâni au greabănele sfinte
Și lacrima le ține loc de ham*

*Să ne-mbătăm Nichita de cuvinte
Să plouă peste noi în viitor
Furnci cu aripi de adus aminte
Să ne supună judecății lor.*

Cornel Balaban

Mărturisire

*Poemele mele
sunt târzii
Un inger
undeva, departe
toarce
un fir de lumină
și-nșiră pe el
bobițe
de mărgele colorate.
Sunt nuanțe de mov,
roșu, albastru, verde..
Eu
doar le tălmăcesc
într-o pictură
din litere
moncolore
pe-o foaie
imaculată...*

Rodica Ghinea

Tangoul ploii la mal de mare

*Simțeam ropotul ploii în mine
dincolo de vama din mine
cum mi-l smulgeai pe Nichita din
brațe
Și eram așa de fragilă...
Ar fi trebuit să-ți dai seama
că ploaia nu se va opri
că mă vei lăsa goală
de forța iubirii
învățată de-o tânără precocă
din fiecare poem
a lui Nichita...*

*În genunchi,
marea jelește-n cântece iudaice
nunta noastră
inacceptabilă
imatură
ireală...
Marea-și plânge mereu
cu disperare
toți morții:
pe Nichita și toate tinerele leoaice,
ploaia știrbă din mine
șoptele tale frânte..*

Când au murit toate întrebările

*Nu-ți scriu scrisori, tată,
drumurile-s toate îngropate
de nenorocirile vieții
și poștașul agonizează
într-un bar de provincie.
Nu-ți scriu nici versuri, tată,
s-au spus demult
toate laudele părintești
între rime cochete
și e târziu,
e aproape noapte, tată,
și nu mai putem să aruncăm
împreună
pietre în apă,
dar mai avem încă multe zile
să căutăm pietre noi
să legăm de ele
timpul
să ne jucăm în continuare.*

Răspântia sângelui

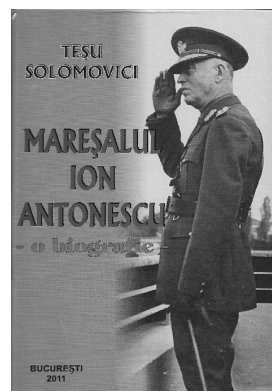
*În umbre
te deslușesc mai mereu
mai tânăr
mai bine ascuns
pe sub riduri
ori mâini tremurânde
Lumina îți vorbește din dreapta
iar tu desenezi fluturi de ceață
până te înghite somnul
eu uit să te mai ating
și soarele apune.*

Ioana Andrada Tudoric

VLADIMIR F. WERTSMAN

Teșu Solomovici, *Mareșalul Ion Antonescu - o biografie*
[*Marshal Ion Antonescu – A Biography*]

This is a *sui generis* biography (Teșu Publishing House, Bucharest, 2011, 812 pp., hardcover, 98 Lei, distributed by “Mihai Eminescu” bookstore, Bucharest, Romania), described by the author as “not strictly literary or historical” (p.7), but claimed to be based on true facts, focusing on Antonescu's childhood, his career as a professional military man before and after coming to power as the chief of state, his methods of governing, his family, friends and enemies, intellectual collaborators, meetings with Romanian and foreign leaders, mood changes and health problems, conflicts with King Carol II, problematic relations with King Michael, temporary alliance with the Iron Guard, June 22, 1941, success in the liberation of Bessarabia and Northern Bukovina, strong alliance with Hitler, collaboration with German military, relations with various politicians (Maniu and Bratianu advise Antonescu to stop the war at the river Dniester), political intrigues, relations with Jewish leaders such as Filderman, Chief Rabbi Safran, architect Clejan, and correspondence with them, his views about solving the Jewish problem in Romania, multiple dialogues, government meetings, proclamations and decisions, speeches, various letters, Antonescu's arrest on August 23, 1944 by King Michael, transfer to a Moscow prison and interrogations, return to Romania, trial in 1946, his testament and last words before his execution (June 1946). Solomovici's impression is that in essence Antonescu was an outstanding military patriot, who fought to regain lost Romanian territories (Bessarabia and Northern Bukovina) in 1940, and that, at the same time, he was a man with a mentally bifurcated personality because: a) on one hand, as a xenophobe (Antonescu recognizes that he was raised in a spirit of hatred against “Turks, Jews, and Hungarians”, p.30), leader of a government enforcing antisemitic laws, and a faithful ally of Hitler, he was responsible for the Holocaust in Romania and the killing of hundreds of thousands Jews plus over 10,000 Gypsies; b) on the other hand, thousands of Jews were permitted to leave Romania on boats destined for Palestine; numerous Jewish refugees from Northern Transylvania (under Hungarian occupation at that time) found

asylum in Romania, and were saved from deportation to Nazi concentration camps; and, ultimately, Antonescu cancelled a previous decision to deport ALL Romanian Jews to German concentration camps in Poland, and thus saved the lives of over 300,000 Romanian Jews, including the author's. Interestingly, during his trial in 1946, Antonescu reminded the judge: “If the Jews from the Romanian Country are alive, they live due to Antonescu” (p. 766), but this exculpating statement was not helpful, being eclipsed by previous pro-Nazi statements like: “General Antonescu has a single word, that the Romanian country will be side by side with the Reich until death” (p. 329), words pronounced when he received a decoration (for military success operations) from Marshal Hermann Goering in June 1941. The author's final conclusion is that regardless of how we read about Antonescu's role in Romanian history, “one cannot forget, neither forgive the catastrophical politics of continuing the war after the eliberation of Bessarabia and Bukovina, and, especially, the politics of anti-Jewish measures” (p.802). Previously, according to historians Florin Constantiniu and Ilie Schipor, Antonescu made “a grave mistake” by continuing the war beyond the Dniester river (p.376, footnote).

The book, favorably introduced by academician professor Razvan Theodoreanu, is informative, easy to read, includes official government documents, archival materials, witnesses, memoirs, press articles, interviews, various dialogues, and other materials, interspersed with many interesting historical photos; the author and publisher (a Romanian Jew, Israeli citizen) is well known to readers as a prolific writer, claiming that the book under review is “the FIRST complete biography” of Antonescu (statement on book's back cover), based on several decades of research. Nevertheless, a closer perusal of the text (63 chapters, accompanied by 126 photos and 5 maps) brings to light unfortunate lacunae that could and should be remedied by a professional copy editor, if the author decides to publish a new edition.

Editorial shortcomings

a. Missing ISBN number and the CIP description of the National Library of Romania, elementary requirements in a published book;

b. Lack of a balanced text presentation, among the 63 chapters, some containing only 3 to 5 pages each, others 7 to 9 pages each, many between 11 and up to 20 pages each, only one chapter (33) with 39 pages; there is also a multitude of lengthy quotations (several pages in a row), copied from other books, as well as hundreds of shorter quotations without footnote sources;

c. Numerous improvised dialogues, some in quotations, many others without quotations; it is hard to distinguish between the truth and the author's imagination. Academician Razvan Theodorescu's favorable introduction to the book ("o carte asteptata" – "a highly anticipated book" p. 5) rightly observes that the dialogues (even if they are based on authentic texts, speeches, messages, letters known to the author) are "almost Romanian", a lenient way of describing the author's problematic phrasing;

d. Even the author himself acknowledges (p.7) that "almost all words attributed to Antonescu or the book's characters were spoken precisely by them", but he does not explain why and when the "almost" was necessary and what is its proportion;

e. Lack of a *comprehensive bibliography list* and *full citations* for the entire book; only some footnotes on some pages mention abbreviated bibliographic sources, while many other footnotes on other pages offer just short biographical information of noted personalities (military, political, academic);

f. Lack of an *index of names*; the book includes thousands of names; a missing index is an enormous obstacle in the process of research;

h. Lack of a list of photos and maps and the pages where they can be found; except one photo (p. 22) all other photos and maps don't show their sources; in addition, numerous photos are of poor quality;

i. Lack of a *subject index*; given so many historical events, meeting places, and discussed topics, the informal titles of chapters cannot be a substitute for a serious and complete subject list.

2. Biographical omissions

a) Antonescu's and his wife's (Maria) marriages (p.96): the book shows that Antonescu's previous wife was Elvira Panaitescu, and that Maria was twice married in the past (first husband - policeman Gheorghe Cimbru, second husband - a French Jew named G.A. Joseph Pierre Fueller), but omits the fact that (as internet sources show) in the 1920s, while serving as a young military attache abroad (France and England), Antonescu was married to a French Jewish woman (Rasela Mendel), who gave birth to a child that died at an early age; on page 29, we find only a quotation in which Antonescu acknowledges that he fell in love with a Jewish lady from Galati and that they were engaged until his military unit was moved to another locality and he could not see her more often.

b) The book mentions that Antonescu's mother was Lita Baranga, but does not show that his father's wife (therefore, Antonescu's

stepmother) was a Jewish woman, whose name was Frida Cuperman; the book does not describe Antonescu's relations with his father;

c) The book omits to show all decorations received by Antonescu, in chronological order with explanations why they were awarded, as listed on the internet sources: 1913, medal of military virtue (1st class), highest decoration of that time; 1919, order of Michael the Brave (3rd, 2nd and 1st class), the country's highest decoration; 1941 (June), combined pilots-observation badge in gold with diamonds, for military success operations, presented by Marshal Hermann Goering; 1941 (August 6), German Iron Cross (2nd and 1st class), for bravery in battles; 1941 (August 6), Ritterkreuz (Knight's Cross), for extreme bravery, the highest German decoration, presented by Hitler himself; 1942 (January), Grand Cross of the White Rose of Finland, for Axis alliance; pages 329 and 396 mention only the German decorations received from Herman Goering and Adolf Hitler (for courage, heroism, and leadership qualities);

3. *Vote for the ceding of Bessarabia and Northern Bukovina to the Soviet Union without armed resistance*; in a footnote on page 173 academician Constantin C. Giurescu recalls 13 members of the Royal Council (chaired by King Carol II), stating that the majority voted favorably, and adding that "from an historical perspective, this solution was imperative, and permitted the preservation of the Romanian State", an opinion not shared by many other Romanian historians, military and politicians. In reality, during the meeting (mentioned on internet sources) the following votes were officially recorded:

Against: Stefan Ciobanu, Silviu Dragomir, Victor Iamandi, Nicolae Iorga, Traian Pop, Ernest Urdareanu;

For: Petre Andrei, Constantin Anghelescu, Constantin Argetoianu, Ernest Balif, Aurelian Bentoiu, Mircea Cancicov, Ioan Cristu, Mitita Constantinescu, Mihail Gelmegeanu, Ion Giugurtu, Constantin C. Giurescu, Nicolae Hortolomei, General Ioan Ilcus (Minister of Defense), Ion Macovei, Gheorghe Mironescu, Radu Portocala, Mihai Ralea, Victor Slavescu, Gheorghe Tatarascu, General Florea Tenescu (Ministry of Defense Staff). *Abstained*: Victor Antonescu.

4. *Statistical clarifications*: regarding war casualties, on page 765 there is a table mentioning that between June 22, 1941 and August 23, 1944, Romania recorded 71,585 deaths, 243,622 wounded and sick, 309,333 disappeared, therefore a total of 624,740 casualties; General Ilie Steflea (p.669) reports to Antonescu 600,000 dead, wounded and missing; *Wikipedia* shows 300,000 military casualties, plus 500,000 civilian death due to military operations, therefore a total of 800,000 casualties, plus in Moldova 50,000 military dead, and 120,000 civilian dead due to military operations; Russian sources mention 201,800 Romanian war prisoners, of which 54,000 died in captivity; according to

another source, only 80,000 Romanians survived in Soviet captivity. Checking new and more reliable sources is needed to know the truth.

5. *Final observations*: in “The author's word” (pp.7-10) the author reveals, among others, that the book is a result of his “mute dialogue with Antonescu” during the past decades, with a feeling “that the dialogue continues even after the completion of the book” (p. 10), adding (on the back cover of the book) the following question: “Is it an honest book about Marshal Ion Antonescu? Readers are invited to answer this unusual question. Tesu Solomovici”. Given the size of the book (over 800 pages) and its price (98 LEI) it is easy to predict that not too many readers will buy it. Therefore, to know the *vox populi*, we'll have to rely on the opinions of book reviewers, able to listen to the voices of authors, academics, military, politicians, other intellectuals, and interested laymen, who have access to the book, not only in Romania, Moldova, and Israel, but also in the United States, Canada, Germany, France, and other countries with Romanian communities.

MAGDALENA SCORȚEA

Religia, factor de bază în unitatea neamului românesc

Într-unul din ultimele sale volume (“*Religia română*” în *Transilvania 1848-1918*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, 222 pp.) istoricul Dr. Gelu Neamțu expune o analiză minuțioasă a documentelor de arhivă din care reiese rolul de netăgăduit jucat de Biserica din Transilvania, practic de religie, în perioada de cristalizare și afirmare a identității naționale, precum și prețul de sânge pe care avea să-l plătească, cât și plânsul înăbușit al sufletului transilvănean care simte cum, “Religia română,”speranța în drumul sacrificiului făcut pentru înfăptuirea unității naționale, alunecă în nepăsare și uitare. Ideea centrală a cărții se bazează pe explicația mai clară a lui August Treboniu Laurian referitor la aspirația spre unitate religioasă a românilor, într-o scrisoare către George Barițiu din 1848, autorul reiterând ideea că „Românii să-și aibă religia lor română, fără deosebire de uniți și neuniți. Toți românii să fie numai de o lege, românească”.

Episcopul, ulterior Mitropolitul ortodox al Ardealului, Andrei Șaguna - alături de ceilalți lideri ai românilor, indiferent de confesiune, precum Simion Bărnuțiu, A. T. Laurian, Timotei Cipariu, Al. Papiu Ilarian, G. Barițiu și mulți alții - este recunoscut ca fiind unul dintre conducătorii politici al revoluționarilor ardeleni a căror aspirație primordială era unitatea religioasă ca și componentă a unității naționale.

Cu o mare iscusință diplomatică, el a reușit să dejoace capcanele autorităților maghiare și să-i înflăcăreze pe români să se ridice într-un singur glas împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria și să încerce revendicarea drepturilor politice și civile pe seama românilor.

Împreună cu Simion Bărnuțiu, Andrei Șaguna înaintează împăratului mai multe petiții, deziderate ale Adunării Naționale de la Blaj din 1848 în care se cere recunoașterea românilor ca “națiune de sine stătătoare” și desființarea iobăgiei. De asemenea, Andrei Șaguna a fost purtătorul de cuvânt al românilor în fața Curții imperiale austriece, pledând pentru libertăți și drepturi pentru poporul român.

Cu o furie sălbatică, aristocrația maghiară, văzând că își pierde dominația feudală în Ardeal, dezlanțuie un război de exterminare a românilor. Ca luminători și îndrumători ai poporului, primii loviți au fost preoții: “Mai întâi trebuie spânzurați toți preoții români și apoi românii simpli” căci “Bate-voi păstorul și se vor risipi oile turmei”. 40.000 de români au fost măcelăriți în acea luptă, între care mulți preoți, și sute de biserici (ortodoxe sau greco-catolice) jefuite sau complet distruse.

După înfrângerea revoluției, Andrei Șaguna continuă să rămână în fruntea mișcării naționale, pe făgașul luptelor politice, bisericesti, pentru reînființarea mitropoliei Ardealului, depunând eforturi și pentru emanciparea culturală a poporului român. În 1850 întemeiază o tipografie în care au apărut peste 200 de lucrări în limba română, inclusiv foaia *Telegraful Român* (începând din 1853). De asemenea Mitropolitul Andrei Șaguna este adevăratul reorganizator al învățământului românesc din Transilvania înființând peste 800 școli elementare sub conducerea Bisericii, adică confesionale. Iubit și respectat de toți românii, cei ortodocși, al căror mitropolit era, dar și de cei greco-catolici, căci toți purtau sădit adânc în suflet dorința de eliberare națională și socială, din jugul iobăgiei în care fuseseră forțați pe nedrept să trăiască de sute de ani, cât și dorul sfânt de a se vedea uniți cu frații într-o singură confesiune, toți românii l-au privit pe Andrei Șaguna ca pe “regele lor neîncoronat”.

Alături de Biserica ortodoxă, preoții greco-catolici au fost și ei parte egală la cauza națională. Autoritățile maghiare nu au făcut nicio deosebire între ortodocși și greco-catolici, toți au fost loviți la fel de zguduitor, căci toți preoții erau priviți ca “instigatori la nesupunere”. Dintre personalitățile bisericesti greco-catolice, autorul îi prezintă pe tatăl lui Al. Papiu Ilarian, preotul Ioan Bucur Pop (1795-1849), martir din revoluție, pe cei doi “turnători” blăjeni (canonicul Constantin Alutan și preotul Grigorie Elekeș) și pe episcopul, ulterior Mitropolitul Alexandru Sterca Șulutiu (1794-1867), care a luptat pentru dreptul de a folosi limba română în administrație (“națiunea română are dreptul legal de a înainta propriile sale petiții și plângeri în limba română și a pretinde răspunsul la ele tot în limba română”), precum și pentru “o reprezentare democratică,

proporțională a românilor în toate organismele statului”. După revoluție, episcopul Suluțiu organizează o administrație românească în Sălaj, promovând folosirea limbii române pretutindeni în acel teritoriu.

Cartea lui Gelu Neamțu prezintă numeroase documente editate și mai ales inedite care adevăresc fiecare suflet pierdut, fiecare biserică desacralizată, și cu durere în suflet autorul constată lipsa de monumente sau plăci comemorative (chiar la intrarea în Cluj, dinspre Mănăstur, unde au fost spânzurați primii martiri români, de exemplu) care să amintească “cu litere de aur” de prețul plătit de Biserica română: “această sfântă biserică românească care a fost jefuită sau arsă la 1848-1849”.

Transilvania nu are monumente care să-i venerateze pe cei 40.500 de martiri de la 1848, dar în schimb are statui ale generalilor maghiari care au încercat să înec în sânge armata lui Avram Iancu.

Bătăia inimii române și sângele curs la 1848-1849 a deschis drumul pentru realizarea visului de veacuri al românilor de a fi uniți într-o singură țară. Unirea Transilvaniei cu Țările Române în 1918, nu ar fi fost posibilă fără sacrificiul ardelenilor în strânsă legătură cu Biserica română. Autorul arată cum, în 1884, în timpul pregătirii aniversării centenarului răscoalei condusă de Horia, ziarul *Telegraful Român* subliniază: “Poporul care nu cinstește pe martirii săi, nu este vrednic de existența sa”, adevăr care trăiește până astăzi.

“Deșteaptă-te Române” este imnul nostru național, dar și o strigare a eroilor ardeleni de la 1848 prin cartea istoricului Gelu Neamțu, care se vrea un apel din inimă pentru înlăturarea dezbinării confesionale a românilor, singura de altfel, fiindcă unitatea națională o avem.

PR. GH. NAGHI

***Die Union der Rumänen Siebenbürgens mit der Kirche von Rom, Band I, von den Anfängen bis 1701 –
Unirea românilor transilvăneni cu Biserica Romei, vol. I,
de la începuturi până la anul 1701***

O idee utilă a pornit din Viena: “începând cu anul 2001, o grupă de lucru susținută de Fundația vieneză PRO ORIENTE, formată din teologi și istorici, se străduiește să elaboreze, pe baza izvoarelor, istoria Unirii religioase din Transilvania, precum și a rezistenței împotriva acesteia, și să aducă contribuția la o lucrare, care să nu fie unilaterală din punct de vedere confesional sau național, ci – așa cum cere știința istoriei – *sine ira et studio*. Membrii grupei de lucru sunt teologi romano-catolici, ortodocși,

greco-catolici, luterani și reformați precum și istorici laici,” și începe Johann Marte, președintele Fundației PRO ORIENTE, Cuvântul său înainte la acest prim volum al cercetărilor (editat de Johann Marte, Viorel Ioniță, Iacob Mârza, Laura Stanciu, Ernst Christoph Suttner, Editura Enciclopedică, București, 2010, 335 pp.). Această grupă de lucru și-a propus să prezinte evenimentele mișcării de Unire dintre 1697-1761, rezultatele obținute constituind primul capitol al acestei lucrări generale. Apoi pentru publicarea muncii lor, colaboratorii grupei de cercetare au fixat reguli de redactare expuse în 12 puncte. Apariția primului volum va conduce la îmbolduri și critici care vor da naștere la o activitate prolifică în următorii ani. Acest volum conține mai multe articole referitoare la periodizarea convenită.

Un prim articol intitulat „Die Aufnahme von Unionsverhandlungen und die Anfänge des Widerstands gegen die Union – Demararea tratatelor de Unire și începuturile opoziției împotriva acesteia” este datorat lui Viorel Ioniță, Iacob Mârza, Laura Stanciu, Ernst Christoph Suttner. Încorporarea Transilvaniei în Imperiul Habsburgic a adus transformări semnificative la sfârșitul secolului al XVII-lea, o intitulează pentru românii care sperau o îmbunătățire a soartei lor pe plan social. Iezuiții veniți odată cu armata imperială, pe lângă misiunea lor de a se ocupa de viața spirituală a soldaților și a catolicilor din acest teritoriu, aveau și misiunea (ascunsă) de a promova în cercurile înalte ale Bisericii românilor, disponibilitatea unei Uniri cu Biserica Romano-Catolică. După moartea subită a Mitropolitului Teofil în 1697, discuțiile se definitivează cu noul ales, Atanasie Anghel hirotonit în Țara Românească și instruit de Patriarhul Dositei al Ierusalimului, precizându-se dorința iezuiților: “prin Unirea numeroșilor români cu puținii catolici ai Țării, Biserica Catolică să devină cea mai puternică Biserică din Transilvania, - în acest context - românii erau interesați să obțină avantaje pe urma schimbării de putere din Țară.” Confirmarea că vor primi aceste avantaje o face Diploma leopoldină la 23 Septembrie 1692 prin care Cardinalul Kollonich promitea clerului unit egalitate în drepturi cu latinii din Țară. Autoritățile transilvane s-au împotrivit imediat acestei Diplome temându-se de o schimbare a realităților social-politice a românilor în detrimentul celor trei națiuni recepte. Iezuiții îi asiguraseră pe români că după Unirea cu Biserica Catolică vor putea să-și conserve legea strămoșească. Dar Cardinalul Kollonich vine cu ceva nou prin care înțelegea ca uniții să preia complet gândirea teologică tridentină și nu să urmeze moștenirea tradițională, adică legea strămoșească. Acest fapt a adus multă împotrivire Unirii.

Următorul capitol este semnat de Vasile Leb și se intitulează „Die drei anerkannten Nationen und vier Konfessionen im Siebenbürgen des 17. Jahrhunderts und der Rechtsstatus der Rumänen, die weder als Nation anerkannt waren noch eine rezipierte Religion besaßen – Trei națiuni și patru confesiuni recepte în Transilvania secolului al XVII-lea și statutul

juridic al românilor, care nu erau recunoscuți nici ca națiune și nu aveau nicio religie receptă”. Aici este prezentată situația religioasă din Transilvania unde existau trei națiuni privilegiate: nobilii (unguri), sașii și secuii și patru confesiuni recepte: romano-catolicii, luteranii, calvinii și unitarienii, în timp ce populația cea mai numeroasă a Transilvaniei, românii ortodocși, era tolerată și ținta prozelitismului, al sașilor care-i voiau luterani și al ungarilor care-i voiau calvinii. Aceștia din urmă au dorit să organizeze o ierarhie româno-calvină cu toată opoziția românilor și în acest context ierarhi de certă valoare duhovnicească precum Ilie Iorest, Simion Ștefan și Sava Brancovici, ca să nu amintim de cât câțiva dintre ei, au avut mult de îndurat în urma propagandei calvine din partea principilor și a superintendenților calvinii. Precizarea că istoriografia greco-catolică mai veche a exagerat prozelitismul calvin pentru ca să justifice acțiunea prozelitistă a iezuiților, precum și realizarea Unirii este binevenită și nu trebuie minimalizată. Această afirmație este întărită cu precizarea clarificatoare: “ Unirea, pe care aceștia [iezuiții] o vor realiza, se va face nu din motive spirituale, ci pentru obținerea de drepturi politice și materiale.”

Al treilea capitol este semnat de apreciatul profesor vienez Ernst Christoph Suttner, „Die Auswirkungen der kalvinischen Aufsicht über das Kirchenleben der Rumänen im Fürstentum und die mit der Offenheit für den Calvinismus verbundenen sozialen Vorteile - Efectele supravegherii calvine asupra vieții religioase a românilor din Principat și avantajele sociale legate de deschiderea față de calvinism”. Vorbind de condițiile puse episcopilor români de calvinii, autorul precizează că acestea nu au “zguduit” viața bisericească tradițională a românilor deși au lăsat unele urme. Citându-l pe Z. Pâclișanu explică și el de ce Reforma la români nu a prea reușit, mai precis, din cauza evlaviei românilor care nu se împăcau cu viața bisericească sărăcăcioasă a calvinilor. Totuși față de propaganda calvină, românii au reacționat în trei moduri, conchide autorul: a) câțiva au devenit calvinii și s-au maghiarizat precum românul Acațiu Barcsai, ajuns principe și unul din cei mai zeloși promotori ai Reformei; b) unii au ignorat instrucțiunile date de principii calvinii episcopilor români fiind influențați de Petru Movilă de la Kiev a cărui teologie a fost răspândită de Mitropolitul Varlaam al Moldovei și din a cărui grupare au făcut parte mitropolii Simion Ștefan (1643-1654) și Sava Brancovici (1656-1680); c) a treia grupare care mai exista în Transilvania căuta să se integreze în viața culturală și spirituală a Țării lor dominată de calvinii. Ei s-au lăsat îndrumați de calvinii dar păstrau moștenirea lor proprie. Unul din cei mai cunoscuți a fost Protopopul Ioan Zoba din Vinț. Din aceeași grupare făcea parte și Atanasie Anghel care este posibil să fi urmat aceeași școală cu Ioan Zoba. Era nevoie de o îndreptare a situației clerului din Transilvania, o întărire a disciplinei bisericești din cauza presiunilor calvine – autorul le numește – zicem noi, impropriu, reforme – ori, când este vorba de

existența preoților recăsătoriți, săvârșirea botezului fără mirungere – pentru îndreptarea acestor stări de lucruri nu de reforme este nevoie (ca să le valideze, eventual?), ci de întărirea disciplinei bisericești.

Celelalte subiecte tratate sunt: „Das Unionsverständnis in den Anweisungen aus Rom von 1669 und jenes bei Kardinal Kollonich – Conceptul de Unire identificat în instrucțiunile de la Roma din 1699 și la Cardinalul Kollonich”. Aici se afirmă că vina pentru apariția neînțelegerilor ulterioare privitoare la Unire – prin preluarea punctelor florentine – ar aparține Cardinalului Kollonich. Precizarea ce se impune trebuie afirmată cu tărie: indiferent cui ar aparține vreo greșală mai mare sau mai mică, tot românii au rămas cu înșelăciunea. Și ultima lui temă se referă la: „Die Anfragen des Kardinals Kollonich in Rom und bei der Wiener theologischen Fakultät hinsichtlich der Gültigkeit der Weihe, die Atanasie in der Walachei empfangen hatte, und die Antworten, die er erhielt – Interpelările Cardinalului Kollonich la Roma și la Facultatea de Teologie din Viena cu privire la validitatea hirotoniei pe care a primit-o Atanasie în Țara Românească și răspunsurile primite”, în care profesorii acestei facultăți de Teologie i-au sugerat rehirotonirea lui Atanasie.

Câteva capitole dezvoltă istoricul sibian Paul Brușanovski, unul fiind „Der *Status Catholicus* und die Beziehungen zwischen ihm und den protestantischen Ständen am Ende des 17. Jahrhunderts – *Status catholicus* și relațiile sale cu Stările protestante la sfârșitul secolului al XVII-lea”, unde sunt prezentate organizarea bisericească a puținilor catolici la 1591 sub numele de *Congregatio universorum Catholicorum* în Transilvania care se va numi *Status Catholicus*, cât și invitarea sau expulzarea iezuiților, discuții (din 1692) despre revendicările catolicilor față de confesiunile protestante care nu acceptau instituirea unui episcop catolic și prezența iezuiților. Același autor tratează tema „Maßnahmen zur Stärkung des Katholizismus im habsburgischen Oberungarn ab der Mitte des 17. Jahrhunderts – Măsuri pentru întărirea catolicismului în Ungaria Superioară habsburgică, în a doua jumătate a sec. al XVII-lea”, unde prezintă organizarea bisericească după încreștinarea catolică a Principelui păgân Géza de la 1001 cu situația paradoxală din Transilvania unde preoții catolici au pierdut bunurile materiale dar au păstrat autoritatea politică deși marea majoritate a Stărilor era protestantă, statul însă rămânând catolic. Odată cu venirea lui Rudolf al II-lea (1576-1608) s-a pornit o campanie împotriva protestanților care va culmina cu cel mai însemnat exponent al curentului contrareformist, Primatul Ungariei, Péter Pázmány (1637) urmat - mai târziu - de Leopold von Kollonich care va domina, prin armata habsburgică, populația Ungariei și va duce în cele din urmă la biruința catolicilor. Același autor tratează tema „Titulatur und kanonische Position der rumänischen Hierarchen von Alba Iulia – Titulatura și poziția canonică a ierarhilor români din Alba Iulia”, o problemă care i-a preocupat pe corifeii Școlii Ardelene și pe istoricii din epocile ulterioare până în zilele

de acum. După ce le prezintă pozițiile tuturor, ortodocși și uniți, - mai puțin Ioan Boroș și Zenovie Păclișanu¹ - autorul conchide că "titulatura, de mult înrădăcinată în tradiție" a fost menținută și la Atanasie Anghel.

Istoricul Iacob Mârza în capitolul său „Die Bischöfe Teofil und Atanasie – Episcopii Teofil și Atanasie” detaliază aspecte interesante din viața acestora aducând toate informațiile la zi.

Cunoscutul istoric american Keith Hitchins vine cu trei contribuții: „The Social-Political Promises Linked to a Possible Achievement of the Union – Promisiunile social-politice ale unei posibile încheieri a Unirii”, în care accentuează prevederile primei și celei de-a Doua Diplome Leopoldine cât și clarificarea politicii imperiale în privința Unirii; „The Fact that, in accordance with the Social Order of European States at the End of the 17th Century, a Close Connection Existed between the Religious Affiliation/Non-affiliation of Subjects to the Religion of Their Rules and the Civic Rights Enjoyed by Subject – Despre faptul că în conformitate cu ordinea socială a statelor europene, de la sfârșitul secolului al XVII-lea, exista o strânsă colaborare între apartenența/non-apartenența religioasă a supușilor la religia conducătorilor lor politici și drepturile civile de care se bucură aceștia”, în care prezintă încurajarea de către Curtea din Viena în colaborare cu Biserica Romano-Catolică a Ungariei spre Unirea Bisericii românilor din Transilvania, sau a unui suport reciproc între Biserică și Stat; iar capitolul „The Three Points on which a Decision in favor of Union was Rejected from the very Beginning and Our Information on Other Dissents from the Union between 1697 and 1701 which already Existed During Atanasie’s Time – Cele trei puncte în care decizia de Unire a fost respinsă de la bun început și informațiile noastre asupra altor disensiuni referitoare la deciziile Unirii din anii 1697-1701, care au existat deja pe vremea lui Atanasie”, istoricul apreciază atașamentul țărănimii ortodoxe la Biserica ei strămoșească remarcând opoziția românilor față de Unire, opozanță concentrată în Țara Bârsei, Făgăraș și Alba-Iulia.³

Două subiecte interesante și dezvoltate pe baze documentare sunt semnate de istoricul din Alba Iulia, Laura Stanciu: „Die Quellenlage für die Verhandlungen der Jesuiten mit den Rumänen zur Zeit des Bischofs Teofil – Situația izvoarelor pentru negocierile iezuiților cu românii pe

vremea Episcopului Teofil”, unde autoarea dezbate cu strictă metodologie științifică și cu o expunere clară – după precizarea pozițiilor ortodoxe și unite – izvoarele primului Sinod al Unirii religioase din Februarie 1697 și „Die Sitzungen der rumänischen Synode der Jahre 1697, 1698 und 1700 - Ședințele sinodului român din anii 1697, 1698 și 1700” unde expune și discută cele trei sinoade de Unire ținute la Alba Iulia cu actele aferente în cinci piese.

Mihai Săsăujan în capitolul „Die Instruktion des Patriarchen Dositheos für Atanasie – Instrucțiunea Patriarhului Dositei pentru Atanasie”, analizează conținutul instrucțiunii date lui Atanasie în detaliu iar în studiul „Die Enquete der Siebenbürgener Behörden in den Jahren 1698/1699 – Anchetele autorităților transilvănene din anii 1698-1699” expune clar, în contextul timpului, rezultatul anchetei dispusă de Dietă, în 6 Octombrie 1699, și răspunsurile majorității credincioșilor de a rămâne în legea românească.

Greta-Monica Miron în capitolul „Die Motive für die kirchlichen Unionsbestrebungen – Motivele Unirii religioase”, expune păreri mai multor istorici despre aceste motive reliefând teza lui Alexandru Papiu Ilarian, cea mai cunoscută de altfel, potrivit căreia „Pentru români unirea nu a fost o chestiune de suflet... ...fiindcă voiau să scape de persecuțiunile cele amare ale calvinilor,... apoi într-o altă direcție istoriografică ... deoarece erau atașați de ortodoxie...nimic nu indică faptul că ar fi fost conduși de convingeri religioase...”, teza lansată de I. Tóth Zoltán care a văzut în Unire un act politic prin excelență, apoi păreri mai recente ale lui Silviu Dragomir, Remus Câmpeanu și Keith Hitchins pe același subiect.

Într-un capitol interesant „Das Verständnis von ‚Union‘, das vorlag, als man nach Erlass der Resolution von 14.4.1698 auch das Verhältnis bestimmter rumänischer Ortsgemeinden zur reformierten Kirchenleitung als ‚Union‘ bezeichnete – Conceptul de ‚Unire‘ în contextul în care, după emiterea rezoluției din 14.4. 1698, și relația anumitor comunități locale românești cu conducerea Bisericii reformate (calvină), a fost numită tot ‚Unire‘ ”, Gavril Sipoș arată că mulți preoți au practicat nestingheriți religia lor sub jurisdicția Superintendentului calvin și voiau la 1698 să mențină această situație.

Daniel Dumitran în studiul „Der Gegensatz zwischen den Auffassungen von der Art und Weise des Zustandekommens einer kirchlichen Union bei den Jesuiten und bei den Siebenbürgener Ständen – Contradicția dintre conceptele privitoare la modul realizării unei Uniri religioase la iezuiți și la Stările transilvănene”, prezintă dorința Stărilor de a-și apăra propriile interese în pofida Curții care era în favoarea catolicismului, iar Ovidiu Ghitta semnează studiul „Das Unionsverständnis der rumänischen Partner – Conceptul de Unire la partenerii români”, în care arată că nu se poate reconstitui în detaliu situația cu cei care au susținut cu toată tăria Unirea, menționându-se adesea atașamentul față de

¹ Ioan Boroș, „Observări la seria cronologică a Arhiepiscopilor de Alba-Iulia și a episcopilor sufragani”, în *Unirea* (Blaj), 1900, X, Nr. 38, 18 Septembrie, p. 316; Dr. Zenovie Păclișanu, „Cronologia episcopilor Bălgradului înainte de Unire”, în *Cultura creștină* (Blaj), 1922, XI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, pp. 17-29.

³ Daniel Dumitran, „Rezistența ortodoxă împotriva Unirii religioase în Brașov și Țara Bârsei”, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 2005, IX/II, p. 56.

propria tradiție bisericească unde “totul trebuia să rămână neatins”. Hotărârea de a nu deroga de la propria “lege” era dublată, așadar, în chip semnificativ, de dorința rostită foarte deschis de a nu face concesii “latinilor”.

Nicolae Chifăr scrie despre „Die schriftlichen theologischen Anweisungen, die Atanasie in Wien zu beeiden hatte und die Kompetenzen des 'Theologen' – Instrucțiunile teologice scrise pe care le-a primit Atanasie în Viena sub jurământ, și competențele teologului” și intră în detaliu arătând că a fost o Unire formală cu scopul de a obține privilegii sociale, naționale și bisericești, așa cum afirmă și N. Nilles când spune că Unirea s-a făcut numai în aparență, iar popii s-au unit pentru a fi scutiți de dări.⁴ Cert este că odată ajuns la Viena, Atanasie a fost pus în fața unei comisii de judecată condusă de Cardinalul Leopold von Kollonich alături de un grup de călugări iezuiți și de membri ai delegației însoțitoare din Țară⁵.

Orice abordare a istoriei Unirii religioase a românilor ardeleni altfel decât pentru a afla adevărul istoric și de a evita intrarea în vălmășagul noroaielor alunecoase și mai ales părtinitoare din patrilaterul confesional este împlinită prin noile cercetări și abordări din care face parte și cercetarea de față care se vrea o prezentare echilibrată și nepărtinitoare din partea istoricilor catolici, ortodocși și protestanți a problematicii atât de disputate a uniației. Toți aceștia sunt nume binecunoscute în cercetarea istoriei bisericești. Totuși surprinde lipsa unor nume consacrate precum Nicolae Bocșan, Ioan Chindriș, Gelu Neamțu de la Cluj sau Mircea Păcurariu de la Sibiu. Autorii din volum păstrează un limbaj foarte atent, științific în expunere, adecvat în exprimarea ipotezelor de tot felul cu scopul de a nu se jigni unul pe altul, din ambele părți vădindu-se intenția respectului reciproc. Cartea este o lucrare de mare utilitate, fapt ce se va vădi mai ales în viitor, prin aceea că păstrează un echilibru în afirmarea propriilor adevăruri de credință oferind un exemplu concludent în acest sens contemporanilor (de a nu aluneca pe pista confesionalismului) și celor care vor veni. Cu același interes sunt așteptate și celelalte volume care să arunce mai multă lumină asupra celor întâmplare la cumpăna secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea și ulterior.

⁴ N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae in terris S. Stephani*, I, Innsbruck, 1885, pp. 259-262.

⁵ Z. Pâclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite*, Târgu-Lăpuș, 2005, pp. 119-120.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie

F. Christodoulidou. MD Med. interna, haematologie, oncologie

Iqbak, MD Cardiologie

Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU

Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament nou si modern pentru:

**X-Ray
EKG**

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiac**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.

GH. BREHUESCU

Un cenaclu al cuvântului arzând în vară

Aerul cald al verii destinde spiritele și le face să-și deschidă petalele ca o floare oferindu-și frumusețea privitorului. Aceasta a fost starea de spirit ce a caracterizat întrunirea de cenaclu din seara de vineri, 13 iulie 2012, la restaurantul Bucharest patronat de neobositul român Vasile Bădăluță. În program, poetul Vasile Crețu (Ioan Mangâr) din Philadelphia a fost invitat pentru lansarea antologiei poetice *Căutări prin vara arsă de cuvinte*, un volum coordonat de Nicolae Stancu, îngrijit de Vasile Crețu și Nicoleta Cimpoe, apărut la editura Pim, Iași în 2012 și cuprinzând poeme semnate de 33 de autori.

Întrunirea de cenaclu a fost deschisă după obicei de fondatorul acestuia, poetul și eseistul Theodor Damian care, în calitate de gazdă, a prezentat pe invitatul serii dar și pe scriitoarea Muguraș Maria Petrescu, din România, traducătoare pentru limbile română, franceză și engleză, aflată în vizită la New York, după care a comentat în detaliu volumul lansat, oprindu-se cu deosebire asupra poeziilor lui Vasile Crețu.

Criticul și istoricul literar M.N. Rusu a făcut apoi o incursiune profesională în istoria antologiilor de poezie românească, plasând-o pe aceasta în context și scoțând în evidență aspecte din volum dar și din poezia lui Vasile Crețu relevante în ceea ce privește atât facerea unei antologii, cât și parcursul poetic dinspre real spre ideal, dar și dinspre posibilitate spre realitate.

În comentariul ei, Muguraș Maria Petrescu s-a axat pe o selecție de poeme cărora le-a dat o interpretare personală în sensul modului cum ideea centrală din micro-universul unui poem reverberează în sufletul cititorului avizat, în special.

În final, Vasile Crețu a reiterat pentru larga audiență din sală povestea facerii antologiei, de la vis, plan, inițiativă și până la împlinirea finală. De asemeenea a citit din poezia sa, și ca un corolar al serii, a oferit prin mijloace electronice un recital tot din poezia sa, de data asta susținut impresionant, impecabil și tulburător de profesoara Ștefania Popescu din România. La terminarea recitalului cei prezenți au aplaudat călduros cerând o prelungire a recitalului.

Seara a fost urmată de obișnuita recepție.

GH. BREHUESCU

Despre apocalipsă și alte întrebări

În contextul în care foarte multă lume se preocupă de ce urmează să se întâmple la sfârșitul anului 2012, în care mulți au început să se panicheze, iar alții să trăiască mai „intens” pentru a apuca să-și cheltuiască averile, când unii sunt confuzi, alții sceptici, și încă alții cu picioarele pe pământ dar fără a-i putea convinge pe ceilalți, tânărul poet și ziarist Nick Buda din New York (și Florida) a publicat un volum intitulat provocativ *2012 A.D. Sfârșitul violenței sau timpul unui violent sfârșit*, Editura Casei cărții de știință, Cluj-Napoca, 2012.

Lansarea a avut loc în cenaclul nostru vineri, 20 iulie 2012, în prezența unui public numeros și interesat, la restaurantul „Bucharest” al Domnului Vasile Bădăluță.

Nicholas Buda este cunoscut membrilor cenaclului din alte ocazii în care i-au fost lansate atât volume de poezie cât și de proză.

În deschidere Pr. Theodor Damian în calitate de gazdă a introdus oaspetele serii și a interpretat tema generală a cărții în context filosofico-teologic, făcând dese referiri la dialogul contemporan dintre știință și religie.

Criticul literar M.N. Rusu a plasat tema cărții în contextul scrierilor apocaliptice/ezoterice din istoria literaturii române și cu referințe la cea universală, și a trecut prin capitolele cărții scoțând în evidență noi posibile interpretări dar și apreciind ținuta academică a volumului, mai ales tonul neutru reportericesc al autorului, indicele fotografic foarte bogat cu arătarea precisă și detaliată a fiecărei surse folosite și indicele de nume de la sfârșit.

În cuvântul său, traducătoarea Muguraș Maria Petrescu din România aflată în vizită la New York, a oferit o interpretare istorico-critică a titlului volumului și a apreciat modul în care autorul a făcut munca de cercetare și documentare și în care apoi a redactat textele, mai precis, lipsa oricărui ton panicard, alarmant și distructiv.

Ultimul cuvânt i-a revenit lui Nicholas Buda care a povestit despre motivele preocupării sale cu un astfel de subiect, despre sursele cercetate și despre felul cum a fost primită cartea la lansările din România.

A urmat tradiționala recepție.

Preotul poet Dumitru Ichim în Cenaclul din New York

Invitație: Cenaclul Literar “Mihai Eminescu” și revista Lumina Lina din New York (Director Theodor Damian și redactor-șef adjunct M.N. Rusu) va invita vineri 3 august 2012, ora 7:00 PM la o întâlnire cu poetul Dumitru Ichim din Kitchener, Ontario, Canada. Cu această ocazie va fi lansat volumul de poezii al domniei sale Psaltirea apocrifă a dreptului Iov (Ed. Eikon, Cluj, 2012). Vor vorbi: Theodor Damian, Aurel Sasu, M.N. Rusu, Muguraș Maria Petrescu, Grigore Culian și autorul. Evenimentul va avea loc la restaurantul Romanian Garden (43 Ave. cu 43 street, Sunnyside, Queens). Pentru detalii sunați la tel. 917-892-6013. Urmează recepție.

Acesta a fost anunțul ultimei ședințe de cenaclu “Mihai Eminescu” din New York, din vara lui 2012. Abia acolo, aveam cu toții să aflăm care au fost “peripețiile” acestei cărți, așa cum aveau să fie ele relatate de Prof. Univ. Dr. Aurel Sasu.

Ca de obicei, cuvântul de deschidere a fost rostit de gazda și organizatorul evenimentului, preotul și scriitorul Theodor Damian, care de ani de zile ne-a obișnuit cu astfel de manifestări literare și culturale deosebite și care, și de această dată, a reușit să ofere bucurie tuturor prietenilor și membrilor cenaclului, aducându-l la New York pe Preotul Dr. și scriitorul Dumitru Ichim. Bucuria acestei întâlniri a fost cu atât mai mare cu cât versuri ale Floricăi Bațu Ichim și ale lui Dumitru Ichim au fost publicate în diverse numere ale revistei *Lumină lină / Gracious Light*.

După ce l-a prezentat pe oaspete în multiplele sale capacități, de preot, de organizator al săptămânii culturale a Câmpului românesc de la Hamilton, de conducător al Cenaclului literar din Kitchener, de editor de revistă, dar și de scriitor, și între altele, prieten al marelui cărturar Mitropolitul Bartolomeu Anania, Theodor Damian s-a referit la volumul în lansare. El a accentuat caracterul religios al poeziei volumului, dar și pe cel cosmic, datorită unui anumit limbaj folosit de autor, a sesizat combinația de clasic și modern în poezia lui Dumitru Ichim, metafora mereu surprinzătoare și folosirea rimei rare și grele cu exemplară dexteritate și naturalețe. Vorbitorul a făcut de asemenea referiri la caracterul existențialist al acestei poezii.

În continuare a vorbit Prof. univ. Dr. Aurel Sasu, care ne-a dezvăluit istoria acestei cărți, cum a luat ea naștere. Volumul a fost publicat în regim de urgență, ca urmare a unei convorbiri telefonice între Preotul Dumitru Ichim și Profesorul Aurel Sasu. Acesta din urmă a aflat cu uimire că scopul apelului telefonic era acela al unui rămas bun “înainte de marea trecere”. De asemenea, el a mai aflat că Preotul Ichim urma să-i

trimită un manuscris cu poezii, profesorului universitar Aurel Sasu revenindu-i sarcina de a-l publica ulterior. Aici a intervenit cursa contra cronometru. Cartea s-a tipărit în regim de urgență în nouă zile și a ajuns în câteva zile la locuința părintelui din Kitchener, Ontario. Însă odată ajuns la New York, Aurel Sasu a plănuțit cu Theodor Damian cum să facă să-l aducă la Cenaclul “Mihai Eminescu” pe însuși autorul cărții. S-au dat telefoane, au fost anunțați membrii cenaclului, s-au făcut invitații. Aurel Sasu a fost neobosit. Cu emoțiile de rigoare, invitatul de onoare însoțit de fiica sa, Gloria, au ajuns cu bine la New York. Din acest moment cenaclul, dar mai ales prezenta părintelui, i-a cuprins pe toți ca o vază. Parafrazându-l pe poet, criticul literar a afirmat despre *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov* că, de fapt, noi “vorbim despre ceea ce suntem și suntem ce vorbim” (*Odă limbii române*), cartea exploatănd elementul cultural biblic de locuire și, în final de mântuire în Biserică, asemenea trăirii într-un bob de grâu, preotul Dr. Dumitru Ichim și poetul trăindu-și drama în tăcere.

Criticul și istoricul literar M.N. Rusu a fost următorul vorbitor. El a arătat că nici după 1990 nu avem o literatură cu adevărat religioasă și că astfel de cărți, cum ar fi *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov* de Dumitru Ichim, *Oamenii din lande* de George Dan, *Fugă spre roșu/ Fuggire verso il rosso* de Dumitru Găleşanu, *Semnul Isar*, *Nemitarnice* și *Stihiri cu stânjenei* de Theodor Damian, nu ar fi putut fi publicate în România vechiului regim, având în vedere tematica lor deosebit de sensibilă, precum și maniera de abordare a subiectelor biblice, atât în literatură cât și în artele plastice (Dürer, de exemplu).

Dumitru Ichim se înscrie pe direcția poezilor care au reevaluat, liric și dramatic, parabola lui Iov. Aceștia, în rezumatul criticului, au fost: William Blake, Oskar Kokoschka, Paul Claudel, Carol Wojtila (papa Ioan Paul al II-lea), Horia Stamatu și alții. Complementaritatea cu asemenea scriitori universali este favorabilă poetului Dumitru Ichim, pe nedrept ocolit în *Dicționarul general al literaturii române*, coordonat de acad. Eugen Simion, dar inclus în *Dicționarul biografic al literaturii române* al harnicului, ultradocumentatului și exigentului Aurel Sasu. *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov* de Dumitru Ichim tinde spre universalitate, a încheiat M.N. Rusu alocuțiunea sa.

Grigore Culianu, director al ziarului *New York Magazine* a povestit cum l-a cunoscut pe preotul Dumitru Ichim și cum a devenit membru al Societății Culturale “Câmpul românesc” “o mică Românie” care se află la mii de kilometri distanță de țară.

În finalul alocuțiunilor a luat cuvântul Preot Dr. Dumitru Ichim. Desigur toți cei de față așteptau să-l asculte. Poet, prozator și eseist, Dumitru Ichim a afirmat că în cartea sa, Iov trebuie privit și considerat sub diverse aspecte, el fiind, de fapt, albatrosul lui Charles Baudelaire de care nimeni un are nevoie, pe care toți îl alungă în toate părțile, care trece printr-o experiență existențială, reușind, în cele din urmă, să depășească

toate obstacolele. Este pasărea care dorește să se elibereze și să se înalțe la cer. În final, poetul a recitat câteva poezii de ale sale: *De vorbă cu olarul*, *Aniversarea punții albe*, *Aniversare sub teiul celuiilalt tărâm*.

A urmat apoi un recital de poezie. În cadrul acestuia, referindu-se la eveniment, Muguraș Maria Petrescu a spus că ne aflăm într-o seară cu adevărat magică, în care se simte mâna lui Dumnezeu. Un cenaclu de excepție, pregătit de multă vreme cu suflet și migală, în care minte și spirit s-au unit pentru a oferi un moment special de durere și bucurie, de suferință și biruință, un adevărat regal de simțire și poezie. O seară de încununare a unui întreg ciclu cultural concretizat în ședințe de cenaclu, înainte de o vacanță de vară, bine meritată. Ea l-a invitat pe Preotul Dr. Dumitru Ichim să vină în România pentru a-și lansa cărți de-ale domniei sale și a afirmat că i-a venit foarte greu să aleagă pentru lectură câteva poeme din volum, dar, pentru ilustrare, a preferat să dea citire poeziilor *Ajută necredinței mele* și *Despre cireși numai de bine, dar totuși...* (în care poetul părăsește tonul de tristețe, de singurătate, abordând în locul lui un ton jucăuș, de libertate și bucurie de a trăi).

Artista Lia Lungu a citit poezii de-ale Floricăi Bațu Ichim, a vorbit despre cea care a fost excepționala preoteasă, mamă și poetă, precum și despre prietenia de peste cincisprezece ani care le-a legat. Ea a mai afirmat că Preotul Dr. Dumitru Ichim este un gânditor profund și care folosește cuvântul în multiple chei de reprezentare.

Valentina Ciaprazi a felicitat organizatorii acestei seri minunate și a mulțumit Preotului Dr. Dumitru Ichim pentru darul liric oferit, menționând încă o dată aportul neprețuit al tuturor la reușita serii de suflet și poezie. A recitat de asemenea două poezii din volum.

Întreaga seară a stat sub semnul lui Iov, al iubirii, al împăcării cu sine și al poeziei, dar și al charismei și blândeței părintelui Dr. Dumitru Ichim.

Cenaclul s-a prelucrat duminică 5 august la Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din New York unde au vorbit din nou despre invitatul cenaclului și cartea sa Pr. Th. Damian (parohul bisericii), Aurel Sasu, M.N.Rusu, Lia Lungu și Maria Ralee. A urmat un recital din poezia lui Dumitru Ichim, încheiat cu o plăcută surpriză, și anume o lectură, de Aurel Sasu, din propria sa creație poetică.

OTILIA MONTANO

Lansarea volumelor *Intâlnire cu trecutul* și *Din viață* de Ion Burcin

În seara zilei de 5 oct.2012 a avut loc adunarea Cenaclului literar „Mihai Eminescu”, sub conducerea Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, director al Cenaclului „Mihai Eminescu” și al Revistei *Lumină Lină*, și a lui M.N.Rusu, critic și istoric literar, redactor șef adjunct al aceleiași reviste. Evenimentul s-a desfășurat prin amabilitatea Pr. Prof. Dr. Theodor Damian și a soției sale, Dna Claudia Damian, la reședința familiei din Queens, NY. Grație ospitalității caracteristice familiei Theodor și Claudia Damian, precum și a participării invitaților, s-a organizat o seară deosebit de plăcută, într-o atmosferă de adevărată intimitate spirituală. Pr. Th. Damian a deschis lucrările Cenaclului, prezentând succint conținutul general al activității literare a poetului Ion Burcin, incluzând tematica, stilul personal, concepția despre lume și viață a autorului. Trecând la prezentarea volumului *Din viață*, s-au menționat cele trei capitole ale lucrării, „Catrene”, „Clipe de balans” și „Rugăciuni”. Teme ca iubirea, viciul, corupția, apoi trăiri personale, clipe memorabile din viața autorului, a copilăriei sale alături de bunica Stana, mult iubită, toate revin cu intensitate și exprimare înviorată și în această lucrare. Capitolul „Rugăciuni”, cu închinări de mulțumiri, cerere și laudă Domnului, dovedesc incontestabila devoțiune a autorului față de credința strămoșească. O mențiune aparte a fost acordată în mod laudativ, „dialogului” imaginar al poetului cu un important poet oriental, Omar Khayyam, în care se împletesc admirația și disputa, într-o formă artistică inedită. În volumul *Intâlnire cu trecutul*, autorul a prezentat teme mitologice, catrene sintetizând esența unor personaje mitice ale lumii antice, apoi ale mitologiei geto-dacice și terminând cu gânduri și amintiri ce fac legătura trecutului cu timpul prezent. În accentuarea figurilor legendare ale istoriei geto-dacice, autorul este dedicat prezentării expresive, vii și convingătoare ale unor însușiri deosebite ale poporului geto-dac, lăudând vitejia, onestitatea, integritatea morală, credința strămoșilor poporului nostru.

Prof. Valentina Ciaprazi a apreciat caracterul de „poezie adevărată”, care fie pe teme religioase, patriotice sau de dragoste, cu rimă, în stil clasic, este plăcută și instructivă. Deși la modul artistic, autorul se lasă sedus de mrejele poeziei erotice, ca în poezia „Erato”, odată cu „numărătoarea inversă” declanșată, bilanțul poetului se întoarce spre Dumnezeu, căutând răspuns și grație, apoi concentrându-se pe temele serioase, de identitate de neam și credință. Poetul a folosit un limbaj curat, select, simțit, înalt, ținându-se departe de vulgaritate.

Prof. Mariana Terra, redactor al ziarului *Romanian Journal*, a apreciat poezia lui Ion Burcin ca fiind senină, liniștitoare, sinceră și optimistă. Exprimând la modul poetic un crez interior al autorului, creația sa devine un alter ego. Poezia patriotică a lui Ion Burcin din volumul *Să nu ne uităm strămoșii* este prezentată periodic în lucrările Cenaclului „Dacia revival” și în revista afiliată, *Dacia magazin*, publicație editată de Dacia Revival International Society, sub conducerea Dr. Napoleon Săvescu.

M.N. Rusu, istoric și critic literar, redactor șef adjunct al Revistei *Lumină Lină*, apreciază poezia lui Ion Burcin ca înscriindu-se pe linia tradiționalismului românesc, urmând poezia lui Anton Pann și a lui Petre Dulfu. Criticul literar menționează „dialogul” poetului Ion Burcin cu Omar Khayyam, cunoscutul poet al orientului persan, ca fiind o formă îndrăzneță și expresivă reușită a creației sale poetice. Prin „microgramele” sale, replicile enunțate în stil teatral, polemica sau aderarea la ideile cu conținut filozofic-literar, întâlnirea anticului cu modernul în acest dialog, poetul Ion Burcin reușește să transmită un mesaj comun de respingere a canoanelor, dogmatismului, „pușcăriei ideologice”. Acel „off ! ” transpus în cugetare, al poetului persan din mileniul trecut, străbate peste veacuri și este repetat ca un ecou în confesiunea poetului Ion Burcin. Ambii, împărtășind înțelepciunea orientală veche, își exprimă într-o formă poetică respingerea oricărui fel de oprimare a gândirii, de încătușare a spiritului liber umanist în tot ceea ce are el mai frumos. Considerând această reîntoarcere la marile valori ale culturii universale o reușită creație a unui autor modern, criticul și istoricul literar M.N. Rusu, a încheiat, felicitând autorul.

A fost menționată prezentarea celor două volume, copertate cu selecțiuni din picturile lui Garabet Salgian, pictor apreciat al comunității româno-americane și membru al Cenaclului „Mihai Eminescu” din Queens, NY.

Au mai vorbit Dr. Napoleon Săvescu, Lia Lungu, Grigore Culian, toți oferind felicitări autorului.

Seara s-a încheiat cu o masă îmbelșugată, udată cu „vinul lui Omar Khayyam și al poetului Ion Burcin”, acesta sărbătorindu-le întâlnirea lor peste veacuri...

Mulțumiri deosebite Pr. Prof. univ. Dr. Th. Damian și soției, D-na Claudia Damian, pentru ospitalitate și generozitatea cu care au găzduit această deosebită manifestare culturală.

GHEORGHE BREHUESCU

Mihaela Albu la New York

Cenaclul literar „M. Eminescu” are o istorie pe cât de veche, pe atât de interesantă.

A început sub „streășina” Bisericii „Sf. Ap. Petru și Pavel”, așa cum istoric, cultura română s-a dezvoltat sub streășina bisericilor și mănăstirilor noastre și a rămas sub aceeași oblăduire spirituală și azi la aproape douăzeci de ani de la înființare, chiar dacă locul de întâlnire a variat în funcție de necesități și timpuri, de la sala socială a Bisericii, la reședința fondatorului și conducătorului cenaclului Pr. Th. Damian, la restaurantele românești „Casa Română”, „Transilvania”, „Bucharest”, „Romanian Garden” și chiar în alte locuri.

Întrunirea de cenaclu dedicată scriitoarei Mihaela Albu, revenită în vizită pe plaiurile New York-eze, redactor șef al revistei noastre *Lumină Lină*, a avut loc în sala socială a Bisericii, duminică 21 octombrie după Sf. Slujbă, pentru lansarea următoarelor volume:

Primul, *Presa literară din exil. Al doilea val: Recuperare și valorificare critică* a fost publicat la Ed. Timpul din Iași în 2011. Al doilea, cel de poezie, intitulat *Je ne regrette rien*, bilingv (română și engleză, nu franceză!), a apărut în condiții grafice de excepție la editura Eikon din Cluj-Napoca în acest an. În sfârșit revista *Carmina balcanica* subintitulă „Review of South-East European spirituality and culture”, apare sub egida fundației „România de Măine” și îl are ca director pe scriitorul Dan Anghelescu din România.

După amiaza de cenaclu a fost spirituală și festivă datorită în primul rând personalității Mihaelei, prietena tuturor, cea care a venit aici cu sufletul inundat de lumină (lină), spre a o împărtăși foștilor și actualilor ei prieteni.

Pr. Th. Damian a început întrunirea de cenaclu evocând personalitatea invitatei la nivel academic, cultural în general și literar în special, după care a vorbit despre fiecare din cele trei cărți (și revista este în formă de volum, nu de ziar) interpretând aspecte care l-au atras și care indică valoarea de creație și cercetare.

Același lucru l-au făcut, fiecare însă din punctul său de vedere profesorii Doru Tsaganea și Mircea Săndulescu, de astfel oferind interpretarea lor ca celebrare a autoarei și a personalității sale. Au mai luat cuvântul dintre cei prezenți Anca Chelariu, George Știrbei, Mariana Terra, Virgil Ciucă și în final Mihaela Albu. Agapa ce a urmat a încununit această după-amiază/seară de frumusețe și har.

Eveniment cultural la Craiova

Înapoiată de curând de la New York, prof.univ.dr. Mihaela Albu, președinta Asociației Culturale Internaționale *Carmina Balcanica*, a pregătit primul Festival “Carmina Balcanica”, găzduit de Biblioteca Județeană “Alexandru și Aristia Aman”, cu sprijinul Primăriei Craiova în cadrul tradiționalei sărbători sub genericul “Zilele Craiovei”.

Desfășurarea festivalului a avut loc în perioada 26 și 27 octombrie 2012. Poeți din Franța și Serbia, dar și din România au participat la două “Seri de Poezie”. În cuvântul de deschidere, scriitoarea și jurnalista Mihaela Albu, a amintit că scopul asociației “Carmina Balcanica” este de a cultiva și promova ceea ce este specific, din punct de vedere cultural, pentru spiritualitatea regiunilor sud-est europene, prezentând totodată și ultimul număr al revistei *Carmina Balcanica*.

Dintre membrii fondatori ai asociației nu a lipsit poetul Dan Anghelescu, care a precizat că, prin proiectele inițiate de această asociație culturală, se urmărește ceea ce este valoros, comun și ceea ce diferențiază fiecare cultură din spațiul cultural-balcanic și sud-est european.

La eveniment au participat așadar poeți din România - Mihaela Albu, Nicolae Coande, Nicolae Petre Vrânceanu, Elena Adriana Răducan (din Craiova), alți scriitori de la Cenaclul “Alexandru Macedonski” din Craiova, Dan Anghelescu (București), Jean Poncet (Franța), Pavel Gătăianțu și Lavinel Orza (Radio Novi Sad, Serbia). Prezentă la festival a fost și scriitoarea din Basarabia, Raisa Goanță Coleaghin, absolventă a Universității de Stat din Chișinău, precum și profesori, jurnaliști, studenți.

În cadrul aceluiași eveniment, a avut loc lansarea volumului de poezii *Jocuri*, scris de Elena Adriana Răducan, cu o dublă prefată semnată de Mihaela Albu și Mihai Duțescu.

O expoziție de carte și reviste a fost amenajată pe tot parcursul evenimentelor, participanții având posibilitatea să răsfoiască volume din opera celor prezenți, dar și revistele *Europa* (Novi Sad, redactor șef Pavel Gătăianțu), *Lumină lină. Gracious Light* (New York, director Theodor Damian, redactor șef Mihaela Albu), *Carmina Balcanica* (București, director Dan Anghelescu, redactor șef Mihaela Albu), precum și primul număr al nou apărutei reviste *Thesaurum* (Craiova, redactor șef Elena Adriana Răducan).

Zilele festivalului “Carmina Balcanica” au adus în Cetatea Băniei un suflu intelectual nou, aerul vechilor saloane.

Nichita Stănescu în actualitate transoceanică

Cenaclul „M. Eminescu”, patronat de părintele-scriitor, Theodor Damian, pe data de 9 noiembrie 2012, a prezentat și moderat o surpriză literară de proporții, cu un patos emoționant care a electrizat din prima clipă pe participanți. „Bine ai venit Nichita Stănescu în casa mea și a comunității noastre româno-americane.”

Mă aflu la reședința preotului și duhovnicului meu, într-o ambianță cu totul și cu totul fascinantă. Toți pereții bibliotecii sale erau împodobiti cu desene suave cu simboluri recognoscibile cultural, provenite de sub condeul marelui poet, așa-numitele *prapuri* grafice de mari dimensiuni, executate cu decenii în urmă de Nichita, cu desene mai mici, și cu alte 22 de desene „bloc-notes” semnate de același vizionar Nichita, cu adnotări și versuri, prezentate pentru întâia oară publicului, de către M.N.Rusu în păstrarea căruia au fost lăsate de marele său prieten și magistru, Nichita Stănescu, la ale cărui conclavuri nocturne am fost și eu admisă, din păcate, mult mai târziu, prea târziu, căci Nichita Stănescu ne-a părăsit mult prea devreme. Am însă doar meritul că în admirația mea și a lui M.N.Rusu pentru uriașa statură lirică a lui Nichita, am ascuns și păstrat caietul cu schițele lui Nichita și nu l-am prezentat la „Patrimoniul” – pentru a primi aprobarea de a-l scoate din țară. Odioasa lui ștampilă triumfiară, binecunoscută tuturor emigranților români, nu figurează pe paginile caligrafiate de mâna Marelui Blond.

Într-un gest de mare recunoștință față de înalta personalitate românească și universală a poetului, cu binecuvântarea preotului și scriitorului Theodor Damian, M.N. Rusu s-a decis să ofere în premieră, fără exagerare, transoceanică, o parte din producția grafică ieșită de sub „mână de pământ”, nu de înger, cum riposta magicianul Necuvintelor, Nichita, care în opera sa a închinat, ca nimeni altul dintre contemporanii săi poeme de iubire de țară și pentru „voievodul” ei spiritual Mihai Eminescu. Expoziția și expunerile lui Theodor Damian, M.N. Rusu, Garabet Salgian și Grigore Culian au impresionat asistența, mulți dintre participanți propunând ca întregul carnet de schițe inedite al lui Nichita să fie translat cât mai degrabă într-un album pe tema dată și ilustrată.

„Bine ai venit Nichita Stănescu, la New York.”

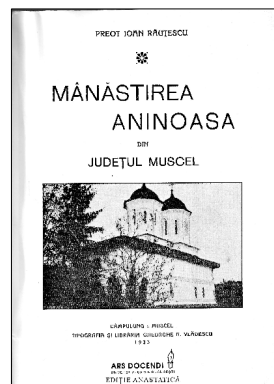
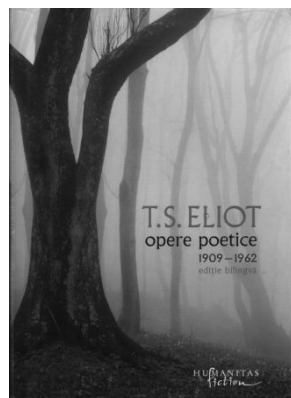
T.S. Eliot contemporanul nostru

În fine avem o ediție bilingvă din creația poetică a lui T.S.Eliot. E vorba de volumul *T.S. Eliot, Opere poetice 1909-1962*, traduceri de Șerban Foarță, Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu și Adriana-Carmen Racoviță, prefață de Ștefan Stoenescu, cronologie de Ioana Zirra, note de Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu și Ștefan Stoenescu, Ed. Humanitas, Colecția Fiction, 2011.

Reținem, deocamdată, din prefața lui Ștefan Stoenescu: „Transcenderea modernismului și transfigurarea în sens tradiționalist-democratic sau comunitar a scrisului său au fost salutate de mulți, mai puțin de unii moderniști, care au rămas astfel până la capătul zilelor. T.S. Eliot a evoluat chiar mai departe, în direcția teatrului, căutând relansarea teatrului în versuri ca gen dramatic”.

La fel ca și Nichita Stănescu, aspect asupra căruia se cuvine să revenim într-o analiză comparativă, mitologia transcendentă și proatlantică a ambilor poeți, unul cu Premiul Nobel, celălalt ca un etern candidat, merită reevaluată semantic.

M.N.R.

Mărturii istoriografice

Preot Ivan Răuțescu este autorul monografiei *Mănăstirea Aninoasa din Județul Muscel*, Ed. Ars Docendi, Universitatea din București, 2012. Este o ediție anastatică (după ediția princeps, 1933), tipărită cu ocazia împlinirii a 120 de ani de la nașterea autorului, personalitate interbelică laborioasă apreciată de N. Iorga, Dimitrie Gusti, Camil Petrescu și mulți alții. În Nota biografică semnată de Dr. Mihai Paul Cotenescu, nepot al autorului, se spune că „Monografia dedicată acestui așezământ mănăstiresc este rezultatul cercetărilor autorului”.

Anul viitor se vor împlini, așadar, 90 de ani de la apariția acestei cărți bogate în informații istorice și documente, unele evacuate și dispărute în tezaurul românesc de la Moscova (vezi „Cuvânt înainte” și p. 67).

M.N.R.

Imagini de la expoziția D-nei Viorica Colpacci, directoarea galeriei, vernisată pe 1 decembrie 2012 la Metropolitan College of New York.

Prof. Th. Damian prezintă lucrările.

Profs. Louis Tietje și Alina Feld se întrețin cu artista.

Prof. Bert Breiner și Viorica Colpacci

Artista alături de Profesorii Louis Tietje și Alina Feld.

♦ Vineri 22 iunie 2012 sesiunea Cenaclului „M. Eminescu” din New York a fost dedicată criticului și istoricului literar M.N. Rusu care a vorbit despre fenomenul literar din România de azi. După prezentare au luat cuvântul Theodor Damian, Grigore Culian, Valeriu Moldoveanu, Ștefan Benedict, Garabet Salgian, Nelu Vițelariu, Alecu Goțea.

♦ Vineri 13 iulie 2012 în Cenaclul nostru a fost lansată antologia de poezie *Căutări prin vara arsă de cuvinte*, volum coordonat de Nicolae Stancu și îngrijit de Vasile Crețu și Nicoleta Cimpoea (Ed. Pim, Iași, 2012). Invitatul serii, Vasile Crețu, a citit din poezia sa, dar a prezentat și un recital (pe casetă) al Ștefaniei Popescu din România tot din creația lui. Au vorbit Theodor Damian, M.N. Rusu și Muguraș Maria Petrescu.

♦ Vineri 20 iulie în același cenaclu s-a lansat volumul *2012 A.D. Sfârșitul violenței sau timpul unui violent sfârșit* de Nicholas Buda. Au vorbit Theodor Damian, M.N. Rusu, Muguraș Maria Petrescu și autorul.

♦ Vineri 3 august, seara de cenaclu a fost dedicată poetului Dumitru Ichim din Kitchener, Ontario, Canada, căruia i s-a lansat volumul de poezie *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov*. Au vorbit Theodor Damian, Aurel Sasu, M.N. Rusu, Grigore Culian, Muguraș Maria Petrescu; au mai luat cuvântul Dr. Napoleon Săvescu, Valentina Ciaprazi, Lia Lungu, Alecu Goțea.

Această seară a fost prelungită duminică 5 august la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” după Sf. Slujbă, unde, în sala socială, despre preotul și poetul Dumitru Ichim au vorbit scriitorii Theodor Damian, Aurel Sasu și M.N. Rusu. Au recitat din poezia volumului lansat Lia Lungu și Maria Ralee. În final profesorul Aurel Sasu, oaspetele comunității noastre, a citit din propriile sale poeme, apărute în cartea *Elegiile răscumpărării*, Ed. Eikon, Cluj, 2012.

♦ Vineri 14 septembrie 2012 s-a lansat în cenaclu revista *Lumină Lină*, Nr. 3, 2012. Au vorbit Theodor Damian și M.N. Rusu.

♦ Vineri 5 octombrie oaspetele serii de cenaclu a fost scriitorul Ion Burcin. Cărțile lansate se intitulează *Întâlnire cu trecutul* și *Din viață*. Au vorbit Theodor Damian, M.N. Rusu, Valentina Ciaprazi și Mariana Terra. Au mai luat cuvântul Dr. Napoeon Săvescu, Grigore Culian, Garabet Salgian, Lia Lungu și autorul.

♦ Vineri 19 octombrie cartea lansată în cenaclu s-a intitulat *Chemarea la judecată* (poezii) de Virgil Ciucă. Au vorbit Theodor

Damian, M.N. Rusu, Mircea Săndulescu, Mariana Terra; au mai luat cuvântul Doru Tsaganea, Mihai Vamvu, Florin Cărlan, Dima Lascu și autorul. (Reportaj de cenaclu: Mariana Terra în *Romanian Journal*, Nr. 708, 14 Nov. 2012, New York, p. 14).

♦ Duminică 21 octombrie întrunirea de cenaclu s-a ținut în sala socială a Bisericii după Sf. Slujbă. Invitata a fost Prof. univ. Dr. Mihaela Albu, redactor șef al revistei noastre *Lumină Lină*. Cărțile lansate au fost *Presa literară din exil: Al doilea val. Recuperare și valorificare istorică, Je ne regrette rien* (poezie) și revista *Carmina balcanica*. Au vorbit Theodor Damian, Doru Tsaganea și Mircea Săndulescu. Au mai luat cuvântul George Știrbei, Anca Chelariu, Mariana Terra, Virgil Ciucă și autoarea.

♦ În fiecare duminică din luna octombrie la Biserica noastră, după Sf. Slujbă, s-a celebrat ziua recoltei/ Festivalul mustului, când, într-o atmosferă tipic românească toți cei prezenți au avut plăcerea de a mânca tradiționalii mititei și degusta mustul proaspăt.

♦ Vineri 9 noiembrie 2011, cenaclul nostru a avut o temă specială: *Nichita Stănescu inedit: Desene, inscripții, prapuri*. Istoricul și criticul literar M.N. Rusu a organizat o expoziție cu acest tip de lucrări aparținând lui Nichita și aflate în posesia domniei sale, și a ținut o magistrală conferință despre marele poet român în ipostaza sa de artist plastic.

♦ Vineri 30 noiembrie cenaclul „M. Eminescu” a avut ca oaspete pe scriitorul Ion Burcin. A fost lansat volumul său intitulat *Cu mine însumi - Dialoguri*. Au vorbit Theodor Damian, M.N. Rusu, Valentina Ciaprazi, Mariana Terra și autorul.

♦ Sâmbăta 1 decembrie 2012, la Metropolitan College of New York, în Manhattan, s-au desfășurat lucrările celui de-al 20-lea simpozion ecumenic, teologic și interdisciplinar organizat de Academia Oamenilor de Știință din România, Filiala USA și de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York. Tema acestui an a fost: *Time, Place and Self in Interdisciplinary Narratives*. Lucrările prezentate au fost după cum urmează.

Theodor Damian, PhD, Professor of Philosophy and Ethics, Metropolitan College of New York; President of the Romanian Institute of Orthodox Theology and Spirituality: *The Transcendent Dimension of Place and Time: A Theological Narrative*;

Richard Grallo, PhD, Professor of Applied Psychology, Metropolitan College of New York: *Truth in Perspective: Application of Interrogative Problem Representation*;

Louis Tietje, PhD, Professor of Ethics, Metropolitan College of New York: *The Role of Redemptive Narratives in Dan P. McAdams's Theory of Personality: A Christian Critique*;

Clair McPherson, PhD, Associate Professor of Ascetical Theology, General Theological Seminary; Professor of Theology, Fordham College Lincoln Center: *Poor in Paradise: The Ascetical Vision of Nilus of Ancyra in De Voluntaria Paupertate*;

Paul J. LaChance, PhD, Associate Professor, Philosophy/ Theology Department, College of St. Elisabeth, New Jersey: *Experience of Self and God: Gestalt and Focusing Interventions in Pastoral Counseling*;

Roland Clark, PhD, Assistant Professor, History Department, Eastern Connecticut State University: *Orthodox Priests and the Legion of the Archangel Michael*;

Steven Cresap, PhD, Associate Professor of Modern European Intellectual History, Metropolitan College of New York: *Frightening Habits: Existential Effects of Extreme Aesthetic Experiences*;

Doru Tsaganea, PhD, Associate Professor of Mathematics, Metropolitan College of New York: *The Concept of Time Associated with Cybernetic Systems*;

Dean Vasil, PhD, Adjunct Professor of Latin and Philosophy, Independent Scholar: *Descendants of Pascal and Dostoevsky: European Critics of Technocracy*;

Catalin Vatamanu, PhD, Associate Assistant of Old Testament Theology, Faculty of Orthodox Theology, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iassy, Romania: *The Light of God in the Hebrew and Christian Traditions*;

Ana R. Chelariu, MA, MLS, Writer, Independent Researcher: *The awareness of self from a linguistic perspective: Pro-Indo-European *séue (acc.) English self; German das Selbst, sich; Romanian m. sine, f. sinea*;

Alina Feld, Ph.D., Assistant Professor of Philosophy, Long Island University Global: *The Self as Temporalized Being: From Heidegger to Levinas*;

Oaspeți de onoare au fost Eminența Sa Dr. Nicolae Condrea, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din cele două Americi; Excelența Sa Marian Pârjol, Consul General al României în New York; Vinton Thompson, PhD, President of the Metropolitan College of New York; Ruth Lugo, PhD, Dean of the Audrey Cohen School for Human Services and Education, Metropolitan College of New York. Moderator: Humphrey Crookendale, JD, Dean, School of Management, Metropolitan College of New York. Comentator: Bert Breiner, Ph.D. Adjunct Professor of Religion, Hunter College, City University of New York.

Galeria Spiritus: Director, Viorica Colpacci, MA a fost prezentă cu o expoziție de artă (lucrări de Viorica Colpacci).

La eveniment a fost prezentată revista *Symposium* (vol. XIX, Nr. 1, 2012) care conține o selecție a lucrărilor prezentate la simpozionul din 2011 cu tema generală *Alienation and Authenticity in Environments of the 21st Century: Technology, Person and Transcendence*.

♦ Duminică 2 decembrie la Biserica noastră s-a celebrat ziua națională a României. După Sf. Slujbă, în sala socială, în cadrul agapei organizate cu acest prilej, a introdus subiectul Pr. Prof. Theodor Damian, după care evocarea evenimentului a fost făcută de Prof. Dr. Doru Tsaganea de la Metropolitan College of New York, și de critical și istoricul literar M.N. Rusu.

♦ Vineri 7 decembrie la Union Theological Seminary din New York a avut loc conferința anuală (a cincea) a Institutului “Sophia” (Sophia Institute: International Center for Orthodox Thought and Culture). Tema generală a acestui an a fost *Family, Marriage, Love in Eastern Orthodox Perspective*. Pr. Prof. Dr. Theodor Damian a condus o sesiune științifică și a prezentat lucrarea *The Sacrament of Marriage: Traditional Values and Modern Reality*.

ANUNȚURI

Biserica noastră: **St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street** (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:30 PM.

Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18, Q102 și Q103.

Programele de **Studiu Biblic** și ale **Cenaclului literar “Mihai Eminescu”** se vor desfășura după următorul orar:

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar: Vinerea la fiecare două săptămâni. Pentru detalii sunați la 718-62-6013 sau vizitați www.romanian-institute-ny.org.

ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA ȘI CANADA
THE ROMANIAN ORTHODOX ARCHDIOCESE IN AMERICA AND CANADA
5410 N. Newland Ave.
Chicago, IL 60656

Most Reverend Dr. Nicolae Condrea, Archbishop

tel.: (773)774-1677; fax: (773)774-1805; e-mail: archnicolae@aol.com

**Please, support the Cathedral and the new
Romanian Archdiocesan Center**

**Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Guvernului României –
Departamentul pentru Românii de Pretutindeni” (www.dprp.gov.ro).
Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția oficială a
Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.**

